

‘TROTS OP DE DORPSFANFARE’

Onderzoek naar de relatie tussen lokale binding en de bereidheid tot participatie in burgerinitiatieven in twee verschillende dorpskernen

Auteur: Niels Steijvers
Bachelor thesis Geography, Planning and Environment (GPE)
Nijmegen School of Management, Radboud University Nijmegen
August 2018

‘TROTS OP DE DORPSFANFARE’

Onderzoek naar de relatie tussen lokale binding en de bereidheid tot participatie in burgerinitiatieven in twee verschillende dorpskernen

Auteur: Niels Steijvers

Bachelor thesis Geography, Planning and Environment (GPE)

Nijmegen School of Management, Radboud University Nijmegen

August 2018

Supervisor: Korrie Melis

Student number: s4607147

Word count: 23.578

Voorwoord

Na een half jaar hard werken is het dan eindelijk af, de bachelorthesis. Zo nu en dan kostte het een lange dag zweten in de Universiteitsbibliotheek, maar uiteindelijk overheerst het plezier tijdens het werken eraan. Hier voor u ligt dus het eindresultaat van een half jaar lang lezen, typen, wissen, opnieuw typen, interviewen, transcriberen en coderen!

Het onderwerp van deze scriptie, lokale binding en burgerinitiatieven, is een thema dat me al heel lang fascineert. Als lid van een muziekvereniging in mijn ouderlijk dorp is de keuze voor muziekverenigingen als centraal burgerinitiatief in dit onderzoek ook niet vreemd. De problemen en uitdagingen die worden beschreven tijdens de interviews zijn stuk voor stuk herkenbaar. Niets is zo zeker in Limburg als dat er jaarlijks een processie door de dorpen trekt, vergezeld door een muziekkorps. Echter, die zekerheid lijkt langzaam af te brokkelen nu steeds meer muziekverenigingen worden bedreigd in hun voortbestaan. Verdwijnt een sterk verweven stuk cultureel erfgoed definitief uit deze regio? Wordt de processie in de toekomst een stille tocht? Kan het bekende nummer van Gé Reinders 'Bloasmuziek' binnenkort onder het kopje 'uitgestorven' worden opgeslagen? Dergelijke vragen zijn al vaak bij mij opgekomen en deze thesis was de uitgelezen kans om hier iets mee te doen.

Lokale binding speelt een belangrijke rol in dorpen, voor leefbaarheid en sociale cohesie. Als er geen binding is met de woonomgeving, zal de behoefte om tijd en energie te steken in het verbeteren van de woonomgeving ook vaak ontbreken. Burgerinitiatieven bestaan juist door de vrijwillige inzet van burgers die binding met en verantwoordelijkheid voor hun woonomgeving voelen. Hieruit is dus het onderzoeksthema voortgekomen. In deze scriptie zal dieper worden ingegaan op de relatie tussen lokale binding en de bereidheid van burgers om deel te nemen in burgerinitiatieven, waarbij de rol van de muziekvereniging als burgerinitiatief centraal staat in het onderzoek.

Het onderzoek doen ging niet altijd even soepel en voorspoedig, mede door andere activiteiten en verplichtingen die tussendoor kwamen en het lang zoeken naar een geschikt onderzoeksthema. Niettemin was het heel interessant om een half jaar met dit onderwerp bezig te mogen zijn en de mensen te kunnen spreken die ik heb gesproken. Daarom wil ik ook een aantal mensen bedanken: allereerst mijn begeleider, mevrouw Melis, die mijn werk van zinvolle opbouwende kritiek voorzag, met nieuwe ideeën kwam en tijd voor gesprekken vrijmaakte. Daarnaast wil ik de mensen bedanken die ik heb mogen interviewen: dhr. Tangelder, dhr. Schmitz, dhr. Van den Berg, mevr. Delissen, mevr. Frijns, mevr. Sevarts en dhr. Derksen. De interviews waren vaak leuke, interessante en waardevolle gesprekken, die onmisbaar waren voor het afronden van dit onderzoek. Ook wil ik nog mijn ouders bedanken voor de steun, adviezen en contacten van interviewkandidaten, dit heeft me heel erg goed op weg geholpen. En tot slot wil ik mijn vriendin uiteraard bedanken, voor haar geduld, positieve stimulans en steun wanneer dingen niet helemaal liepen zoals ik het zou wensen.

Bedankt allemaal!

Niels Steijvers,

Nijmegen, 9 augustus 2018

Inhoudsopgave

Voorwoord	IV
Samenvatting	VIII
1. Inleiding	2
1.1 Projectkader	2
1.2 Doelstelling.....	5
1.3 Wetenschappelijke en maatschappelijke relevantie	6
1.4 Onderzoeksmodel	7
1.5 Vraagstelling	8
2. Theorie	9
2.1 Theoretisch kader.....	9
2.1.1 Lokale binding.....	10
2.1.2 Burgerinitiatieven.....	14
2.1.3 Community Capitals Framework	15
2.2 Conceptueel model	17
3. Methodologie	18
3.1 Onderzoeksstrategie	18
3.2 Onderzoeksmateriaal	19
3.3 Casusselectie	21
3.4 Operationalisatie conceptueel model	22
3.4.1 Operationalisatie lokale binding	22
3.4.2 Operationalisatie burgerinitiatieven	24
3.5 Data-analyse.....	25
4. Analyse van de resultaten	26
4.1 Casusomschrijving: Egchel, pionieren in de gemeente Peel & Maas.....	26
4.1.1 Algemene gegevens van Egchel	26
4.1.2 Bestaande burgerinitiatieven en verenigingsleven in Egchel	27
4.2 Casusomschrijving: Eys, Zuid-Limburgs kerkdorp in het Heuvelland	28
4.2.1 Algemene gegevens van Eys.....	28

4.2.2 Bestaande burgerinitiatieven en verenigingsleven in Eys.....	29
4.3 Mate van lokale binding in beide kernen.....	29
4.3.1 Binding tussen verenigingen vroeger en nu.....	29
4.3.2 Bedreigingen voor lokale binding.....	31
4.3.3 Dimensies van Scannell en Gifford voor lokale binding in de dorpskernen.....	33
4.4 De rol van de muziekverenigingen in de kernen.....	34
4.5 Toekomstschets voor de dorpskernen en de muziekverenigingen	36
5. Conclusie en reflectie.....	39
5.1 Conclusie	39
5.2 Reflectie.....	44
6. Aanbevelingen	46
Literatuur.....	48
Bijlagen.....	51
Bijlage 1: Interviewguide voor het expertinterview.....	51
Bijlage 2: Interviewguide betrokkenen en buitenstaanders bij muziekverenigingen.....	52
Interviewguide.....	52
Bijlage 3: Codeboek interviews betrokkenen en buitenstaanders bij muziekverenigingen	53

Samenvatting

Steeds meer regio's in Nederland krijgen de komende jaren te maken met bevolkingskrimp. Met name de 'randen' van het land zullen hierdoor getroffen worden. Regio's als Zeeland, Noordoost Groningen, de Achterhoek en Zuid-Limburg ondervinden reeds de gevolgen van de demografische krimp: er worden minder kinderen geboren, veel jongeren trekken voor hun studie naar elders in het land en het percentage ouderen van de bevolking wordt dus steeds groter. Als gevolg van deze krimpende bevolking kan de leefbaarheid in veel van deze regio's achteruit gaan: voorzieningen in dorpskernen sluiten door afnemende klandizie, basisscholen moeten dicht omdat er te weinig kinderen overblijven en het verenigingsleven kent moeite om voldoende leden te werven. Maar ook sociale aspecten spelen een rol binnen leefbaarheid: zo kan er sprake zijn van een verminderde sociale cohesie wanneer een ontmoetingspunt, bijvoorbeeld een dorpscafé, sluit als gevolg van teruglopende klandizie. Lokale overheden kunnen deze problemen niet alleen oplossen, maar ze hebben hier de hulp van de burgers bij nodig. Burgerinitiatieven, waaronder ook verenigingen, kunnen in dorpen een belangrijke rol spelen bij het opvangen van deze leefbaarheidsproblemen in krimpgebieden. Een belangrijke reden voor het ontstaan en behoud van burgerinitiatieven in dorpskernen is, volgens de literatuur, de mate van lokale binding bij bewoners van de dorpskern. Hiermee komen meteen de twee belangrijkste concepten uit dit onderzoek naar voren: burgerinitiatieven en lokale binding. Beide concepten zijn in de literatuur al vaker onderzocht, maar de relatie tussen beide is nog maar beperkt verkend.

In deze thesis wordt verslag gedaan van het onderzoek naar de relatie tussen de lokale binding en de bereidheid van burgers tot participatie in burgerinitiatieven. De doelstelling van dit onderzoek is om bij te dragen aan de bestaande kennis en theorievorming over de relatie tussen lokale binding en burgerinitiatieven in dorpen. Dit gebeurt door middel van het vergelijken van twee burgerinitiatieven, te weten muziekverenigingen, in twee Limburgse dorpen. Omdat dit onderzoek de relatie tussen lokale binding en de participatie in burgerinitiatieven onderzoekt, is er gekozen voor een burgerinitiatief dat in veel Limburgse dorpen voorkomt en waarvan wordt aangenomen dat het sterke lokale binding heeft met het dorp. In dit geval zijn dat muziekverenigingen.

In hoofdstuk 1 wordt het onderzoek afgebakend. In het projectkader wordt allereerst de situatie in Nederland geschetst en wordt de context van dit onderzoek geschetst. Uit de samenhang van de verschillende concepten en na het vinden van een hiaat in de bestaande theorie, komt een doelstelling voor het onderzoek naar voren. Deze is in de vorige alinea reeds weergegeven. Ook wordt de hoofdvraag van dit onderzoek geconcretiseerd. Deze luidt: *Hoe draagt de mate van lokale binding in een dorp bij aan het in stand houden van burgerinitiatieven?* In het tweede hoofdstuk is het theoretisch kader geschetst en zijn de belangrijkste concepten uit het onderzoek verder toegelicht. De belangrijkste concepten uit dit onderzoek zijn de begrippen 'lokale binding' en 'burgerinitiatieven'. Lokale binding geeft de mate waarin iemand zich verbonden voelt met zijn of haar leefomgeving weer. Dit kan op een aantal manieren, namelijk om persoonlijke redenen, vanwege plaatsgebonden factoren of om emotionele redenen (procesbinding). Het begrip 'burgerinitiatieven' is meer een containerbegrip en omvat eigenlijk alle initiatieven waarbij burgers actief betrokken zijn. Dit kunnen dus verenigingen in een dorp zijn, maar ook het opzetten van een collectieve energievoorziening in het dorp of het starten van een zorgcorporatie voor ouderen in de gemeenschap. Om te achterhalen welke aspecten van leefbaarheid voor de participanten in het burgerinitiatief het meest een reden vormen om zich in te zetten voor het betreffende initiatief wordt er gebruik gemaakt van het Community Capitals Framework. Dit model bestaat uit een zevental pijlers die verschillende aspecten van leefbaarheid in een dorp uitdrukken en is een hulpmiddel bij onderzoek naar gemeenschapsvorming. Deze pijlers hebben onderling invloed op

elkaar en kunnen zorgen voor een positief (spiraling-up) of negatief (spiraling-down) effect in de gemeenschap.

In hoofdstuk 3 wordt de methodologie van dit onderzoek nader toegelicht. Hierin blijkt dat in dit onderzoek de methode van een vergelijkende case study wordt aangehouden. Hiervoor zijn een tweetal dorpen geselecteerd in Limburg die beide aan een aantal voorwaarden voldoen: een inwoneraantal van 500 tot 2000 inwoners, een verschillend dorpstype volgens Gieling en Vermeij en in beide dorpen dient een muziekvereniging actief te zijn. Uiteindelijk is hierbij gekozen voor de dorpen Egchel in Noord-Limburg en Eys in Zuid-Limburg. Voor het verkrijgen van de empirische data is er gebruik gemaakt van zeven semigestructureerde diepte-interviews. Allereerst is er een expertinterview gehouden om meer actuele achtergrondkennis te verzamelen. Naar aanleiding van dit interview zijn de interviewguides voor de stakeholder-interviews opgesteld. In beide dorpen zijn er een drietal personen geïnterviewd: twee betrokkenen bij de muziekvereniging en in beide dorpen één buitenstaander. Van de stakeholder-interviews werden transcripties gemaakt die met behulp van het analyseprogramma Atlas.Ti zijn gecodeerd. Het coderen is gedaan aan de hand van de operationalisatie van de beide concepten. Lokale binding is geoperationaliseerd aan de hand van het model van Scannell en Gifford, die lokale binding opsplitsen in drie categorieën: person, place en process. Het concept burgerinitiatieven werd aan de hand van het CCF-model geoperationaliseerd. Uit deze operationalisatie kwamen een aantal dimensies en subcategorieën voort die gebruikt werden bij het coderen. Aan de hand van deze codes werd bekeken welke pijlers uit het CCF-model vaak werden benoemd en als belangrijk werden aangegeven en welke dimensies van lokale binding de grootste redenen zijn voor de betrokkenheid bij de muziekvereniging en het dorp.

In het vierde hoofdstuk worden de resultaten die voortkomen uit de interviews geanalyseerd aan de hand van de codes uit Atlas.Ti. Hieruit blijkt dat de lokale binding in beide dorpen een belangrijke basis vormt voor het bestaan van het diverse verenigingsleven in allebei de kernen. Beide muziekverenigingen erkennen dat de huidige situaties in de dorpen, waarbij de verenigingen elkaar veel opzoeken en helpen waar mogelijk, niet altijd heeft bestaan. In het verleden is er in beide dorpen door de verenigingen te veel gefocust op het eigen belang en te weinig gezocht naar de verbinding met de dorpsgemeenschap. Nu bewoners in Egchel steeds meer aandacht krijgen voor zelfsturing en er in Eys noodzaak tot samenwerking is ontstaan door het verdwijnen van de repetitiezaal van de verenigingen is men tot inzicht gekomen dat samenwerking en binding met de gemeenschap van groot belang is.

Deze zoektocht naar de verbondenheid met andere verenigingen en het dorp uit zich op verschillende manieren: zo probeert men in Egchel als muziekvereniging bij alle dorpsactiviteiten waar muziek gevraagd wordt aanwezig te zijn op eigen initiatief. Ook wordt inmiddels het muziekonderwijs op de basisschool volledig verzorgd door de muziekvereniging. In Eys werken de verenigingen veel samen tijdens activiteiten in het dorp, wordt er veel informeel overlegd en is men vanuit de harmonie ook veel bezig met het creëren van een positief imago van de vereniging naar de dorpsgemeenschap toe.

Toch benoemen de betrokkenen in beide dorpen ook bedreigingen voor deze bovenstaande positieve ontwikkelingen: zo moet er in de kernen veel energie worden gestoken in het betrekken van jongeren bij het dorpsleven en is het lastig om ze tijdens en na hun studietijd te behouden. Door jongeren al vroeg verantwoordelijkheid te geven, ze zelf met ideeën te laten komen voor activiteiten en ze serieus te nemen binnen de verenigingen wordt geprobeerd de interesse voor de dorpsgemeenschap en de muziekverenigingen te versterken. In Eys is daarnaast sprake van een tweede doelgroep die de betrokkenheid bij de gemeenschap bedreigt. Hier is namelijk sprake van een grote groep ouderen die uit de rest van Nederland naar Zuid-Limburg verhuizen voor de ruimte

en natuur. Deze groep heeft echter weinig binding met het dorp, medebewoners of het verenigingsleven. Hierdoor blijven er minder woningen over voor de eigen bevolking van Eys, die daardoor noodgedwongen moeten vertrekken uit het dorp. Door kleine bouwprojecten en elkaar tijdig waarschuwen wanneer woningen vrij komen kan er toch voor gezorgd worden dat starters nog een woning kunnen vinden in deze kern. Tot slot wordt in beide dorpen de veranderende samenleving als potentiële bedreiging genoemd: burgers zijn individualistischer, hebben minder vrije tijd en zijn minder geneigd tijd te investeren in hun leefomgeving. Deze ontwikkeling is volgens de betrokkenen lastiger te keren en kan ertoe leiden dat het verenigingsleven in zijn huidige vorm minder levensvatbaar is.

De betrokkenen zelf zijn vrijwel allemaal persoonlijk of emotioneel gebonden aan hun woonplaats: vaak gaat het om het ontmoeten van de partner in het dorp, het dorp als de geboorteplaats of de betrokkenheid met het dorp via een vereniging. De fysieke plaatsbinding vanwege voorzieningen, de omgeving of natuurlijke schoonheid wordt nauwelijks benoemd als reden voor de persoonlijke verbondenheid met het dorp.

In hoofdstuk 5 worden uiteindelijk de conclusies getrokken op basis van de analyseresultaten en wordt de hoofdvraag van dit onderzoek beantwoordt. Uit de conclusies blijkt dat de mate van lokale binding een belangrijke reden vormt voor de betrokkenen om te participeren in burgerinitiatieven in hun kern. Daarnaast benoemen de betrokkenen het feit dat ze van jongs af aan al betrokken zijn geweest bij verenigingen en dorpsactiviteiten en het dus deels met de paplepel ingegoten hebben gekregen. De geïnterviewden zien, naast hun eigen lokale betrokkenheid, ook dat de algehele binding met het dorp van belang is voor het voortbestaan van het verenigingsleven in de dorpen. De muziekverenigingen focussen zich dan ook steeds meer op hun band met het dorp. Voor beide verenigingen geldt dat deze band met het dorp ooit de reden is dat ze zijn opgericht. Door de jaren heen is deze binding echter minder geworden en zijn de verenigingen meer gaan focussen op muzikaal niveau en hun eigen programma, zonder hierbij rekening te houden met dorpsactiviteiten. Inmiddels zien beide verenigingen het belang van de binding met de gemeenschap weer in en zetten ze hier veel op in. Hierbij wordt de aandacht vooral gericht op een aantal lastig te bereiken categorieën, zoals jongeren en jonge gezinnen, die door een gebrek aan vrije tijd vaak keuzes moeten maken qua hobby's. Dit doen ze via muziekonderwijs op de basisscholen of het houden van allerlei activiteiten voor jeugd, zoals voorspeeldagen of dagjes weg.

Tot slot volgt nog de reflectie op de uitvoering van het onderzoek en de aanbevelingen ten aanzien van toekomstig onderzoek naar dit thema. Uit de reflectie blijken een aantal aandachtspunten voor verder onderzoek. Zo is het CCF-model een Amerikaans model en dus erg geënt op de Amerikaanse samenleving. In de literatuur worden veel aspecten binnen de verschillende pijlers van het model benoemd die typisch zijn voor een Amerikaanse woonplaats, maar in Nederland minder voorkomen of minder relevant zijn. Tegelijkertijd missen er ook een aantal relevante aspecten die in de Amerikaanse samenleving niet voorkomen. Dit maakt dat het model in zijn eigenlijke staat lastiger te gebruiken is en eerst aangepast dient te worden. Het model van Scannell en Gifford kent daarnaast veel overlap tussen de verschillende categorieën, waardoor het moeilijker is om uitspraken uit de interviews onder één specifieke dimensie te plaatsen. Tot slot is er in de interviews vooral gesproken met personen uit één leeftijdscategorie, namelijk 50-plussers. Dit komt omdat deze groep vaak erg actief is in het verenigingsleven, aangezien de persoonlijke situatie dit vaker toelaat. Andere groepen, zoals jongeren, zijn over het algemeen minder actief in sleutelrollen in het verenigingsleven, waardoor ze in dit onderzoek niet gesproken zijn.

Tot slot wordt in hoofdstuk 6 een aantal aanbevelingen gedaan ten aanzien van toekomstig onderzoek, voor toekomstig beleid van de muziekverenigingen en voor de dorpsgemeenschap zelf.

Voor toekomstig onderzoek is het van belang om ook jongeren te betrekken in de interviews, wellicht een grootschaliger onderzoek te doen om een breder beeld te krijgen van de situatie in andere dorpen en het CCF-model uitgebreider te gebruiken. De muziekverenigingen zijn reeds op de goede weg door het zoeken naar de verbinding met het dorp. Daarnaast is het aan te raden om als vereniging open te staan voor vernieuwing en zichzelf dus opnieuw uit te vinden. Uit de interviews blijkt dat met name de nieuwe, aparte evenementen en concerten die de verenigingen geven in de smaak vallen bij zowel de eigen leden als de dorpsgemeenschap. Hierbij kunnen jongeren een belangrijke rol spelen door ze actief te betrekken, verantwoordelijkheid te geven binnen de vereniging en ze mee te laten denken over de toekomst van hun club.

1. Inleiding

1.1 Projectkader

De komende vijftig jaar staat Nederland een stagnatie te wachten in de groei van de bevolking (CBS, 2018). Nederland als geheel zal volgens het Centraal Bureau van de Statistiek weliswaar doorgroeien tot een totaal aantal inwoners van 18,4 miljoen maar binnen Nederland zullen de verschillen in bevolkingsgroei groot zijn (Haartsen & Venhorst, 2010). Veel gebieden zullen niet of nauwelijks een toename qua inwonersaantallen kennen en voor sommige regio's zal zelfs een flinke afname van de bevolking waar te nemen zijn. Voor een aantal regio's in Nederland is deze toekomst inmiddels de dagelijkse realiteit; met name de grensgebieden van Nederland (Noordoost-Groningen, Zeeuws-Vlaanderen, Zuid-Limburg, de Achterhoek) hebben al geruime tijd te maken met dalende bevolkingscijfers (Haartsen & Venhorst, 2010).

Redenen voor deze bevolkingsontwikkeling zijn onder andere het afgenomen geboortecijfer en migratiestromen binnen Nederland (Elshof & Bailey, 2015). Tegenwoordig krijgen vrouwen minder kinderen dan veertig of vijftig jaar geleden. Momenteel ligt dit geboortecijfer voor Nederland op 1.71 kind per vrouw (The World Bank, 2018). Om een samenleving exact op peil te houden is er een geboortecijfer van 2 nodig. Dit betekent dus dat er momenteel minder kinderen geboren worden in Nederland. In principe zou hierdoor de bevolking afnemen, echter speelt nog een andere factor een rol die voor groei kan zorgen, namelijk migratie. Volgens prognoses van het Centraal Bureau voor de Statistiek is dit, samen met een stijgende levensduur, de belangrijkste reden voor de groei die Nederland de komende jaren nog zal kennen (CBS, 2018).

De regio's in de grensgebieden hebben naast een laag geboortecijfer ook te maken met emigratie. De migratiestromen binnen Nederland kennen een sterk urbaniserend karakter: de meeste mensen trekken van dorpen in randgebieden naar meer centraal gelegen steden. Meestal verhuizen deze mensen vanwege een studie elders, een gebrek aan werkgelegenheid in de woonomgeving of betere baankansen elders (Stockdale, 2002). Thissen et al voegen hier nog een factor aan toe, namelijk de identificatie met de oorspronkelijke woonomgeving (Thissen et al, 2010). Dit heeft betrekking op de mate waarin mensen zich thuis voelen in hun omgeving. Wanneer mensen zich dus minder betrokken voelen bij hun oorspronkelijke woonomgeving, zijn ze sneller geneigd te verhuizen naar een andere plek waar de kans op een baan groter is. In veel gevallen gaat het bij deze migratiestromen ook nog om jongeren, waardoor de afname van het aantal jongeren op het platteland nog extra versterkt wordt. In veel plattelandsgebieden is dan ook sprake van ontgroening. Dit is het kleiner wordende percentage jongeren als deel van de totale bevolking van een gebied.

Voor deze dorpen betekent dit een verandering in hun bevolkingsbalans; er zijn steeds meer ouderen in het dorp en tegelijkertijd trekken veel jongeren, met name de hoogopgeleiden voor studie of werk, weg (Munoz et al, 2014). Tegelijkertijd zijn er ook minder kinderen, waardoor bijvoorbeeld een basisschool door een tekort aan leerlingen dreigt te moeten sluiten. Daarnaast kunnen sport- of muziekverenigingen bijvoorbeeld steeds meer moeite hebben om aanwas van leden te krijgen, waardoor er geen voltallig team of compleet orkest kan worden geformeerd of bestuursfuncties binnen de vereniging niet kunnen worden vervuld (Gieling & Vermeij, 2016). Ook komen voorzieningen als buurtsupermarkten, pinautomaten of horecagelegenheden onder druk te staan door afnemende klandizie. Elshof et al stellen dat deze ontwikkelingen in een gemeenschap zichzelf kunnen versterken en leiden tot nog meer demografische krimp. Wanneer bijvoorbeeld een dorp nog maar weinig voorzieningen kent of wanneer de bushalte in een dorp wordt geschrapt, kan dit voor burgers een reden zijn om te verhuizen (Elshof et al, 2014). De reden dat mensen in dit geval

verhuizen, is omdat de woonomgeving waarin ze op dat moment verblijven niet meer aan de persoonlijke wensen voldoet. We spreken in dat geval van *afgenomen leefbaarheid*.

Het Nederlandse Woordenboek omschrijft leefbaarheid als *'aantrekkelijkheid en geschiktheid om erin en ermee te leven'* (Van Dale, 2018). Als we dit terugkoppelen op de ontwikkelingen in dorpen, ontgroening, vergrijzing en het verlies van voorzieningen, dan kunnen we stellen dat deze ontwikkelingen geen positieve invloed hebben op de aantrekkelijkheid en geschiktheid van een dorp om er te leven. Met andere woorden; de leefbaarheid zou er achteruit gaan.

Om al deze gevolgen goed op te vangen is er in eerste instantie vanuit de overheid duidelijk beleid nodig dat aangepast is op deze nieuwe situatie waarin geen groei maar krimp speelt. Haartsen en Venhorst stellen dat beleidsmakers hier vaak meteen op een probleem stuiten: binnen het beleidsdiscours is groei altijd de norm geweest en de motor voor succes (Haartsen & Venhorst, 2010; Glaeser & Gyourko, 2005). Plotseling is er binnen bepaalde regio's geen sprake meer van groei en moeten beleidsbepalers inspringen op deze nieuwe tendens. Omdat de focus op groei vaak sterk is ingesleten in de beleidsvoering van overheden proberen ze deze krimp alsnog om te zetten in groei door nieuwe woningen te bouwen of bedrijventerreinen op te starten. In een aantal huidige krimpregio's is dit beleid waarbij krimp wordt 'ontkent' reeds toegepast en is het disfunctioneren ervan bewezen (Van Dam & Verwest, 2010 p.9). Het Planbureau voor de Leefomgeving stelt naar aanleiding van het rapport 'Van bestrijden naar begeleiden' dat overheden zich beter kunnen richten op het anticiperen op en begeleiden van demografische krimp. Dit wil zeggen dat overheden beter kunnen proberen de leefomstandigheden zo gunstig mogelijk te maken voor de bewoners die overblijven in de krimpregio's, dan proberen het tij te keren en de krimp tegen te gaan.

Echter, kunnen overheden niet alleen de gevolgen van demografische krimp dragen. Overheden hebben te maken met verminderde inkomsten als gevolg van een aantal ontwikkelingen (Elshof & Bailey, 2015). Ten eerste hebben lokale overheden te maken met verminderde inkomsten uit belastingen. Wanneer de bevolking in een gemeente afneemt zal er ook minder belasting betaald worden. Tevens betekent een bevolkingsafname een kleinere afzetmarkt voor winkels, horeca en bedrijven, waardoor de bestaande bedrijfssector zal moeten inkrimpen. Ook hieruit zullen de belastinginkomsten dus afnemen. Als tweede ontwikkeling speelt de huizenmarkt een rol; als gevolg van demografische krimp zullen er meer huizen leeg komen te staan en zal een deel gesloopt moeten worden. Voorheen kon de sloop van huizen betaald worden door de bouw van nieuw vastgoed, maar nu mist de overheid de inkomsten van deze nieuwe woningen bij gebrek aan vraag (Haartsen & Venhorst, 2010). De overheid moet dus proberen krimp te begeleiden door te investeren in de omgeving, maar heeft tegelijkertijd te maken met teruglopende budgetten.

Hospers en Reverda concluderen dus dat niet alleen overheden verantwoordelijk zijn voor het begeleiden van de (toekomstige) krimp, maar ook corporaties, ontwikkelaars, verenigingen, scholen en uiteraard de bewoners zelf (Hospers & Reverda, 2012). Met name voor burgers, die jarenlang gewend zijn geweest aan een verzorgingsstaat waarin overheden het voortouw namen, ligt er een uitdaging als het gaat om participeren in het ontwikkelen van de eigen omgeving. Veel burgers zijn vervallen in zogenaamd passief burgerschap, waarin burgers vooral rechten opeisen en als passieve ontvanger en consument optreden (Tonkens, 2015). De wil om zelf actief te participeren is in dit geval niet tot nauwelijks aanwezig. Toch zijn er ook veel burgers die juist graag zelf zaken in hun omgeving willen regelen, niet langer afhankelijk willen zijn van de overheid en dus zelf initiatief nemen. Dit noemen we burgerinitiatieven. Burgers willen binnen deze initiatieven graag opkomen voor het belang van hun eigen dorp of wijk, waarbij de gemeente dit veelal ondersteund (Aalvanger & Beunen, 2014).

Deze zogenaamde burgerinitiatieven bestaan al lang, denk bijvoorbeeld aan sportverenigingen, dorpsraden, buurtverenigingen, et cetera. Binnen deze burgerinitiatieven gaat het voornamelijk om sociale verbintenis en vrije tijdsbesteding, maar met name in plattelandsgemeenschappen liggen voor burgerinitiatieven veel bredere kansen zoals het opvangen van het verdwijnen van basisvoorzieningen zoals pinautomaten of buurtsupers die door bevolkingsafname onder druk komen te staan (De Haan et al, 2017). De manieren waarop deze burgerinitiatieven vorm kunnen worden gegeven zijn sterk uiteenlopend: zo kan een project tot stand worden gebracht door een samenwerking van overheid en burgers (co-creatie), kan het beheer van gemeenschappelijke functies (zoals dorpshuizen) uit handen worden gegeven aan burgers (zelfsturing) of kunnen burgers volledig zelfstandig tot initiatieven komen, zonder enige inmenging van de overheid (Gieling & Vermeij, 2016). De belangrijkste overeenkomst, en een voorwaarde om te mogen spreken van een burgerinitiatief, is uiteraard de betrokkenheid van de burger. Deze betrokkenheid is juist van belang aangezien deze initiatieven allemaal betrekking hebben op de fysieke of sociale leefomgeving van de bewoners zelf. Vaak is er een zekere wens vanuit de bevolking, die mede door de burger zelf kan worden verwezenlijkt. Dit is het zogenaamde *bottom-up* principe. Toch wordt dit principe steeds minder vaak gezien als een initiatief voor en door de gemeenschap, maar wordt steeds vaker vormgegeven als interactie tussen burger en overheid (Tonkens, 2015).

Burgerinitiatieven ontstaan niet zomaar; er gaat een reeks aanleidingen aan vooraf, waarbij burgers redenen hebben om zelf actie te ondernemen in hun omgeving.

Het rapport 'De Dorpse Doe-Democratie' geeft een aantal redenen voor burgers om zich te mengen in het opstarten van een burgerinitiatief. Zo onderscheidt dit rapport drie factoren: motivatie (willen), hulpbronnen (kunnen) en het al dan niet in positie zijn om gevraagd te worden mee te doen (Gieling & Vermeij, 2016). Ook stelt dit rapport dat veel initiatieven gericht zijn op lokale doelen en dat lokale binding dus bijdraagt aan de motivatie tot inzet. Een rapport van Movisie over burgerinitiatieven voegt hieraan toe dat behoefte en draagvlak binnen een dorp nog belangrijke impulsen zijn voor het opzetten van burgerinitiatieven. Wanneer er geen behoefte is aan bepaalde voorzieningen of wanneer er vanuit het dorp onvoldoende draagvlak is tot het ondernemen van actie, zal een burgerinitiatief niet aan de orde komen (Van Xanten et al, 2011). Verder komt in dit rapport opnieuw terug dat sterke betrokkenheid en binding met het dorp en de omgeving belangrijke stimulerende factoren zijn voor het tot stand komen van burgerinitiatieven.

Maar burgerinitiatieven kunnen ook reeds voor langere tijd al bestaan, zoals sportverenigingen, muziekverenigingen, culturele verenigingen et cetera. Deze verenigingen bestaan vaak al erg lang, soms al enkele honderden jaren. Ze hebben dus een lange geschiedenis in het dorp en ook vaak een belangrijke plek binnen de gemeenschap. Vaak zijn ze ook van groot belang voor sociale netwerken binnen het dorp; ze zorgen voor binding binnen de gemeenschap en dragen bij aan de vitaliteit van de samenleving (Hendriks & Bisschop Boele, 2014). De rol die ze kunnen spelen voor de leefbaarheid in het dorp en hoe ze de lokale binding en 'trots' in de gemeenschap kunnen stimuleren is echter nog nauwelijks onderzocht.

Om de relatie tussen lokale binding en de bereidheid tot participatie in burgerinitiatieven te onderzoeken is er gekozen voor één centraal soort burgerinitiatief: muziekverenigingen. Hier is voor gekozen vanwege de belangrijke rol die de amateurblaasmuziek speelt in de Limburgse lokale cultuur en de samenhang die ze in veel dorpen bevordert. Veel van deze HaFaBra-verenigingen zijn ontstaan ten tijde van de mijnbouw: er was naast het harde werken in de mijnen vraag naar ontspanning en vermaak (Limburgse Bond van Muziekgezelschappen, 2013). Ook vanuit de kerkelijke gemeenschap zijn veel muziekverenigingen ontstaan aan het begin van de 20^e eeuw. Deze muzikale opmars vond dan ook met name in het katholieke Limburg plaats, waar de mijnbouw floreerde. Tegenwoordig

heeft deze provincie nog steeds het hoogste aantal muzikanten per vierkante kilometer: 25.000 in totaal, verdeeld over 273 muziekverenigingen (of individueel actief) door de hele provincie (Limburgse Bond van Muziekgezelschappen, 2013).

Echter, tegenwoordig is er een kentering zichtbaar: de LBM, de Limburgse Bond van Muziekgezelschappen, merkt uit haar concoursbezoek dat steeds minder verenigingen hier aan deelnemen. Belangrijkste reden hiervoor zijn de teruglopende ledenaantallen bij veel verenigingen (Hanssen, 2008). Veel verenigingen hebben te maken met vergrijzing, weinig aanwas van jongeren en een vaak ouderwets imago. En niet alleen in Limburg hebben muziekverenigingen moeite om het ledenaantal op peil te houden, ook in andere delen van Nederland merkt men dezelfde ontwikkeling op. Bijvoorbeeld in Noord-Nederland, waar steeds meer orkesten verdwijnen of fuseren. Ook hier worstelt men met de vraag hoe de toekomst van de muziekverenigingen eruit moet zien, opdat ze weer aantrekkelijk worden voor nieuwe (jeugd)leden (Hendriks & Bisschoep Boele, 2014). In het huidige beleidsplan van de LBM wordt dit ook als het belangrijkste speerpunt (en als titel van het beleidsplan) aangegeven: het vernieuwen, verbinden en versterken van de blaasmuziekcultuur in Limburg. Deze sector is dus bijzonder interessant voor dit onderzoek, gezien de belangrijke rol die deze verenigingen in de geschiedenis van de Limburgse dorpen hebben gespeeld en de huidige problemen die deze verenigingen tegenkomen.

Muziekverenigingen spelen dus van oudsher een belangrijke rol in het dorpsleven in Limburg, maar staan tegelijkertijd onder druk door demografische en maatschappelijke veranderingen. Dit maakt muziekverenigingen een interessant burgerinitiatief om te relateren aan het concept lokale binding.

De relatie tussen de begrippen met betrekking tot lokale binding (die verder worden toegelicht in hoofdstuk 2) en het participeren in burgerinitiatieven is in de bestaande literatuur nog maar weinig verkend. Er is al veel bekend over de binding van mensen met hun omgeving en over de manieren waarop burgerinitiatieven tot stand komen, maar de relatie tussen de twee concepten is nog maar beperkt verkend. Hierdoor is nog maar weinig bekend over de rol die burgerinitiatieven kunnen innemen in een dorp dat te maken krijgt met leefbaarheidsproblemen. Dit onderzoek gaat hierop verder in aan de hand van het Community Capitals Framework dat een handvat biedt om de gemeenschapsvorming te peilen. Het onderzoek focust zich met name op de aspecten van gemeenschapsvorming uit het CCF-model waar burgers de meeste waarde aan hechten en probeert de relatie met de muziekverenigingen en de visies die deze verenigingen hebben duidelijker te maken.

1.2 Doelstelling

In het projectkader is naar voren gekomen dat de leefbaarheid in veel kleine dorpskernen onder druk staat door demografische ontwikkelingen, waaronder demografische krimp, vergrijzing van de bevolking en ontgroening door migratie van jongeren naar steden (Elshof & Bailey, 2015; Stockdale, 2002; Thissen et al, 2010). Daarnaast hebben de gemeenten in gebieden die te maken krijgen met deze ontwikkelingen in dorpen binnen hun grenzen vaak te weinig slagkracht om de gevaren voor de leefbaarheid in de kernen op te vangen door een verzwakte financiële positie (Elshof & Bailey, 2015; Haartsen & Venhorst, 2010). Burgers zijn, in wisselende mate, bereid om sommige van de overheidstaken op zich te nemen of zelf met initiatieven te komen om de leefbaarheid in hun dorp te

'Bijdragen aan de bestaande kennis en theorievorming over de relatie tussen lokale binding en burgerinitiatieven in dorpen door middel van het vergelijken van twee burgerinitiatieven, te weten muziekverenigingen, in twee Limburgse dorpen.'

waarborgen of vooruit te kunnen helpen. De mate waarin burgers bereid zijn zelf actief te participeren in hun leefomgeving hangt in grote mate af van de lokale binding met de omgeving, met zowel sociale als fysieke factoren (Gielsing & Vermeij, 2016). Om meer inzicht te krijgen in de belangrijkste componenten van deze lokale binding ('trots op het dorp') en de relatie met burgerinitiatieven te verduidelijken, luidt de doelstelling van dit onderzoek als volgt:

Dit is een verkennend onderzoek dat dieper in gaat op de relatie tussen de belangrijkste factoren van lokale binding, de 'trots' die mensen voelen voor hun omgeving en burgerinitiatieven in deze dorpen. Deze relatie is in de literatuur nog niet veel onderzocht. Wel is er al veel onderzoek gedaan op het gebied van lokale binding onder de begrippen 'place attachment' en 'sense of place' en er bestaat reeds veel literatuur over burgerinitiatieven. Door deze relatie te leggen kan er een bijdrage worden geleverd aan de bestaande kennis over beide concepten, lokale binding en burgerinitiatieven, en kan de verbinding van beide begrippen meer volume krijgen. Om de relatie uiteindelijk beter te kunnen onderzoeken, is er gekozen voor een tweetal dorpen in de provincie Limburg die met elkaar zijn vergeleken. In beide dorpen is eenzelfde burgerinitiatief verder onderzocht. Hierbij is er gekozen voor reeds bestaande, diep gewortelde burgerinitiatieven, te weten HaFaBra-muziekverenigingen. Dit zijn harmonie, fanfare of brassband orkesten. Deze keuze is gemaakt omdat deze initiatieven vaak een belangrijke rol spelen in de dorpsgemeenschap. Ze zijn vaak verbonden met de kerk, spelen een rol bij veel dorpsactiviteiten en kennen meestal een lange geschiedenis in het dorp. Zo kan er dus meer onderzoek gedaan worden naar de mate waarin de bewoners zich verbonden voelen met dit initiatief, zich ervoor willen inzetten en een zeker mate van trots ervaren. In dit onderzoek is nader onderzoek gedaan naar muziekverenigingen als burgerinitiatief in de onderzochte dorpen. Verdere toelichting over het concept muziekverenigingen volgt in hoofdstuk 2.

1.3 Wetenschappelijke en maatschappelijke relevantie

Dit onderzoek beoogt de relatie tussen de twee eerder genoemde concepten, lokale binding en burgerinitiatieven, te verduidelijken aangezien hierover nog weinig tot geen onderzoek heeft plaatsgevonden. Volgens verschillende rapporten is de aanwezigheid van lokale binding bij burgers een belangrijke aanleiding voor personen om te participeren in burgerinitiatieven (Gielsing & Vermeij, 2016; Van Xanten et al. 2011). Omdat er nog weinig onderzoek gedaan is naar de bovengenoemde relatie, zal empirisch onderzoek een belangrijk onderdeel vormen.

In het rapport van het Sociaal en Cultureel Planbureau van Mollenhorst en Vermeij worden verschillen met betrekking tot lokale binding tussen verschillende dorpstypen uitgelicht, maar wordt verder niet ingegaan op de gevolgen hiervan voor burgerinitiatieven. Dit maakt het onderzoek wetenschappelijk relevant, omdat het mogelijkheden kan bieden tot verdere ontwikkeling van de wetenschappelijke kennis over de relatie tussen lokale binding en burgerinitiatieven. Volgens Gielsing en Vermeij kan er niet gesproken worden over hét platteland, er zijn namelijk veel verschillen tussen dorpen (Gielsing & Vermeij, 2016). Daarom is het zinvol om slechts een tweetal dorpen te selecteren voor dit onderzoek, zodat daar diepteonderzoek kan worden gedaan.

Ook is de rol van de overheid bij leefbaarheidsvraagstukken in krimpregio's al vaker onderzocht (Haartsen & Venhorst, 2010; Glaeser & Gyourko, 2005), maar de rol die verenigingen kunnen spelen hierin is nog maar beperkt onderzocht. Omdat dit onderzoek zich focust op de relatie tussen lokale binding en burgerinitiatieven, is er gekozen voor diepgewortelde burgerinitiatieven, namelijk muziekverenigingen. Ook naar de functie van deze muziekverenigingen en impact op de leefbaarheid is nog maar weinig onderzoek gedaan. Het is dus relevant om te achterhalen wat deze verenigingen kunnen betekenen voor de leefbaarheid in dorpsgemeenschappen. De invloed die de

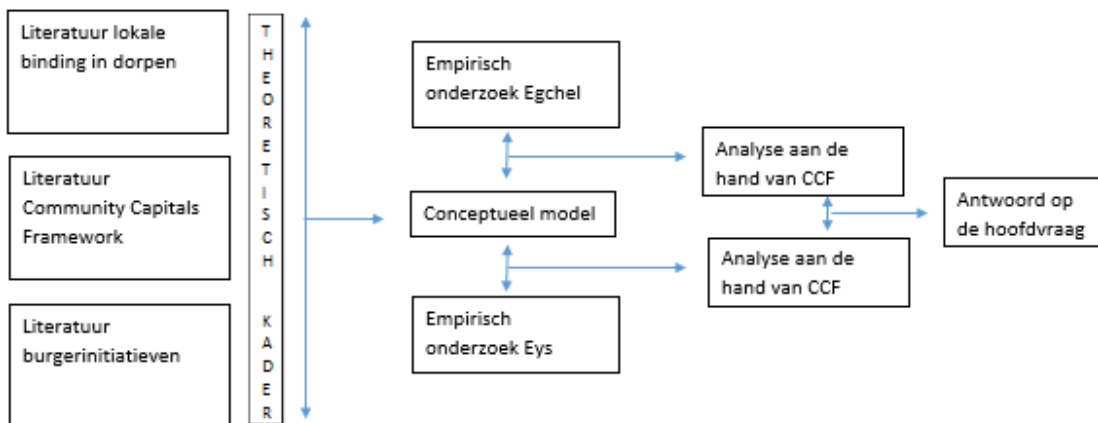
muziekverenigingen in het verleden in dorpen hebben gehad is reeds bekend (Hanssen, 2008), maar welke rol de verenigingen in de huidige samenleving spelen en kunnen spelen is eveneens nog maar beperkt onderzocht. Ook hier ligt dus nog een interessant hiaat in de bestaande kennis.

De maatschappelijke relevantie ligt in dit onderzoek vooral bij de actief betrokken bewoners van kleine dorpen die nu of in de toekomst te maken krijgen met leefbaarheidsproblemen in hun omgeving als gevolg van demografische ontwikkelingen. Verschillende bronnen uit de literatuur geven aan dat de overheid lange tijd niet ingesteld is geweest op het inspelen op krimp en het beleid nog steeds op groei afstemde (Haartsen & Venhorst, 2010; Glaeser & Gyourko, 2005), waardoor het beleid dat door overheden op deze krimpgebieden werd toegepast vaak disfunctioneel was (Van Dam & Verwest, 2010). Voor lokale overheden kan dit onderzoek dus van waarde zijn door beter inzicht te krijgen in de belangen en behoeften van inwoners van dorpen die leefbaarheidsproblemen ervaren. Door middel van het analyseren van de interviews aan de hand van het CCF-model, kan na afloop duidelijk worden geconcludeerd welke ‘community capitals’ in dorpen als het meest belangrijk worden ervaren, waarop overheden hun beleid kunnen aanpassen door het beleid te focussen op deze aspecten. Daarnaast kan het ook inzichten opleveren voor muziekverenigingen. Zoals in de doelstelling reeds genoemd, hebben veel muziekverenigingen te maken met dalende ledenaantallen en moeite om hun ‘identiteit’ voor de toekomst vast te stellen (Limburgse Bond van Muziekgezelschappen, 2013). Met name het binnenhalen van jeugdleden, de groep die de toekomst van de muziekvereniging hoort te vormen, is een struikelblok voor veel verenigingen. Dit onderzoek kan wellicht ondersteuning bieden in het “opnieuw uitvinden” van de muziekverenigingen. Het levert inzicht in de waarde die burgers hechten aan hun dorpsharmonie of fanfare en welke rol deze vereniging speelt of zou moeten spelen in het dorpsleven. Voor muziekverenigingen kan dit onderzoek dus een handvat vormen voor het uitstippelen van een beleidsplan voor de toekomst.

Naast de specifieke relevantie voor muziekverenigingen kan dit onderzoek ook meerwaarde hebben voor dorpsraden die zich richten op de toekomstvisie voor hun dorp. Het onderzoek heeft onder andere als doel om te achterhalen welke aspecten binnen een gemeenschap redenen zijn voor trots op het dorp bij burgers. De redenen tot trots die uit dit onderzoek na afloop naar voren zullen komen, kunnen voor de onderzochte dorpen handvaten bieden bij het verder bepalen van hun ‘DNA’ en waarop ze in de toekomst verder kunnen focussen als het gaat om actief burgerschap met betrekking tot de eigen omgeving. Dit onderzoek voegt dus extra kennis en mogelijke handvaten toe die burgers kunnen gebruiken om de leefbaarheid in de eigen omgeving te stimuleren.

1.4 Onderzoeksmodel

De onderstaande afbeelding geeft schematisch het onderzoeksmodel voor dit onderzoek weer. In dit schema staan globaal de stappen beschreven die gedurende het onderzoek genomen zijn.

Figuur 1: Onderzoeksmodel

Zoals uit het onderzoeksmodel blijkt, begint het onderzoek met een literatuurstudie. Hiervoor worden drie concepten onderzocht die samenhangen met de reeds bedachte doelstelling, namelijk het concept lokale binding, het Community Capitals Framework voor gemeenschapsvorming en de bestaande literatuur rond het concept burgerinitiatieven. Deze drie onderdelen vormen samen het theoretisch kader voor dit onderzoek, waarna een conceptueel model is opgesteld om de onderlinge relaties tussen de concepten weer te geven. Omdat het om een praktijkgericht onderzoek gaat is er ook veldwerk verricht. Dit veldwerk vond plaats in een tweetal Limburgse dorpen, te weten Egchel en Eys. Voor deze twee dorpen is gekozen om een aantal redenen. Allereerst hebben beide dorpen een muziekvereniging die actief betrokken is in het dorpsleven en relaties heeft met verschillende organisaties (collega-verenigingen in het dorp, basisschool, dorpsoverleg, et cetera). Daarnaast liggen beide dorpen in Limburg en kennen beide dorpen een negatieve bevolkingsprognose; in Eys is er momenteel al sprake van een krimpende bevolking, Egchel krijgt hier in de nabije toekomst ook mee te maken (CBS Statline, geraadpleegd op 25 juni 2018). Dit leidt ertoe dat beide dorpen minder aanwas hebben voor verenigingen, voorzieningen onder druk komen te staan en burgers dus meer zelf zullen moeten organiseren.

Om uiteindelijk de verkregen informatie te analyseren, is er gebruik gemaakt van het Community Capitals Framework, een model dat handvaten biedt om verschillende pijlers binnen gemeenschapsvorming te onderscheiden (Emery & Flora, 2006). Aan de hand van deze theorie wordt bekeken welke aspecten van gemeenschapsvorming binnen het dorp naar voren komen en dus als redenen tot trots worden beschouwd.

1.5 Vraagstelling

Op basis van het projectkader en de genoemde doelstelling is de volgende hoofdvraag geformuleerd:

Hoe draagt de mate van lokale binding in een dorp bij aan het in stand houden van burgerinitiatieven?

De centrale hoofdvraag wordt beantwoord aan de hand van een aantal deelvragen:

1.1 Welke aanleidingen waren er voor het opzetten van muziekverenigingen in Egchel en Eys?

Deelvraag 1.1 is gericht op de totstandkoming van de burgerinitiatieven in Eys en Egchel. Doel van deze vraag is om te achterhalen hoe de initiatieven tot stand zijn gekomen en waar dus eigenlijk een 'tekortkoming' van het dorp of de omgeving werd ervaren.

1.2 Is de functie van de muziekverenigingen in de twee dorpen door de jaren veranderd?

Deelvraag 1.2 bouwt op de doelstelling en functie van de vereniging in het dorp voort en hoe die functie mogelijk veranderd is door de jaren heen. De deelvraag die hierop volgt gaat dieper in op de relatie tussen lokale binding en de ontstane burgerinitiatieven:

1.3 Welke rol speelt de mate van lokale binding bij het participeren van betrokkenen bij de muziekverenigingen?

Met deze deelvraag wordt de connectie gemaakt met lokale binding en wordt geprobeerd te achterhalen in welke mate lokale binding een rol speelt bij het al dan niet participeren in een burgerinitiatief. Ook deze vraag wordt beantwoord in het empirische deel van dit onderzoek.

1.4 Hoe wordt gemeenschapsvorming door de muziekverenigingen gestimuleerd in de dorpen?

De laatste deelvraag richt zich op het analyse-gedeelte van het onderzoek, waarin aan de hand van het CCF-model wordt onderzocht welke aspecten van gemeenschapsvorming worden gestimuleerd in dat specifieke dorp. Uit deze deelvraag blijkt dus welke aspecten in het dorp met name aandacht krijgen van de betrokken bewoners en welke aspecten dus redenen vormen tot trots.

2. Theorie

2.1 Theoretisch kader

In het theoretisch kader wordt er verder ingegaan op de relevante concepten voor het beantwoorden van de hoofdvraag. Zoals weergegeven in het onderzoeksmodel valt dit uiteen in een tweetal onderdelen: lokale binding in dorpen en burgerinitiatieven. Deze twee concepten zullen achtereenvolgens worden toegelicht. Tot slot wordt het CCF-model, dat gebruikt wordt voor de analyse van het concept burgerinitiatieven, nog verder toegelicht.

2.1.1 Lokale binding

In deze paragraaf zal het concept 'lokale binding' verder worden toegelicht en worden afgebakend, zodat het duidelijke kaders heeft voor het verdere onderzoek. De term lokale binding komt in de literatuur onder andere in de begrippen *place attachment* en *sense of place* terug. Deze begrippen zullen hieronder verder uitgewerkt worden.

Lokale binding komt in de literatuur vooral voor als 'place attachment' en richt zich op de samenhang tussen het individu en zijn omgeving, met name de mate waarin het individu gehecht is aan zijn of haar omgeving (Inalhan & Finch, 2004). Toch lopen de definities die aan dit begrip gegeven kunnen worden enorm uiteen. Milligan komt tot de volgende definitie van place attachment:

[...] the emotional link formed by an individual to a setting that has been given meaning through interaction, comprised of two interwoven components: the interactional past and the interactional potential of the setting". (Milligan, 1998)

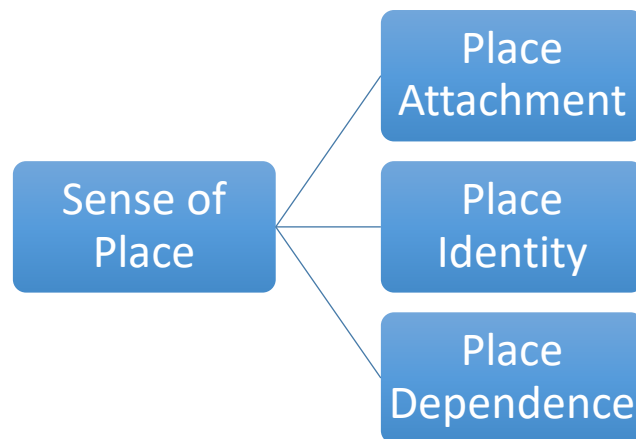
Uit deze definitie blijkt dat interactie met de omgeving, zowel in het verleden als potentiële interactie voor de toekomst, belangrijke factoren zijn voor de mate van binding met de omgeving. Met interactie in het verleden wordt in dit geval ervaringen en herinneringen bedoeld en interactie in de toekomst doelt vooral op de mogelijkheden die een individu voor de toekomst ziet in zijn of haar omgeving. Met andere woorden: als een individu zowel voldoende goede herinneringen uit het verleden heeft en goede verwachtingen heeft voor de toekomst zal deze persoon een grote binding met de omgeving hebben. Het tegenovergestelde gaat in dit geval ook op; wanneer mensen weinig goede herinneringen aan hun omgeving uit het verleden hebben en weinig perspectieven zien voor de toekomst zal er sprake zijn van minder binding met de omgeving (Inalhan & Finch, 2004). Het begrip place attachment richt zich dus op de samenhang tussen individuen en hun omgeving en de mate waarin deze individuen gehecht zijn aan hun omgeving (Inalhan & Finch, 2004). Deze link tussen individu en omgeving komt tot stand door drie psychologische processen: gehechtheid, vertrouwdheid en identiteit. Deze drie processen hebben allemaal te maken met de mate waarin een individu zich thuis voelt in een omgeving.

Het begrip sense of place verschilt volgens Robert Hay van place attachment omdat het ook sociaalgeografische elementen van binding aan plaatsen betreft, waaronder de schoonheid van de omgeving en het gevoel van thuis zijn in je woonplaats (Hay, 1998). Toch wordt dit begrip door velen als zeer vaag te definiëren beschreven en als een begrip dat lastig te omkaderen is (Shamai, 1991). Zo zegt Lewis over Sense of Place:

"It is often easier to see its results in human behaviour than to define it in precise terms". (Lewis, 1979)

Verscheidene andere onderzoeken plaatsen sense of place juist als een overkoepelende term met als dimensies place attachment, place identity en place dependence (Christiaanse & Haartsen, 2017). In dit geval gaat place attachment over de emotionele band van een individu met zijn omgeving, place identity over het belang van de omgeving voor de identiteit van het individu en place dependence over de mate waarin een plek de bezigheden en het gedrag van het individu faciliteert in vergelijking met andere gebieden. Deze drie pijlers van sense of place beslaan zo een breed scala van de componenten van gedragsonderzoek: place attachment als de emotionele pijler, place dependence

als de gedragspijler in conatieve¹ zin en place identity als de cognitieve component (Christiaanse & Haartsen, 2017).

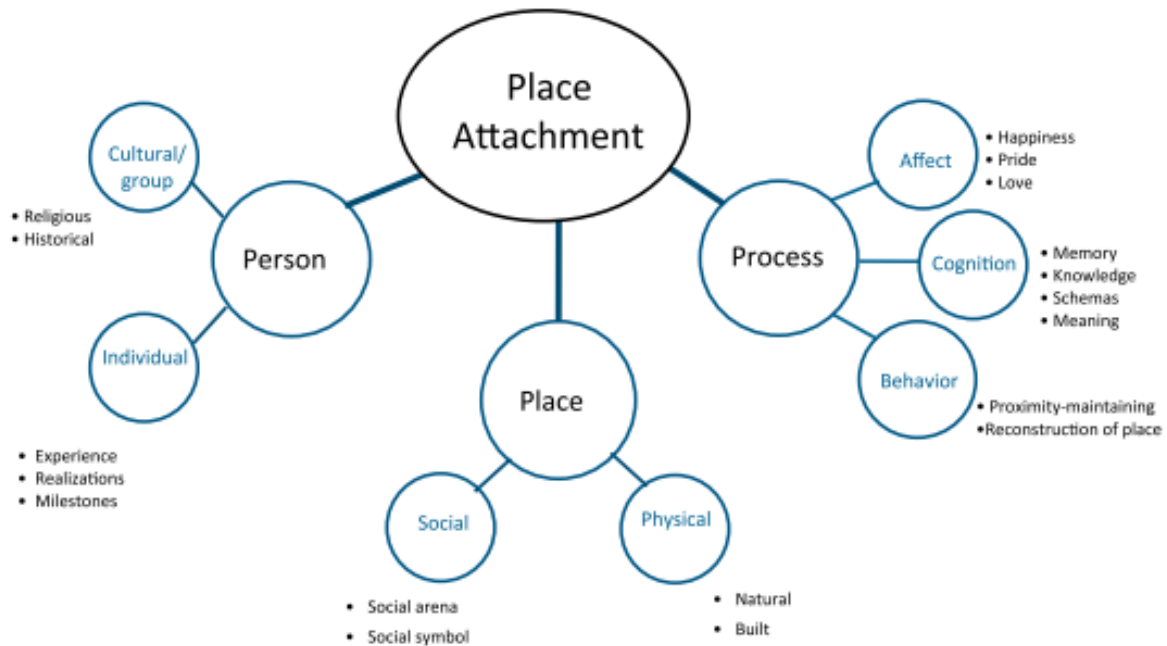
Figuur 2: De componenten van sense of place (Christiaanse & Haartsen, 2017)

Deze componenten van sense of place geven met name de sociale kant van het begrip weer, echter bestaat binnen dit concept ook de component van de fysieke omgeving. Het belang van de fysieke omgeving voor de mate van sense of place wordt weliswaar vaak genegeerd, terwijl het wel degelijk effect heeft op de ervaringen die mensen hebben met hun omgeving (Stedman, 2003). Stedman concludeert naar aanleiding van zijn onderzoek dat de fysieke omgeving wel degelijk invloed heeft op het gedrag van mensen, maar dat het niet bepalend is voor het gedrag. In de onderzoeken naar sense of place, zoals dat van Christiaanse en Haartsen, wordt de fysieke omgeving echter volledig achterwege gelaten. Deze fysieke omgeving wordt wel meegenomen in het Community Capitals Framework. Het CCF-model zal verder worden toegelicht in paragraaf 2.1.3.

Lokale binding of place attachment bestaat uit meerdere aspecten, die samen leiden tot de mate waarin iemand zich verbonden voelt aan zijn omgeving. Deze aspecten zijn op te delen in drie categorieën: Person, Place en Process (Scannell & Gifford, 2009). Deze drie categorieën bevatten alle aspecten die relevant zijn voor het bepalen van de lokale binding. Dit model geeft een theoretische weergave van de relevante aspecten, zoals gevoelsmatige binding en binding aan de sociale of fysieke omgeving. Hieronder is dit model schematisch weergegeven:

---

¹ Conatief is de tegenhanger van cognitief en heeft betrekking op het beslissingsproces tot daadwerkelijk handelen van een individu.

Figuur 3: Het driedelige model voor Place Attachment (Scannell & Gifford, 2009)

De eerste indicator, persoon, heeft vooral betrekking op de binding met een dorp op basis van persoonlijke relaties. Dit kan worden opgesplitst in de indicatoren 'cultureel/groep' en 'individueel'. De eerste indicator betreft binding als gevolg van het aangesloten zijn bij een culturele eenheid of een bepaalde groep of vereniging. De betreffende persoon voelt zich via deze groep gebonden aan de woonplaats. Voorbeelden hierbij zijn de binding via een sportvereniging, muziekvereniging of door de kerk. De tweede indicator betreft de individuele binding aan het dorp, welke ontstaat door persoonlijke ervaringen, mijlpalen behaald in de woonplaats of andere individuele momenten waarop een individu zich persoonlijk gebonden voelt aan de woonplaats. Hierbij kan men denken aan het voor het eerst ontmoeten van je geliefde, het geboren worden van een kind, et cetera. Dit kan echter ook gebonden zijn aan een groep, bijvoorbeeld wanneer je uitgeroepen wordt tot prins van de carnavalsvereniging. Dit betreft een persoonlijke mijlpaal, maar verbindt deze persoon tegelijkertijd aan anderen binnen de carnavalsvereniging.

De tweede dimensie is 'plaats', waarbij met name de binding met de plek zelf centraal staat. Dit kan op twee manieren, sociaal of fysiek. Bij sociale binding is een bewoner met name gebonden aan de omgeving vanwege sociale contacten met andere bewoners en heeft de bewuste bewoner weinig met het dorp en de fysieke omgeving eromheen. Bij fysieke binding is dit juist omgekeerd; de betreffende bewoner voelt zich dan juist meer verbonden met de fysieke omgeving van de woonplaats (bijvoorbeeld de natuur eromheen of de bouwstijl van een bepaalde wijk) en ervaart veel minder binding met zijn medebewoners.

De laatste dimensie is de procesdimensie. Hierin spelen drie indicatoren een rol, te weten gevoel, cognitie en gedrag. Bij gevoel spelen emoties als blijdschap, trots en liefde een rol. Gebeurtenissen als geboorte, huwelijken en het behalen van een goede prestatie met een sportvereniging zijn voorbeelden die tot dit type binding kunnen leiden. Dit laatste voorbeeld heeft overigens weer enige overlap met lokale binding via een groep, namelijk de sportvereniging of het team waarin de betreffende persoon speelt. De tweede indicator betreft de cognitieve dimensie. Hieronder vallen herinneringen, kennis en betekenis van de omgeving. Met name ervaringen en herinneringen uit het verleden spelen hierin een rol. De laatste indicator is de gedragsindicator, waarin met name

processen een rol spelen die ervoor zorgen dat de plek “gereproduceerd” wordt. Dit wil zeggen dat mensen de processen die in een dorp verlopen voortzetten door de jaren heen en op die manier gebonden zijn aan hun woonplek. Voorbeelden hiervan zijn het besturen van verenigingen voor langere tijd, het voortzetten van bepaalde tradities.

Zoals blijkt uit een aantal voorbeelden zit er veel overlap tussen de verschillende indicatoren. Wanneer iemand bijvoorbeeld gebonden is aan zijn dorp door de indicator gedrag (wanneer deze persoon bijvoorbeeld deelneemt aan een processie), dan maakt deze persoon tegelijkertijd ook onderdeel uit van de groep die de processie loopt en voelt deze persoon zich mogelijk ook verbonden met de omgeving via deze groep. Een andere mogelijkheid is bijvoorbeeld wanneer iemand zich verbonden voelt aan zijn woonomgeving vanwege de mooie natuurwandelgebieden rond het dorp, dan heeft deze persoon daar mogelijk ook een bepaald gevoel bij waardoor hij of zij ook op die manier verbonden is met zijn woonomgeving.

Om lokale binding een meer praktisch hanteerbaar begrip te maken onderscheiden Vermeij en Steenbekkers vier vormen van lokale binding, te weten functionele binding, sociale binding, culturele binding en landschappelijke binding (Vermeij & Steenbekkers, 2015). De eerste vorm betreft de mate waarin een individu gebonden is aan de omgeving qua voorzieningen (werken, winkelen en uitgaan). De tweede vorm is gericht op de sociale connecties die iemand heeft binnen het dorp (familie, vrienden en kennissen). De derde categorie, culturele binding, focust vooral op de verbondenheid met de lokale cultuur (dialect, lokale media, culturele verenigingen, etc.). Tot slot richt de vierde categorie zich op de landschappelijke binding die bewoners hebben met hun omgeving, de mate waarin iemand verbonden is aan de rust, ruimte of schoonheid van het landschap.

Om meer inzicht te krijgen in de relatie tussen lokale binding en de bereidheid van burgers om te participeren in burgerinitiatieven, kunnen we een relatie leggen met de verschillende typen bewoners van een dorp volgens Gieling en Vermeij. Hierin worden door het Sociaal Cultureel Planbureau een zevental soorten burgers onderscheiden, ingedeeld in mate van betrokkenheid bij de gemeenschap (Gieling & Vermeij, 2016):

Type bewoner	Percentage van de bevolking van de onderzochte dorpen	Soort en mate van lokale binding
Traditioneel gebonden bewoners	14%	Sterke sociale, culturele en landschappelijke binding
Sociaal gebonden bewoners	9%	Sterke sociale binding, weinig landschappelijke, culturele of functionele binding
Sociale rustzoekers	25%	Sterke landschappelijke binding, gematigde sociale binding
Goede bekenden	17%	Gematigde sociale binding (minstens zoveel contacten buiten het dorp als binnen het dorp)
Rustzoekers	24%	Sterke landschappelijke binding, weinig sociale binding
Ongebonden bewoners	9%	Weinig binding met dorp en omgeving
Rustmijders	2%	Negatieve waardering van dorp en omgeving

Tabel 1: Typen bewoners gerelateerd aan typen lokale binding (Gieling & Vermeij, 2016; SCP)

Uit het rapport van Vermeij en Steenbekkers bleek dat met name burgers met een sterke sociale of culturele binding zich inzetten voor lokale doelen, waar dit voor landschappelijke binding veel minder telt en voor functionele binding er zelfs helemaal geen sprake is van een relatie tussen sterkte van binding en mate van inzet voor lokale initiatieven (Vermeij & Steenbekkers, 2015).

Er kan vanuit de literatuur dus gesproken worden over een verband tussen de mate waarin mensen binding hebben met hun omgeving, zij het op sociale of culturele basis, en de bereidheid om te participeren in burgerinitiatieven. Echter, ontstaat een burgerinitiatief altijd uit een samenwerking van meerdere burgers en is er dus binnen een dorp voldoende draagvlak nodig om tot initiatieven te komen. Daarnaast stellen Vermeij en Mollenhorst in een eerder rapport van het Sociaal en Cultureel Planbureau dat er niet gesproken kan worden over “hét platteland” (Vermeij & Mollenhorst, 2008). Dorpen verschillen qua inwoners en gemeenschapsgevoel en dus ook qua verhoudingen in typen bewoners. Het ene dorp zal dus meer initiatiefnemers hebben dan het andere.

Voor dit onderzoek is het van belang om te weten dat de mate waarin bewoners zich verbonden voelen met hun dorp en omgeving in relatie staat tot de bereidheid tot het ondernemen van actie in de eigen leefomgeving. Daarnaast bestaan er op basis van de literatuur verschillen tussen dorpen en kan men niet spreken over hét platteland.

2.1.2 Burgerinitiatieven

In deze paragraaf wordt het concept ‘burgerinitiatieven’ verder toegelicht en wordt het afgebakend voor dit onderzoek. Ook wordt in deze paragraaf nogmaals de relatie met lokale binding bekeken vanuit een ander perspectief.

Het concept burgerinitiatief is een begrip waar in brede zin een definitie aan kan worden gegeven. Soms wordt het weergegeven als een bottom-up principe, waarbij zowel het initiatief als de uitvoering volledig bij de burger liggen en de overheid slechts een ondersteunende functie heeft (Gieling & Vermeij, 2016). In andere gevallen wordt het juist gedefinieerd als interactie tussen de burger en de overheid, waarbij meer sprake is van co-creatie (Tonkens, 2015). Omdat dit onderzoek zich focust op de betrokkenheid van burgers bij hun omgeving en de relatie met de overheid en andere instanties hierin een ondergeschikte rol speelt, zal er gefocust worden op burgerinitiatieven die door burgers tot stand zijn gebracht. De Haan geeft de volgende definitie aan burgerinitiatieven:

“Formeel of informeel georganiseerde groepen bewoners die actief bezig zijn met en iets toevoegen aan het publieke domein” (De Haan et al, 2017).

Deze definitie benoemt in dusverre een beperkte inmenging door overheden en andere instanties en laat genoeg ruimte voor een breed begrip van burgerinitiatieven. Binnen deze definitie vallen bijvoorbeeld ook sport- of muziekverenigingen, die door burgers zijn opgericht en iets toevoegen aan het publieke domein, maar ook mantelzorginitiatieven binnen een dorp of een dorps huis dat gebouwd gaat worden vallen hieronder. Maar denk onder andere ook aan een dorpswinkel die, door teruglopende klandizie, gerund wordt door vrijwilligers uit het dorp zelf, om te voorkomen dat de winkel verdwijnt (Calderwood & Davies, 2013). Er zijn dus veel verschillende soorten burgerinitiatieven.

Om tot burgerinitiatieven te komen zijn wel een aantal voorwaarden nodig: zo moet er vanuit de bewoners voldoende draagvlak zijn en moeten ze het gevoel hebben dat de bijdrage die ze leveren van belang is voor het slagen van het op te zetten initiatief (Plattelands Parlement, 2008). Dit wil dus onder andere zeggen dat burgers een zekere autonomie moeten voelen en steun moeten ervaren

vanuit de overheid voor de initiatieven die ze willen ontplooiën. Deze omslag in denken, waarbij burgers het voortouw nemen en de overheid slechts ondersteunt, in plaats van de traditionele verzorgingsstaat, valt onder de verandering van *government* naar *governance* (Herbert-Cheshire & Higgins, 2003). Als laatste is het van belang dat de overheid goed luistert naar de belangen van de burgers; er moet iets spelen in de gemeenschap waar mensen bereid zijn voor te werken, het moet een thema zijn waar mensen zich verbonden mee voelen (Hopkins, 2009). De overheid moet de burger dus aan zet laten, zonder zelf te bepalen wat goed is voor de dorpsbewoners.

Als we dit laatste aspect, het verbonden zijn met een bepaald thema in de omgeving, relateren aan de lokale binding, zouden er dus verschillen kunnen bestaan tussen verschillende dorpen wat betreft de mate waarin men verbonden is aan thema's uit de omgeving en dus de bereidheid om als burger te interveniëren in de eigen omgeving. Zoals Vermeij en Mollenhorst omschrijven in het rapport 'Overgebleven dorpsleven' bestaan er verschillende typen dorpen met allemaal binnen de gemeenschap een andere mate van bereidheid om initiatieven te ontplooiën. Zo kent het 'gesloten platteland' een hechte structuur binnen de dorpsgemeenschap, met veel vrijwilligers en bereidheid om te participeren in culturele activiteiten binnen het dorp. Maar de bevolking heeft wel een gesloten houding richting etnische minderheden of nieuwkomers en weinig vertrouwen in de eigen invloed op (lokale) politici (Vermeij & Mollenhorst, 2008). Aan de andere kant heeft het 'elitaire platteland' te maken met weinig onderlinge verbondenheid binnen de dorpsgemeenschap. Veel inwoners zijn sociaal buiten het dorp gericht en hebben ook de meeste connecties buiten het dorp. Maar in tegenstelling tot het gesloten platteland hebben inwoners van het elitaire platteland meer vertrouwen in de eigen invloed op de lokale politiek en vaak meer 'menselijk kapitaal' om initiatieven in beweging te zetten (Vermeij & Mollenhorst, 2008). Deze verschillen tussen dorpen kunnen leiden tot verschillen in bereidheid tot participatie of het ondernemen van actie voor een burgerinitiatief.

Voor dit onderzoek zijn de belangrijkste aspecten van burgerinitiatieven dat burgers een gezamenlijke wens moeten hebben voor hun omgeving, een thema dat meerdere inwoners bindt. Daarnaast is het van belang om te weten dat er verschillen tussen dorpen bestaan, die kunnen leiden tot verschil in succes voor burgerinitiatieven. Om verder uitspraken te kunnen doen over aanleidingen en thema's waarop burgers zich focussen bij het participeren in een burgerinitiatief binnen de te onderzoeken dorpen, wordt het Community Capitals Framework gebruikt. Dit wordt verder toegelicht in de volgende paragraaf.

2.1.3 Community Capitals Framework

In deze paragraaf wordt het Community Capitals Framework verder toegelicht en wordt er een relatie gelegd tussen de 'typen dorpen' volgens Vermeij en Mollenhorst en de pijlers van het Community Capitals Framework.

Het Community Capitals Framework richt zich op gemeenschapsvorming binnen een dorp of stad, om zo inzicht te krijgen in de manieren waarop lokale gemeenschappen zich ontwikkelen. Flora en Flora hebben in 2004 deze theorie ontwikkeld naar aanleiding van onderzoek naar economisch en sociaal duurzame dorpen in de VS. Uit dit onderzoek bleek dat de dorpen die het best scoorden (en dus als gemeenschap het best functioneerden) aandacht bleken te schenken aan zeven pijlers van kapitaal (Flora & Flora, 2004). Deze zeven pijlers worden verderop toegelicht. Om het CCF-model toe te kunnen passen is het eerst van belang te weten hoe een gemeenschap wordt benaderd binnen deze theorie.

Deze theorie maakt gebruik van een holistische systeembenadering van gemeenschappen (Jacobs, 2011). Binnen een gemeenschap is er sprake van inflows en outflows en progressie of regressie. Deze in- en outflows geven een bepaalde impuls aan de gemeenschap, waardoor er sprake zal zijn van

voor- of achteruitgang. Bijvoorbeeld wanneer zich een nieuw bedrijf vestigt in een dorp: dit leidt tot meer werkgelegenheid, bevolkingstoename, ontwikkelingen in de woningmarkt, toegenomen welvaart, et cetera. Vanuit economisch oogpunt lijkt de komst van een nieuw bedrijf zo een goede oplossing, maar het heeft op meer factoren invloed dan slechts het economische aspect. Om goed in beeld te brengen welke aspecten van een gemeenschap beïnvloedt worden door in- en outflows is het Community Capitals Framework (CCF) ontwikkeld.

Het CCF bestaat uit een zeven tal pijlers:

1. **Natuurlijk kapitaal:** omgeving, natuurlijke schoonheid, aanwezigheid van meren of rivieren, flora en fauna, etc.
2. **Cultureel kapitaal:** verhalen, tradities, spiritualiteit, gewoontes, erfgoed, etc.
3. **Menselijk kapitaal:** alle vaardigheden en technieken van de bewoners, kennis, leiderschap en de toegang tot externe bronnen
4. **Sociaal kapitaal:** groepen, organisaties en netwerken binnen de gemeenschap, de 'sense of belonging', de relaties tussen mensen
5. **Politiek kapitaal:** connecties met invloedrijke mensen, toegang tot bronnen, invloed om doelen te bereiken
6. **Gebouwde kapitaal:** gebouwen en infrastructuur
7. **Financieel kapitaal:** geld, mate van welvaart, rijkdom, etc.

Deze zeven pijlers ondersteunen samen alle facetten van gemeenschapsvorming: hoe meer een gemeenschap van deze kapitalen bezit, hoe veerkrachtiger en zelfredzamer een gemeenschap is (Emery & Flora, 2006). De verschillende pijlers overlappen elkaar, waardoor ze invloed op elkaar hebben. Een ontwikkeling binnen één van de pijlers (bijvoorbeeld de ontwikkeling van een nieuw natuurgebied) kan gevolgen hebben voor andere pijlers (meer toeristen, meer inkomsten voor de horeca, oprichting van natuurorganisaties, etc.).

Een theorie die hieraan gekoppeld kan worden is cumulatieve causatie (Myrdal, 1957). Volgens deze theorie is een positieve of negatieve ontwikkeling in een gebied een oorzaak voor daaropvolgende gerelateerde positieve of negatieve effecten. Deze gebieden komen als het ware in een positieve of negatieve spiraal terecht. Als we deze theorie toepassen op de typen dorpen volgens Vermeij en Mollenhorst, zullen we ook verschillende methoden kunnen herkennen qua stimuleren van de leefomgeving. Als we bijvoorbeeld kijken naar de 'gesloten plattelandsdorpen' zien we dat de bewoners hier sterk gericht zijn op de eigen gemeenschap en grote motivatie hebben zich in te zetten voor lokale culturele initiatieven. Als we dit vertalen naar het CCF-model, zal hier met name aandacht worden besteedt aan het sociaal en cultureel kapitaal en minder aan politiek of financieel kapitaal, gezien het feit dat ze minder vertrouwen hebben in lokale politiek (Gieling & Vermeij, 2016). Juist deze pijlers zijn volgens de dorpstypen heel sterk aanwezig in elitaire plattelandsdorpen; deze gemeenschappen zijn sterk op de wereld buiten het dorp gericht en de bewoners van deze dorpen zijn over het algemeen rijker en hoger opgeleid dan de bewoners van gesloten dorpen (Vermeij & Mollenhorst, 2008).

Er moet echter wel een kanttekening gemaakt worden bij dit model. Het is namelijk gebruikt om dorpen in de Verenigde Staten te analyseren, waardoor de opzet van het model anders is. Aangezien het politieke systeem van de Verenigde Staten (een vrije markt in een liberaal politiek klimaat) heel anders is dan de verzorgingsstaat die we in Nederland kennen, dient er in de bovenstaande kapitalen enige aanpassingen gemaakt te worden. Waar Emery en Flora in hun analyse in de VS een analyse maken waar veel terug te koppelen valt op de financiële en politieke kapitalen, zal dit onderzoek zich ook veel richten op de sociale en menselijke kapitalen. Het onderzoek richt zich namelijk op

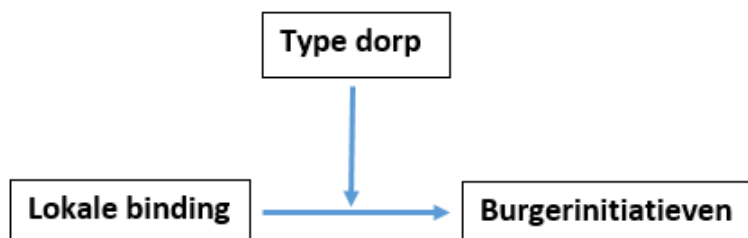
burgerinitiatieven en lokale binding. In deze thema's speelt de politiek en ondernemerschap een minder grote rol. Hier wordt dus vooraf rekening mee gehouden bij het analyseren van de verkregen data.

In het analyse-gedeelte van dit onderzoek wordt deze theorie dus gebruikt om de interviews in de dorpen Egchel en Eys te analyseren, zodat achteraf geconcludeerd kan worden waar voor de verschillende dorpen de belangrijkste focuspunten liggen qua 'community capitals' als het gaat om de dorpsgemeenschap.

2.2 Conceptueel model

Aan de hand van de hierboven besproken concepten kan er een conceptueel model worden opgesteld dat de relaties tussen de concepten binnen het onderzoek schematisch probeert te verduidelijken. De belangrijkste begrippen in het conceptueel model zijn lokale binding, burgerinitiatieven en de typen platteland volgens Vermeij en Mollenhorst.

In dit onderzoek zal de correlatie tussen de concepten lokale binding en burgerinitiatieven worden onderzocht. Uit de literatuur blijkt dat de mate waarin burgers lokale binding bezitten met hun dorp en omgeving effect heeft op de bereidheid tot participatie in een burgerinitiatief. Echter wordt er in de literatuur niet gesproken over verschillen tussen de typen platteland zoals deze benoemd zijn door Vermeij en Mollenhorst. Daarom worden deze typen platteland als mogelijk interactie-effect in het conceptueel model opgenomen. Om te kunnen analyseren op welke aspecten van gemeenschapsvorming de burgerinitiatieven in de te onderzoeken dorpen gericht zijn, zal het CCF-model worden gebruikt om dit te analyseren.

Figuur 4: Conceptueel model

Het hierboven weergegeven conceptueel model geeft de veronderstelling voor dit onderzoek weer. Uit de literatuur in het theoretisch kader blijkt dat er een relatie is tussen lokale binding en burgerinitiatieven. Omdat burgerinitiatieven een belangrijke bijdrage kunnen leveren aan de leefbaarheid in een dorp, wordt in dit onderzoek de vraag gesteld wat lokale binding voor invloed kan hebben op de bereidheid tot participatie in burgerinitiatieven. Om te kunnen achterhalen of er verschillen zijn tussen dorpen worden de dorpstypen van Vermeij en Mollenhorst gebruikt. Zo kan worden achterhaald of het dorpstype invloed heeft op de relatie tussen lokale binding en participatie in burgerinitiatieven. Het doel is om te achterhalen hoe de relatie tussen lokale binding en burgerinitiatieven eruit ziet en of deze wel in de hierboven veronderstelde richting verloopt.

3. Methodologie

In dit hoofdstuk wordt de methodologie van het onderzoek besproken. De verantwoording over de onderzoeksstrategie staat hierin centraal. Daarnaast wordt toegelicht welk onderzoeksmateriaal is ingewonnen voor dit onderzoek en op basis van welke criteria de casussen zijn geselecteerd.

3.1 Onderzoeksstrategie

Uit de doel- en vraagstelling kan worden afgeleid dat dit onderzoek een verkennende casestudy zal zijn. Er is al redelijk veel onderzoek gedaan naar lokale binding en burgerinitiatieven, maar de invloed van de dorpstypen hierop is nog maar weinig onderzocht. Hierdoor is empirisch onderzoek van belang.

Een case study kenmerkt zich vooral door het kwalitatieve karakter van dit type onderzoek: er worden een beperkt aantal casussen onderzocht, maar wel gedetailleerd en vanuit verschillende invalshoeken (Vennix, 2011). Dit betekent dat het onderzoek zich focust op een tweetal dorpen, zodat het aantal casussen beperkt blijft. Om te kijken of in beide dorpen dezelfde of andere problemen spelen, zijn de onderzoeksresultaten uit beide dorpen na afloop geanalyseerd en vergeleken. Dit onderzoek zal qua opzet dus een vergelijkende case study zijn, waarbij een hiërarchische opbouw wordt aangehouden. Verschuren en Doorewaard omschrijven dit als een case study waarbij eerst twee cases onafhankelijk worden onderzocht en vervolgens in de analyse-fase op basis van de resultaten worden vergeleken (Verschuren & Doorewaard, 2015). Ook zal er hierbij dus gebruik gemaakt worden van triangulatie. Volgens Vennix is triangulatie het vergelijken van verschillende databronnen (Vennix, 2011). In dit geval betekent dit dus dat de informatie die verkregen wordt uit enerzijds de literatuurstudie (bestaande secundaire bronnen) wordt vergeleken met de informatie die wordt verkregen uit interviews met burgers en organisaties (primaire bronnen), waarbij uiteindelijk ook de onafhankelijk verkregen data uit beide dorpen met elkaar wordt vergeleken.

Een van de belangrijke kenmerken van een case study en kwalitatief onderzoek in het algemeen, is het feit dat het diepte onderzoek betreft (Verschuren & Doorewaard, 2015). Ook dit is een reden om het aantal dorpen beperkt te houden tot twee. Daarnaast speelt de korte tijdsspanne waarover dit onderzoek uitgevoerd dient te worden een rol bij het gekozen aantal dorpen. Tot slot is het feit dat men niet kan spreken over hét platteland een reden om te kiezen voor diepte-onderzoek in slechts twee dorpen in plaats van een bredere opzet met meerdere casussen (Gielsing & Vermeij, 2016). Het grondig onderzoeken van een beperkt aantal casussen levert dan meer gedetailleerde informatie op dan lastig te vergelijken data uit meerdere dorpen. Dit brengt echter wel met zich mee dat de resultaten van dit onderzoek minder goed zijn te generaliseren, in tegenstelling tot kwantitatief onderzoek. Vanuit de insteek van dit onderzoek is dit ook niet de opzet. Zoals in de literatuur beschreven zijn gemeenschapsvorming en de ontwikkelingen rond burgerinitiatieven lokaal uniek en is het lastig de praktijken die op de ene plek werken te kopiëren naar een andere plek door verschillen in dorpsgemeenschappen (Vermeij & Mollenhorst, 2009). Dit maakt diepte onderzoek op een specifieke casus dus relevanter, omdat de onderzochte casussen antwoorden opleveren die bruikbaar zijn voor deze gekozen dorpen en hopelijk handvaten opleveren die de burgers kunnen ondersteunen in het “verbeteren” van hun omgeving.

De gekozen dorpen zijn geselecteerd aan de hand van de dorpstypen die Vermeij en Mollenhorst onderscheiden. Uit deze zeven typen zijn de twee categorieën gekozen die qua lokale binding het meest van elkaar verwijderd zijn (een dorp met veel lokale binding ten opzichte van een dorp met weinig binding). De hiervoor geselecteerde dorpstypen zijn de gesloten plattelandsdorpen en de

stedelijke plattelandsdorpen. Bij deze keuze is met name gefocust op het aspect lokale binding. Vermeij en Mollenhorst omschrijven gesloten plattelandsdorpen als volgt:

*“Op het gesloten platteland is het leven goed en traditioneel. Veel bewoners zijn lid van een geloofsgenootschap en nemen deel aan lokale culturele tradities. **Verder is samenhang in de buurt sterk en voelen bewoners zich veilig, gelukkig en weinig eenzaam.** Tegenover etnische minderheden, die er bijna niet zijn, nemen ze een gesloten houding aan.” (Vermeij & Mollenhorst, 2009, p. 16).*

Het stedelijke platteland wordt op de volgende manier omschreven:

*“Het stedelijke platteland vertoont een beeld dat afwijkt van de meer typische patronen van het gesloten, dorpse en woonplatteland. **De samenhang in de buurt is er laag en relatief veel bewoners voelen zich eenzaam, onveilig of weinig gelukkig.** Toch is men er net zo tevreden met de woonomgeving als bewoners van de overige plattelandstypen. Er zijn weliswaar iets minder vrijwilligers dan elders, maar mensen nemen actief deel aan lokale culturele tradities en zijn weinig etnocentrisch².” (Vermeij & Mollenhorst, 2009, p.17).*

De dikgedrukte stukken tekst geven de vertaling van het begrip ‘lokale binding’ weer als het gaat om het sociale aspect volgens de definitie van Milligan (zie paragraaf 2.1.1) en hieruit valt een duidelijke tegenstelling op te maken. De overige dorpsstypen kennen een minder contrasterend beeld onderling, waardoor dus gekozen is voor deze twee typen dorpen. Verder is het wel relevant dat de twee te kiezen dorpen gelijkenissen hebben wat betreft inwoneraantal, regio en de aanwezigheid van ten minste één overeenkomstig burgerinitiatief. Deze gelijkenissen zijn nodig om na afloop van het onderzoek een vergelijking te kunnen maken tussen de beide situaties in de dorpen en om vervolgens conclusies te kunnen trekken. De keuze voor een tweetal dorpen is afgeleid van de doel- en vraagstelling van dit onderzoek, waarbij de invloed van lokale binding op burgerinitiatieven centraal staat. Deze invloed valt het best te beschrijven wanneer er gekozen wordt voor twee dorpsstypen die qua lokale binding het verst van elkaar verwijderd zijn. De toevoeging van een derde dorp uit een andere categorie voegt hierbij niet zoveel toe. Daarnaast wordt er gekozen voor twee dorpen die beide een zelfde burgerinitiatief hebben. De keuze voor specifiek muziekverenigingen als het centrale burgerinitiatief is hierbij van belang en dit zal in paragraaf 3.3 verder worden toegelicht.

3.2 Onderzoeksmateriaal

Doordat er over het effect van dorpsstypen op de relatie tussen lokale binding en de bereidheid om te participeren in burgerinitiatieven nog weinig onderzoek is gedaan, bestaat een groot deel van het onderzoek uit empirie. De relatie tussen lokale binding en burgerinitiatieven is in dit onderzoek wel vanuit de literatuur onderzocht, maar in de casussen wordt er gefocust op het belang van het type dorp voor deze relatie.

Na de literatuurstudie naar deze relatie en de selectie van een geschikte casus aan de hand van de kenmerken van de twee verschillende typen dorpen (gesloten en stedelijk), is er veldwerk verricht door middel van interviews. Omdat een case study om meerdere invalshoeken vraagt is ook in dit onderzoek vanuit meerdere perspectieven naar de casus gekeken. Hierbinnen wordt onderscheid gemaakt in drie categorieën interviews: expertinterviews, interviews met betrokkenen bij de muziekverenigingen en interviews met buitenstaanders ten opzichte van de muziekverenigingen. Voor de laatste twee categorieën zijn dezelfde interviewguides gebruikt, omdat de buitenstaanders bewust gekozen zijn op basis van hun betrokkenheid bij andere verenigingen in de dorpen. Daardoor

---

² Etnocentrisch betreft het gebonden zijn aan de eigen lokale cultuur. In dit geval zijn inwoners van het stedelijk platteland wel vaak deelnemer bij lokale culturele tradities, maar hechten ze er niet bijzondere waarde aan.

hebben ze wel een goed beeld van het dorp en wat er speelt. Hieronder volgt een overzicht van de voor dit onderzoek geïnterviewde personen:

Naam	Type interview	Achtergrond	Woonachtig/betrokken bij muziekvereniging in kern sinds
Ralph Tangelder	Expertinterview	Werkzaam bij Vereniging Kleine Kernen Limburg als projectcoördinator in Limburgse dorpen.	-
Geert Schmitz	Betrokken bij muziekvereniging Egchel	Oud-voorzitter muziekvereniging Egchel, oud-bestuurslid Limburgse Bond van Muziekgezelschappen, oud-vicevoorzitter Koninklijke Nederlandse Muziek Organisatie, Strateeg gemeente Peel & Maas	Sinds 1994 betrokken bij de muziekvereniging
Martin van den Berg	Betrokken bij muziekvereniging Egchel	Oud-voorzitter muziekvereniging Egchel, oud-voorzitter carnavalsvereniging de Kemphazen, oud-voorzitter Kindervakantiewerk Egchel	Woonachtig in Egchel sinds 1977, lid van de muziekvereniging sinds 1982.
Fieke Delissen	Buitenstaander muziekvereniging Egchel	Voorzitter van Kindervakantiewerk Egchel	Afkomstig uit en woonachtig in Egchel, tijdje in Panningen gewoond.
Alice Frijns	Betrokken bij harmonie St. Agatha Eys	Voorzitter harmonie St. Agatha, bestuurslid Vereniging Kleine Kernen Limburg	Woonachtig in Eys sinds 1979, betrokken bij de harmonie sinds begin 1980.
Esmie Sevarts	Betrokken bij harmonie St. Agatha Eys	Muzikante harmonie St. Agatha, betrokken bij veel commissies binnen de vereniging.	Geboren en getogen in Eys, sinds 1989 lid van de harmonie, inmiddels woonachtig in Heerlen.
Frans Derksen	Buitenstaander harmonie St. Agatha Eys	Oud-voorzitter en huidig secretaris voetbalvereniging Zwart-Wit'19 Eys, oud-voorzitter carnavalsvereniging De Öss, gemeenteraadslid Gulpen-Wittem	Woonachtig in Eys sinds 1972

Figuur 5: Gegevens geïnterviewden

Het eerste interview dat is afgenomen, is het expertinterview met Ralph Tangelder. In dit interview is met name gefocust op het 'bredere spectrum' met betrekking tot lokale binding en

burgerinitiatieven. Hiervoor is de heer Tangelder gekozen, omdat hij als projectcoördinator van de VKKL in veel Limburgse dorpen actief is en dus een breder beeld heeft van actuele ontwikkelingen binnen dit onderzoeksthema. Het belang voor dit onderzoek in dit interview lag dus in het verzamelen van actuele, brede kennis met betrekking tot het onderzoeksthema. De informatie die uit dit interview is behaald, werd meegenomen in de interviews met stakeholders. Zo bleek uit dit interview dat kartrekkers in dorpen een belangrijke rol spelen bij het van de grond krijgen of in stand houden van burgerinitiatieven. Tijdens de interviews met de betrokkenen is dus hier extra aandacht aan besteedt.

Vervolgens werden in Eys en Egchel een drietal interviews per dorp gehouden met stakeholders. Belangrijkste kandidaten voor interviews zijn uiteraard bewoners van de geselecteerde dorpen; zij zijn namelijk het onderzoeksobject. In ieder dorp is ten minste met twee personen gesproken die sterk betrokken zijn bij de muziekvereniging, om te achterhalen welke rol de vereniging speelt in het dorp en hoe de gemeenschap zich verhoudt tot de vereniging (zie deelvraag 1.1 en 1.2). Daarnaast is er uit beide dorpen een bewoner gesproken die niet betrokken is bij de muziekvereniging, om te achterhalen welke betrokkenheid zij al dan niet ervaren bij de muziekvereniging (zie deelvraag 1.2). Hier is bewust voor één bewoner per dorp gekozen, omdat de buitenstaanders die geïnterviewd zijn zelf ook erg betrokken waren bij het verenigingsleven in het dorp en dus een goed beeld hadden van de situatie in beide dorpen.

De interviews zijn van semigestructureerde aard, waarbij gebruik is gemaakt van een interviewgide met interview topics. Dit is een interviewmethode die de interviewer de kans geeft om enkele kernaspecten in zelf te bepalen volgorde en formulering aan bod te laten komen, maar tegelijkertijd binnen de interview topics ruimte te laten voor de geïnterviewde om in eigen bewoording antwoord te geven en ook ruimte biedt voor doorvragen of aanvullende vragen (Vennix, 2011). De kernaspecten die in de interviews naar voren zijn gekomen, zijn geselecteerd aan de hand van de variabelen die zijn weergegeven in het conceptueel model en verder zijn uitgewerkt in het theoretisch kader. Aan de hand van deze verdere uitwerking worden binnen de variabelen belangrijke punten (te denken valt aan 'doel van burgerinitiatief' binnen de variabele 'burgerinitiatieven' of 'binding met verenigingsleven' binnen lokale binding) naar voren gehaald en in interview topics uiteen gezet.

3.3 Casusselectie

Zoals in de vorige paragraaf besproken, is dit onderzoek uitgevoerd door middel van een vergelijkende case study. Voor het selecteren en analyseren van de cases is gekozen voor de hiërarchische methode (Verschuren & Doorewaard, 2015). Dit betekent dat het onderzoek in twee fasen is uitgevoerd: allereerst zijn er, onafhankelijk van elkaar, twee casussen gekozen die op een aantal punten overeen komen, te weten:

- Ongeveer zelfde inwoneraantal
- Zelfde regio
- Verschillende dorpstypen (één gesloten dorp en één stedelijk dorp)
- In beide dorpen een zelfde burgerinitiatief aanwezig, namelijk muziekverenigingen

Vervolgens is in beide dorpen afhankelijk een zelfde patroon gevolgd qua onderzoek (in beide dorpen zijn dezelfde interviews afgenomen met dezelfde categorieën stakeholders). Hierna zijn, in de tweede fase, de uitkomsten van de interviews in beide dorpen met elkaar vergeleken en zijn er overeenkomsten en verschillen bekeken. Deze onderzoeksopzet valt ook terug te vinden in het onderzoeksmodel in hoofdstuk 1 onder paragraaf 1.4.

Bij het selecteren van de casussen is, zoals hierboven genoemd, gefocust op dorpen met ongeveer gelijke inwoneraantallen. Hierbij wordt gefocust op dorpen met ongeveer 500 tot 2000 inwoners. Voor deze dorpen is gekozen omdat ze het meest kwetsbaar zijn. Deze dorpen hebben namelijk vaak een redelijk voorzieningenniveau gehad, waardoor ze aantrekkelijke woonplekken waren. Echter hebben met name deze dorpen tegenwoordig te maken met functieverlies in allerlei sectoren (Thissen & Loopmans, 2013). Juist deze dorpen zijn hierna vaak aangewezen op initiatieven van burgers en lokale binding met de omgeving. Burgerinitiatieven kunnen in behoud van de leefbaarheid op allerlei manieren dus een cruciale rol spelen.

De twee geselecteerde dorpen, Eys en Egchel, zijn gekozen op basis van een aantal voorwaarden zoals eerder weergegeven. Daarnaast is er nog een interessant verschil tussen beide dorpen qua ligging: Egchel ligt tegen twee grotere kernen aan, Helden en Panningen, en is nog een relatief jong dorp. De parochie Egchel is zelfs pas in 1948 opgericht en de muziekvereniging in 1969 (G. Schmitz, persoonlijk communicatie, 4 juni 2018). Eys, daarentegen, is een dorp met een geschiedenis die veel langer terug gaat: de eerste kerk stond er namelijk al in de 12^e eeuw en ook het verenigingsleven kent al een veel langere geschiedenis. Zo is de harmonie opgericht in 1900 en de plaatselijke schutterij bestaat zelfs al meer dan 500 jaar (A. Frijns, persoonlijke communicatie, 21 juni 2018). Dit geeft al een interessant onderscheid tussen beide dorpen. Daarnaast is de opbouw van beide dorpen ook behoorlijk verschillend: waar Egchel uit één vaste kern van bebouwing bestaat, heeft Eys een kern met daarnaast nog een vijftal buurtschappen die weliswaar bij het dorp horen, maar toch op enige afstand van het kerkdorp zelf liggen. Tot slot is het onderscheid tussen Noord- en Zuid-Limburg mogelijk ook nog interessant. Zo kan er bekeken worden of ontwikkelingen binnen muziekverenigingen die geschetst worden door de LBM (zie paragraaf 2.1.2) kloppen voor zowel verenigingen in Noord- als Zuid-Limburg.

Wat betreft het criteria met betrekking tot de dorpstypen is het minder makkelijk om beide dorpen in te delen in een bepaalde categorie dorpen. Beide dorpen hebben weliswaar op de kaart kenmerken van twee verschillende dorpstypen, maar het is niet mogelijk om over de bevolking van beide dorpen uitspraken te doen en in te delen naar dorpstypen.

Toch heeft Egchel meer kenmerken van een stedelijk dorp, met name door de ligging tegen de grotere kernen Helden en Panningen aan, waardoor veel bewoners van Egchel ook naar deze kernen kunnen voor hun levensbehoeftes of sociale contacten (F. Delissen, persoonlijke communicatie, 9 juli 2018). Eys is daarentegen een iets meer geïsoleerde kern, mede door de natuurlijk ligging van het dorp (gelegen in een smal dal, waardoor andere dorpen achter heuvels liggen of verder rijden zijn). Hoewel het dorp zelf vrij weinig voorzieningen kent en voor veel zaken is aangewezen op de vijf kilometer verderop gelegen kernen Gulpen en Simpelveld, heeft het een sterke saamhorigheid en groot verenigingsleven (A. Frijns, persoonlijke communicatie, 21 juni 2018). In de analyse (hoofdstuk 4) wordt de indeling van beide dorpen in categorieën verder toegelicht.

3.4 Operationalisatie conceptueel model

In deze paragraaf zullen aan de hand van het theoretisch kader en het conceptueel model de belangrijkste concepten worden geoperationaliseerd. Hierdoor worden deze concepten beter meetbaar, wat het onderzoek meer valide maakt. De belangrijkste concepten uit dit onderzoek zijn lokale binding en burgerinitiatieven.

3.4.1 Operationalisatie lokale binding

In deze subparagraaf wordt het concept lokale binding geoperationaliseerd aan de hand van de kennis uit het theoretisch kader en de definitie die daarin wordt gebruikt.

De definitie die in het theoretisch kader wordt gehanteerd voor het concept lokale binding luidde als volgt:

[...] the emotional link formed by an individual to a setting that has been given meaning through interaction, comprised of two interwoven components: the interactional past and the interactional potential of the setting". (Milligan, 1998)

Zoals in het theoretisch kader al werd toegelicht, blijkt hieruit dat mensen zowel uit het verleden, als uit het heden en voor de toekomst een zekere mate van binding voelen met hun woonomgeving. Voor verschillende bewoners kan dit een andere verdeling hebben. Bewoners die traditioneler gebonden zijn aan hun woonplaats, wonen over het algemeen al voor een lange tijd in hun dorp en hebben dus vaak veel binding met de woonplaats gebaseerd op ervaringen uit het verleden. Bewoners die een kortere periode in het dorp wonen, maar wel sociaal gebonden zijn, zien vaak veel perspectief voor de toekomst in hun woonplaats, maar hebben minder ervaringen gebaseerd op een ver verleden. Om erachter te komen waar bewoners de meeste ervaringen aan ontleen en wat hen dus het meest 'trots' maakt op hun dorp, zal gebruik worden gemaakt van de categorisering van 'place attachment' door Scannell & Gifford.

Op basis hiervan wordt het begrip lokale binding in dit onderzoek geoperationaliseerd. Place attachment zal in dit geval in drie categorieën worden opgesplitst, te weten 'person', 'process' en 'place' (Scannell & Gifford, 2009). Deze verschillende dimensies bestaan weer uit een aantal subcategorieën (indicatoren), zoals in tabel 2 staat weergegeven:

Dimensie	Subcategorie (indicator)
Persoon	Cultureel/groep (als lid van een muziekvereniging, sportvereniging, carnavalsvereniging, dorpsraad, kerk, etc.)
	Individueel (plek waar je je partner voor het eerst ontmoet, geboorteplaats van je eerste kind, het behalen van een diploma, een aansprekende sportprestatie, het winnen van een muziekconcours, etc.)
Plaats	Sociaal (contact met burens, vrienden in het dorp, familie die in het dorp woont, etc.)
	Fysiek (mooie omgeving om te wandelen, fietsen, een aantrekkelijke woonwijk, de aanwezigheid van voorzieningen, etc.)
Proces	Gevoel/Emotie (geboortes, huwelijk, kampioenschappen, etc.)
	Cognitie (goede herinneringen aan de woonplek, jeugdherinneringen)
	Gedrag (deelname aan tradities, dorpsfeesten, het voortzetten van de traditionele cultuur waardoor binding ontstaat, onderdeel voelen van de dorpsidentiteit)

Tabel: Operationalisatie lokale binding (vertaald naar het Nederlands) (Scannell & Gifford, 2009)

Om erachter te komen op welke manieren mensen zich met name verbonden voelen met hun dorp en omgeving, zullen deze indicatoren worden gebruikt tijdens de stakeholder-interviews, om te analyseren waar de geïnterviewden binding mee voelen en wat ze dus 'trots' maakt op hun dorp.

De verschillende dimensies van lokale binding zijn in vragen van de interviewguides verwerkt. Zo wordt onder andere gevraagd naar de persoonlijke binding met de vereniging (persoonlijke binding door middel van groep) en de persoonlijke binding met het dorp zelf (persoonlijke binding als individu of plaatsbinding). De interviewguides zijn te vinden in bijlage 2 van dit verslag.

3.4.2 Operationalisatie burgerinitiatieven

In deze subparagraaf zal het concept burgerinitiatieven worden geoperationaliseerd. Dit gebeurt op basis van het theoretisch kader en het conceptueel model. De definitie voor burgerinitiatieven die in dit onderzoek gehanteerd wordt, luidt als volgt:

“Formeel of informeel georganiseerde groepen bewoners die actief bezig zijn met en iets toevoegen aan het publieke domein” (De Haan et al, 2017).

Zoals blijkt uit deze definitie is met name de actieve inmenging van burgers in het ontwikkelproces van belang. De rol van overheidspartijen is voor dit onderzoek minder van belang, omdat de relatie tussen de lokale binding van bewoners met hun omgeving en de bereidheid tot participatie binnen burgerinitiatieven centraal staat. Daarnaast geeft deze definitie duidelijk aan dat de activiteiten die worden ontplooid door burgers iets toe moeten voegen aan het publieke domein. Zoals het CCF-model weergeeft, kan dit op verschillende manieren tot uiting worden gebracht. De zeven ‘kapitalen’ die het Community Capitals Framework onderscheidt dragen bij aan de specifieke focus die een burgerinitiatief heeft. Wanneer een dorp bijvoorbeeld een gemeenschapshuis wil gaan bouwen, dan is het doel om meer gebouwd kapitaal te verkrijgen. Om het plan allereerst op de agenda te krijgen is politiek kapitaal nodig, om de uitvoering te kunnen bekostigen financieel kapitaal en om draagvlak te creëren moet er voldoende sociaal en cultureel kapitaal aanwezig zijn in het dorp. Aan de hand van het CCF-model worden de verschillende dimensies die een rol kunnen spelen binnen een burgerinitiatief geoperationaliseerd. In tabel 3 staan de verschillende factoren verder toegelicht:

Factor	Indicatoren
Natuurlijk kapitaal	Belang van de natuurlijke omgeving, aanwezigheid van bossen, meren, rivier of andere landschappelijke kenmerken
Cultureel kapitaal	Alle tradities, gebruiken, evenementen, verenigingen die van oudsher een belangrijke rol spelen in het dorpsleven
Menselijk kapitaal	De specifieke vaardigheden en technieken van de bewoners, kennis en kunde, leiderschap en de netwerken met externe bronnen buiten het dorp
Sociaal kapitaal	Groepen, organisaties, verenigingsleven en andere netwerken binnen het dorp, de mate waarin mensen zich onderling verbonden voelen binnen de dorpsgemeenschap
Politiek kapitaal	Connecties met invloedrijke mensen, de toegang tot bronnen, de politieke invloed om doelen te kunnen bereiken
Gebouwd kapitaal	Alle gebouwen, voorzieningen en infrastructuur binnen een dorpskern
Financieel kapitaal	Geld, mate van welvaart binnen een dorp, de financiële mogelijkheden van organisaties om projecten op touw te zetten

Tabel 2: Operationalisatie van burgerinitiatieven op basis van de Community Capitals Framework theorie (Emery & Flora, 2006)

Aan de hand van deze verschillende kapitalen zijn, in combinatie met de geoperationaliseerde factoren van lokale binding, interviewvragen opgesteld voor de onderzoeksdorpen. Deze zijn te vinden in bijlage 2.

3.5 Data-analyse

In deze paragraaf komt kort aan bod hoe de verkregen data uit hoofdstuk 4 is geanalyseerd met behulp van het programma Atlas.Ti.

De interviewguides, die te vinden zijn in de bijlagen 1 en 2 van dit verslag, zijn als leidraad gebruikt voor de interviewgesprekken. Dit betekent dat de vragen die hierin beschreven staan gesteld zijn en, waar nodig, er nog aanvullende vragen zijn gesteld. Tijdens het interview zijn er audio-opnames gemaakt van het gesprek. Deze audio-opnames zijn na afloop gebruikt om het interview te transcriberen. Vervolgens zijn de transcripties ingevoerd in Atlas.Ti, zodat deze gecodeerd konden worden.

Op basis van de twee belangrijkste concepten, lokale binding en burgerinitiatieven, zijn codes bedacht. Deze zijn afgeleid van de twee theorieën die gebruikt werden voor de analyse van dit onderzoek. Dit zijn de theorie van Scannell en Gifford voor lokale binding en het CCF-model voor burgerinitiatieven. De codes die gebruikt zijn voor het coderen van de interviews staan beschreven in het codeboek in bijlage 3. Deze codes komen overeen met de tabellen in paragraaf 3.4.1 en 3.4.2. Er is onderscheid gemaakt in verschillende codes: grotere stukken tekst die fungeren voor de verhaallijn van de analyse zijn gecodeerd met een titel zodat ze terug te vinden zijn voor het schrijven van de analyse. De kortere tekstfragmenten die kapitalen of dimensies van de twee belangrijkste concepten weergeven zijn gecodeerd met de codes volgens het codeboek. Deze codes geven, naast hun functie voor de verhaallijn (gebruik van quotes en dergelijke), ook weer hoe vaak bepaalde kapitalen of dimensies benoemd zijn door de geïnterviewden en welke aspecten ze dus belangrijk vinden. Tot slot zijn alle codes uit het codeboek gerangschikt onder twee families: de familie voor dimensies van lokale binding en de familie voor de kapitalen van burgerinitiatieven volgens het CCF-model. Dit geeft een duidelijk overzicht van het aantal keer dat elke dimensie benoemd is.

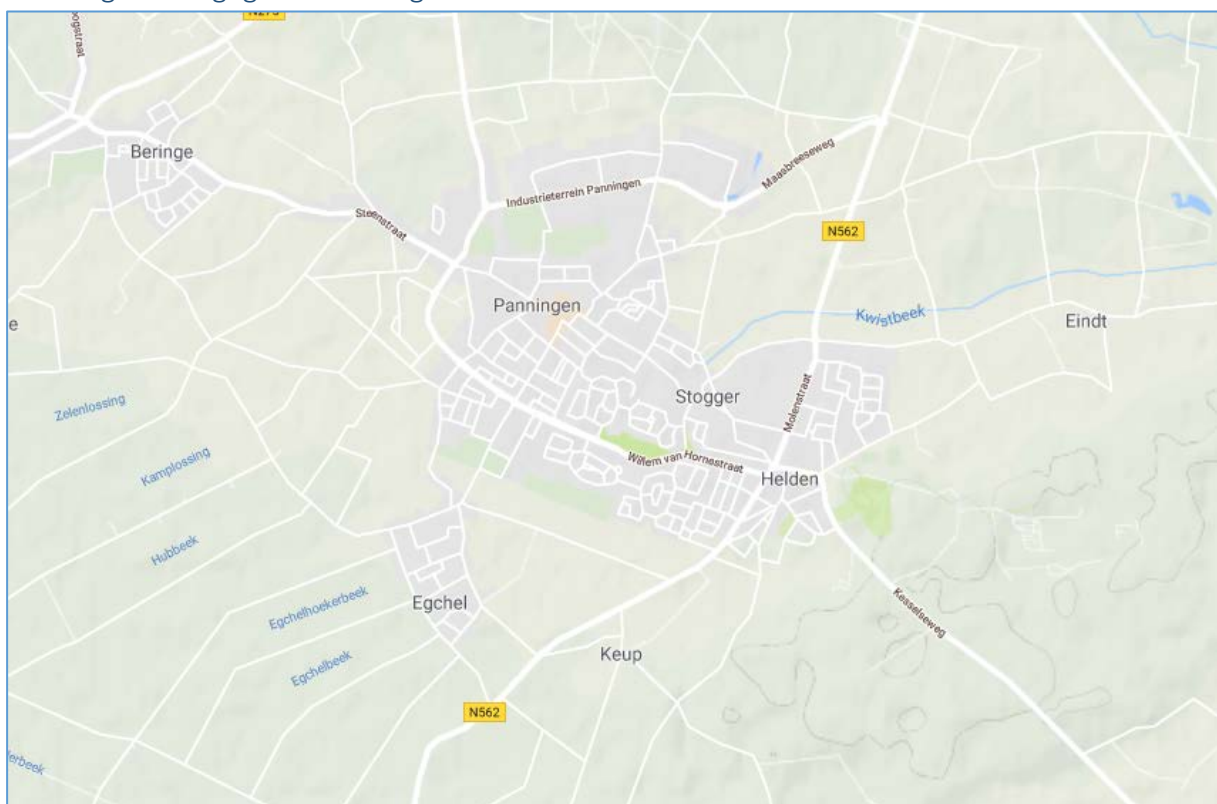
4. Analyse van de resultaten

In dit hoofdstuk worden de resultaten van het onderzoek besproken en geanalyseerd. De resultaten zijn verkregen door het interviewen van een aantal betrokkenen en buitenstaanders bij de twee muziekverenigingen in Egchel en Eys en een expertinterview.

Allereerst wordt in dit hoofdstuk een casusomschrijving van beide dorpen gegeven, waarna de resultaten in beide dorpen besproken en vergeleken worden aan de hand van de relevante concepten uit het theoretisch kader. De resultaten worden besproken aan de hand van de concepten 'lokale binding' en 'burgerinitiatieven', waarbij de capitals uit het CCF-model gebruikt worden om de belangrijkste waarden en redenen tot trots in beide dorpen te onderscheiden.

4.1 Casusomschrijving: Egchel, pionieren in de gemeente Peel & Maas

4.1.1 Algemene gegevens van Egchel

Figuur 6: Kaart Egchel en omgeving

Het dorp Egchel ligt in de gemeente Peel & Maas, vlak tegen de grootste kern van de gemeente, Panningen. Het dorp is nog relatief jong, pas sinds 1948 heeft het dorp een eigen kerk, die destijds gefinancierd is door de lokale boeren die behoefte hadden aan een eigen kerk en parochie (M. van den Berg, persoonlijke communicatie, 11 juni 2018). Ook de verenigingen in het dorp bestaan pas relatief kort; onder andere de muziekvereniging werd pas in 1969 opgericht (G. Schmitz, persoonlijke communicatie, 4 juni 2018). De leden van de muziekvereniging Egchel komen dan ook niet allemaal uit Egchel zelf en een redelijk aandeel woont ook niet in Egchel zelf. Voor 1948 was er ook al sprake van een aantal gehuchten rond de huidige locatie van Egchel, maar dezen kenden geen parochie, kerk of verenigingsleven en bestonden uit slechts enkele boerderijen (Egchels-verleden.nl, geraadpleegd op 7 juni 2018). Bij de laatste volkstelling in deze gehuchten kwam het totaal aantal

inwoners van de buurtschappen bij elkaar uit op 345 inwoners. Sinds de oprichting van de parochie in 1948 ging dit inwoneraantal gestaag omhoog en kwam vlak voor de eeuwwisseling (1998) uit op 970. Hierna vlakke de bevolkingsgroei af (Egchels-verleden.nl, geraadpleegd op 7 juni 2018).

Het dorp overschreed in 2008 de grens van duizend inwoners en heeft op dit moment een inwoneraantal van 1160 (CBS Statline, geraadpleegd 7 juni 2018). In 2013 had het dorp nog 1070 inwoners, waardoor er dus gesproken kon worden van een nog steeds groeiende bevolking. Door de komst van een nieuwbouwproject, de Giel Peetershof, ongeveer 10 jaar geleden kwamen er voor de jeugd en starters in en rondom Egchel kansen om in hun eigen dorp te blijven wonen, waardoor het dorp een grote groep jonge gezinnen in de eigen kern wist te houden (Gemeente Peel & Maas, rapport Zelfsturing 3.0, maart 2017). Deze groep jonge gezinnen vormt in principe een gezonde basis voor de dorpsgemeenschap in de toekomst, waar onder andere de basisschool en verenigingen profijt van hebben (F. Delissen, persoonlijke communicatie, 9 juli 2018).

Qua voorzieningen is Egchel sterk afhankelijk van de nabijgelegen kern Panningen. Egchel heeft nog één café, maar verder geen buurtsupermarkt, bakker, slager of andere voorziening voor de dagelijkse boodschappen. Hiervoor zijn de bewoners aangewezen op Panningen, dat een grotere regionale centrumfunctie heeft. Wél heeft Egchel nog een eigen basisschool en een dorpshuis dat gebouwd is door de bevolking zelf (M. van den Berg, persoonlijke communicatie, 11 juni 2018).

4.1.2 Bestaande burgerinitiatieven en verenigingsleven in Egchel

Momenteel kent het dorp Egchel een uitgebreid verenigingsleven met 23 geregistreerde verenigingen (egchel.net, geraadpleegd op 7 juni 2018). Veel verenigingen stammen af van de kerk, zoals de KBO (Katholieke Bond voor Ouderen) de Schutterij St. Leonardus en de Muziekvereniging Egchel. Daarnaast telt het dorp een aantal recreatieve sportverenigingen, zoals een voetbalvereniging, volleybalvereniging, biljartvereniging en dartclub.

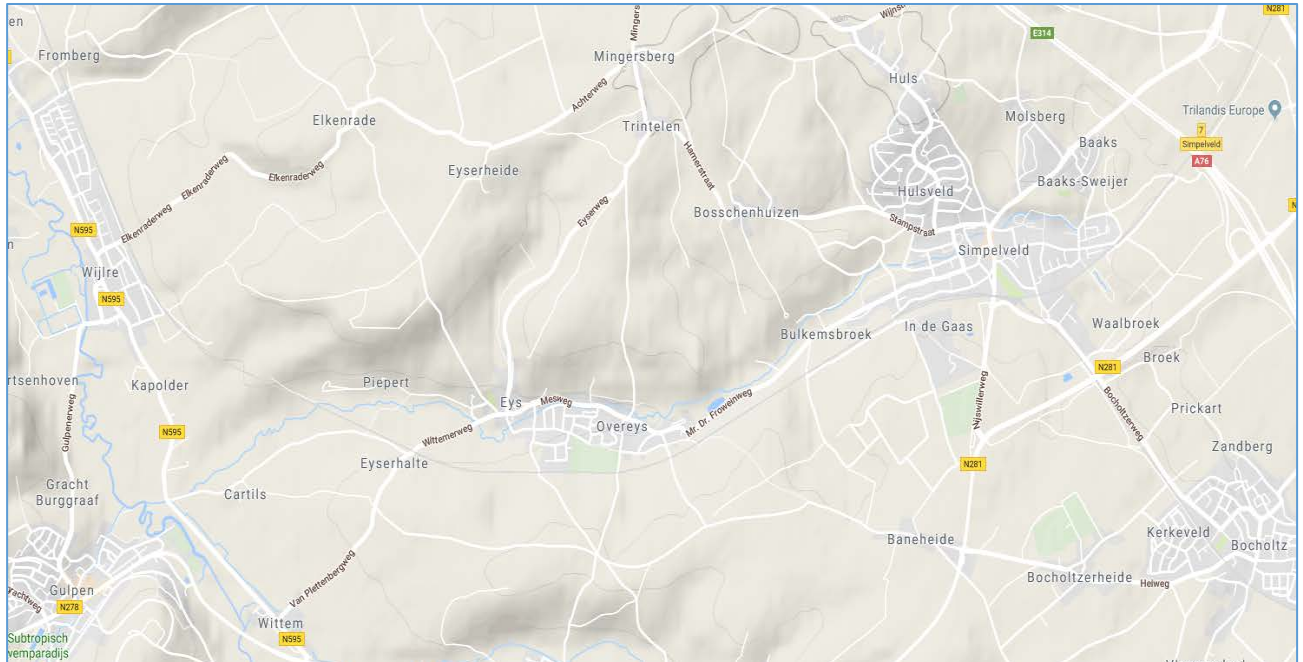
Naast deze verenigingen heeft het dorp een eigen dorpsoverleg, Dorpsoverleg Egchel, dat 'het gesprek in het dorp een podium geeft' (G. Schmitz, persoonlijke communicatie, 4 juni 2018). Dit Dorpsoverleg, dat bestaat uit een vijftiental dorpsbewoners die de stem van de bewoners en verenigingen laten horen in het dorp, is in 2004 voortgekomen uit de destijds opgeheven 'Dorpsraad'. De dorpsraad vormde veelal een doorgeefloket voor klachten van burgers voor de gemeente (Gemeente Peel & Maas, rapport Zelfsturing 3.0, maart 2017). Het dorpsoverleg heeft zich vervolgens ten doel gesteld om meer een helpende hand te vormen voor de burgers, die worden gestimuleerd zelf problemen in hun omgeving aan te pakken. Daarnaast heeft het dorpsoverleg een dorpsontwikkelingsvisie geschreven, waarin een pad voor de toekomst van het dorp is uitgestippeld. Ook gaat het dorpsoverleg regelmatig in gesprek met dorpsbewoners om te achterhalen wat er leeft en speelt onder de bevolking. Mede dankzij deze activiteiten heeft het dorp Egchel al een aantal initiatieven van de grond weten te krijgen, zoals de dorpsdagvoorziening, ouderenvervoer in en rond het dorp, het eetpunt en de belevingstuin waar jongeren en ouderen samen de moestuin onderhouden en kinderen leren waar hun voedsel vandaan komt en hoe ze hier zelf mee om kunnen gaan (Gemeente Peel & Maas, rapport Zelfsturing 3.0, maart 2017).

De werkwijze die in Egchel wordt toegepast sluit daarbij aan op de richting die de gemeente ook heeft ingeslagen. De gemeente Peel & Maas is al een heel aantal jaren een pionierende gemeente op het gebied van burgerinitiatieven en zelfsturing. De visie van de gemeente ligt hierbij vooral op het door burgers zelfstandig aanpakken van problemen en vraagstukken in de eigen omgeving, zonder te veel top-down sturing vanuit de overheid (Gemeente Peel & Maas, rapport Zelfsturing 3.0, maart 2017). Uit het rapport Zelfsturing 3.0 blijkt dat in nagenoeg alle dorpskernen binnen de gemeente

een dorpsoverleg actief zelfstandig bezig is met het sturen van de toekomst van het dorp, in samenspraak met de bewoners en verenigingen in de kern.

4.2 Casusomschrijving: Eys, Zuid-Limburgs kerkdorp in het Heuvelland

4.2.1 Algemene gegevens van Eys

Figuur 7: Kaart Eys en omgeving

Eys is gelegen in het Zuid-Limburgse Heuvelland binnen de gemeentegrenzen van Gulpen-Wittem. Geografisch gezien ligt het dorp tussen de plaatsen Gulpen (op ongeveer 4 kilometer afstand, linksonder op de kaart) en Simpelveld (eveneens ongeveer 4 kilometer, rechtsboven op de kaart). De dorpskern bestaat al relatief lang, zo is de kerk in 1742 gebouwd en bestaat de plaatselijke schutterij al meer dan 500 jaar (A. Frijns, persoonlijke communicatie, 21 juni 2018). Tekenend voor de binding met het dorp is het feit dat veel harmonieleden, waarvan een groot deel wel origineel afkomstig is uit Eys, niet meer in Eys wonen maar desondanks nog steeds lid blijven van de harmonie (E. Sevarts, persoonlijke communicatie, 28 juni 2018). Het dorp telt ongeveer 1800 inwoners, maar heeft reeds te maken met bevolkingskrimp (CBS Statline, geraadpleegd 3 juli 2018). Dit komt onder meer door het vertrek van jongeren voor studie, die na afloop van hun studie niet meer terugkeren in Eys (A. Frijns, persoonlijke communicatie, 21 juni 2018). Daarnaast speelt het gebrek aan nieuwbouw het dorp ook parten; jongeren die in hun dorp willen blijven wonen, kunnen nauwelijks aan een woning komen. Vaak zijn de woningen die vrij komen al verkocht voordat ze op de markt komen (E. Sevarts, persoonlijke communicatie, 28 juni 2018). Toch heeft het dorp enkele jaren geleden een kleinschalig bouwprojectje mogen realiseren, waardoor weer enkele jonge gezinnen uit Eys een huis hebben kunnen vinden in hun eigen dorp, waardoor de basisschool weer nieuwe aanwas kan krijgen (F. Derksen, persoonlijke communicatie, 6 juli 2018).

Voor de dagelijkse behoeften heeft het dorp nog voldoende voorzieningen; er is een bakker, een slager, een buurtsuper, een cafetaria en een drietal cafés. Voor andere voorzieningen zijn de dorpsbewoners aangewezen op de grotere kernen Gulpen of Simpelveld. Bijvoorbeeld ook voor een pinautomaat, aangezien de bank sinds begin 2014 weg is uit het dorp ("Rabobank sluit kantoren en

automaten in Heuvelland”, 2013). Daarnaast is de enige grote zaal (Café Het Trepke) waarin verenigingen konden repeteren of optreden vijf jaar geleden gesloten in verband met pensioen van de eigenaar, waardoor een twaalfstal verenigingen op straat kwam te staan. Dit is inmiddels voor de meeste verenigingen wel opgelost (F. Derksen, persoonlijke communicatie, 6 juli 2018). Hierover volgt in paragraaf 4.4 meer.

4.2.2 Bestaande burgerinitiatieven en verenigingsleven in Eys

Het dorp Eys is een zeer actief en betrokken dorp, waarbinnen ongeveer 40 verenigingen actief zijn (A. Frijns, persoonlijke communicatie, 21 juni 2018). Net als in Egchel, kennen veel verenigingen een religieuze achtergrond, zoals de schutterij Sint Sebastianus en harmonie Sint Agatha, vernoemd naar de patroonheilige van het dorp, waar eveneens de kerk naar vernoemd is. Ook qua sportverenigingen is er een vergelijkbaar aanbod met dat van Egchel: er is een voetbalvereniging (sv Zwart-Wit'19), een handbalvereniging (hv Esia), een tafelvoetbalclub (TVC Blauw-Wit'62) en een kegelclub.

Ook kent het dorp een eigen bewonersoverleg. Dit dorpsoverleg is opgericht op aandringen van de gemeente. Sinds het uitroepen van de participatiemaatschappij door de landelijke overheid (Gieling & Vermeij, 2016), hebben gemeenten de taak gekregen om burgerparticipatie te faciliteren, waarvan het dorpsoverleg in Eys een resultaat is (A. Frijns, persoonlijke communicatie, 21 juni 2018). Gevolg van dit top-down sturen is dat de verenigingen uit zichzelf niet actief betrokken zijn bij het dorpsoverleg, dat bestaat uit een achttal personen (A. Frijns, persoonlijke communicatie, 21 juni 2018). Naast dit formele dorpsoverleg bestaat er ook nog een informeel overleg tussen een aantal verenigingsmensen in het dorp, die zich bezig houden met het wel en wee van de verenigingen in het dorp en proberen de onderlinge samenwerking te bevorderen (F. Derksen, persoonlijke communicatie, 6 juli 2018). Hierover volgt in paragraaf 4.4 meer.

Naast deze structurele burgerinitiatieven kent het dorp ook incidentele initiatieven. Zo worden verschillende jubilea uitgebreid gevierd; het 500-jarig bestaan van de schutterij werd door alle verenigingen een weekend lang uitgebreid gevierd met grote artiesten en een feesttent en dit jaar zal ook de carnavalsvereniging een heel weekend feest vieren vanwege haar 6 x 11 jarig jubileum (F. Derksen, persoonlijke communicatie, 6 juli 2018).

4.3 Mate van lokale binding in beide kernen

4.3.1 Binding tussen verenigingen vroeger en nu

Beide dorpen kennen een heel verschillende geschiedenis; waar Eys al een kerk en parochie had in de 18^e eeuw, werd in Egchel pas de eerst kerk gebouwd in 1948. Egchel heeft met het naburige dorp Panningen een aangrenzende kern waar veel voorzieningen zijn. *‘Wel fijn dat het kort bij Panningen ligt om het zo maar te zeggen. Kort bij de winkels en de voorzieningen [...] ik kan me voorstellen als je in een kleine dorp woont net als Egchel en er ligt echt geen ander dorp tegenaan, dat je dan zegt dat je de winkels en voorzieningen wel echt mist ja’.* (F. Delissen, persoonlijke communicatie, 9 juli 2018). Eys kent een meer geïsoleerde ligging, met twee kernen op 4 kilometer afstand en een heel aantal eigen buurtschappen die op redelijke afstand van het dorp liggen. Wanneer hier een voorziening wegvalt, zullen de bewoners dit dus eerder merken. Zo is bijvoorbeeld de enige grote café-zaal in het dorp vijf jaar geleden gesloten, café 't Trepke, waardoor 12 verenigingen op straat kwamen te staan. De harmonie van Eys heeft in die tijd een periode buiten het dorp gerepeteerd, maar dit was verre van ideaal. *‘Toen gingen er wel stemmen op van ‘ja hoe houden we dan nog binding met het dorp?’ [...] de mogelijkheden in het dorp zijn gewoon heel erg beperkt, maar je wil daar toch terecht voor de mensen van het dorp en de jeugd’.* (E. Sevarts, persoonlijke communicatie, 28 juni 2018). Hierdoor

heeft Eys als dorp er meer belang bij om binnen het dorp te zorgen dat er voldoende voorzieningen zijn voor de verenigingen om als gemeenschap te kunnen functioneren. *'We hebben nog maar één kroeg in Eys [...] en stel die kroeg gaat dicht, dan is de voetbalkantine wel de enige plek waar mensen straks nog samen kunnen komen'*. (F. Derksen, persoonlijke communicatie, 6 juli 2018).

Ondanks de verschillen tussen beide dorpen, komt uit de interviews naar voren dat in beide dorpen de saamhorigheid groot is. Zo wordt er in Eys gesproken over *'de cohesie onder elkaar, iedereen kent iedereen, verenigingen helpen elkaar'*. (F. Derksen, persoonlijke communicatie, 6 juli 2018). Het dorp heeft een hechte gemeenschap waarbij verenigingen elkaar bij allerlei activiteiten helpen. Zo helpen spelers van de voetbalvereniging met het ombouwen van de gymzaal wanneer de harmonie haar carnavalsconcert heeft en, omgekeerd, wanneer de voetbalvereniging haar vrijwilligersavond heeft helpen de leden van de harmonie in de catering (A. Frijs, persoonlijke communicatie, 21 juni 2018).

Toch is die saamhorigheid niet altijd aanwezig geweest in Eys. Voordat Café 't Trepke sloot, hadden alle verenigingen hunnen eigen onderkomen en was er weinig onderlinge samenhang. Pas toen dit café verdween en er sprake zou zijn van een multifunctionele accommodatie voor het dorp, waren verenigingen gedwongen om meer overleg te plegen. Hoewel dit in eerste instantie nog niet zo goed verliep en de multifunctionele accommodatie bij de gymzaal er nooit echt is gekomen, zijn de harmonie, schutterij en voetbalvereniging inmiddels allemaal ondergebracht in de kantine van de voetbalvereniging. Tegenwoordig zoeken de verenigingen elkaar veel meer op en is er ook een dorpsoverleg voor de verenigingen (F. Derksen, persoonlijke communicatie, 6 juli 2018). Het feit dat de verenigingen een gezamenlijk onderkomen hebben heeft ertoe geleid dat er meer sociaal kapitaal (communicatie tussen de verenigingen) is ontstaan in het dorp.

In Egchel speelt dit op ongeveer dezelfde manier; ook hier proberen verenigingen elkaar zo veel mogelijk te ondersteunen. *'De gedragenheid in het dorp is er altijd geweest, dat is nooit een probleem geweest. Dat heeft altijd te maken gehad met de opstelling van de verenigingen. Naar alle verenigingen toe, bijvoorbeeld met de bouw van het gemeenschapshuis, van 'dat moeten we samen doen'* (M. van den Berg, persoonlijke communicatie, 11 juni 2018). Een voorbeeld dat in de interviews naar voren kwam is een samenwerking tussen Jong Nederland (een jongerenorganisatie die is voortgekomen uit de katholieke kerk en allerlei activiteiten voor jeugd organiseert) en een aantal andere verenigingen uit het dorp, waaronder de muziekvereniging. Destijds was de heer M. van den Berg voorzitter van de muziekvereniging en Jong Nederland had pech met een aantal tenten die kapot waren. Hierdoor dreigde het jaarlijkse kamp voor de jeugd in gevaar te komen. De betreffende groep verenigingen heeft destijds gezamenlijk een bedrag opgehoest voor nieuwe tenten, waardoor het kamp alsnog door kon gaan. Een jaar later wilde de muziekvereniging een concert geven, dat toevallig samenviel met een activiteit van Jong Nederland, die deze als wederdienst voor de tenten heeft verzet. *'Als je iets voor elkaar doet, dan zijn die dingen bespreekbaar. Maar je moet elkaar wel opzoeken, dat is essentieel'* (M. van den Berg, persoonlijke communicatie, 11 juni 2018). Hierbij wordt vaak benoemd hoe belangrijk juist het informele contact is, de persoonlijke gesprekken die spontaan starten zijn vaak juist een belangrijke manier om contacten te onderhouden (M. van den Berg, persoonlijke communicatie, 11 juni 2018).

Relatie met het CCF-model

Een belangrijke overeenkomst tussen de situatie in beide dorpen is het feit dat met name sociaal-culturele en menselijke aspecten als zeer belangrijk worden ervaren voor de onderlinge verbondenheid. De mate waarin verenigingen elkaar opzoeken om elkaar tot dienst te zijn of van elkaars diensten gebruik te maken wordt vaak genoemd, net als het belang van de manier waarop een vereniging zich presenteert naar de dorpsgemeenschap. Relateren we deze uitspraken aan het CCF-model, dan worden met name het sociale kapitaal, het culturele kapitaal en het menselijke

kapitaal veel genoemd. Ook het politieke kapitaal (in dit geval met name de vaardigheden die bewoners bezitten om politiek gezien dingen voor elkaar te krijgen) wordt regelmatig genoemd als een belangrijke pijler om de onderlinge binding in het dorp te kunnen bevorderen. Voorbeeld hierbij is de situatie die in Eys speelde omtrent de verhuizing van de harmonie naar de voetbalkantine, zoals eerder benoemd. Voordat de harmonie zou verhuizen spraken beide verenigingen elkaar nooit en was er zelfs sprake van een duidelijke scheiding tussen leden van beide verenigingen (F. Derksen, persoonlijke communicatie, 6 juli 2018). Pas toen er veranderingen in het bestuur van de voetbalvereniging optraden en er hierdoor een meer open houding en meer kennis op het gebied van verbinden tussen beide partijen kwam, was het mogelijk dat beide partijen meer toenadering tot elkaar zochten. Hieruit blijkt dat de mate waarin menselijk en politiek kapitaal aanwezig zijn in dergelijke onderhandelingen van belang is voor het al dan niet slagen ervan.

De overige kapitalen uit het CCF-model, natuurlijk, fysiek en financieel kapitaal, worden in veel mindere mate genoemd door de respondenten. Natuurlijk kapitaal speelt in Eys zelfs een negatieve rol op de verbondenheid met de gemeenschap. De bewoners die namelijk waarde hechten aan de natuur en de omgeving zijn veelal ouderen uit het westen van Nederland (F. Derksen, persoonlijke communicatie, 6 juli 2018). Deze bewoners hebben verder geen binding met de verenigingen en weinig contact in of met het dorp. Fysiek kapitaal speelt een faciliterende rol bij andere kapitalen. Bijvoorbeeld bij de bouw van het gemeenschapshuis in Egchel, waarbij de bewoners eindelijk zelf een ontmoetingsplek kregen waardoor verenigingen elkaar makkelijker op één vaste locatie konden vinden. Dit heeft de onderlinge samenhang tussen de verenigingen in het dorp bevorderd (M. van den Berg, persoonlijke communicatie, 11 juni 2018). Het heeft dus een stimulerende werking gehad voor de sociale en culturele kapitalen in het dorp. Echter, fysiek kapitaal heeft niet altijd het vermogen om uit zichzelf lokale binding te bevorderen. Wanneer bijvoorbeeld een dorps huis wordt gebouwd dat niet rendabel blijkt of waarvan de verenigingen alsnog geen gebruik gaan maken, dan voegt dit niets toe aan de onderlinge samenhang in het dorp (R. Tangelder, persoonlijke communicatie, 16 mei 2018). Hetzelfde geldt voor financieel kapitaal; zonder financiële middelen kan er weinig van de grond komen. Maar de aanwezigheid van financieel kapitaal zonder verdere vaardigheden bij de gemeenschap om iets met die middelen te doen zal ook niet leiden tot een vooruitgang in het dorp.

4.3.2 Bedreigingen voor lokale binding

Echter, worden in beide dorpen ook bedreigingen herkend voor de lokale binding van bewoners met hun dorp en de binding met het verenigingsleven.

Kartrekkers en rustzoekers

Zo stelt men in beide dorpen dat er wel sprake is van een beperkte groep kartrekkers. In Egchel *'zijn er wel veel mensen betrokken bij verenigingen, maar de kartrekkers is een beperkte groep'* (F. Delissen, persoonlijke communicatie, 9 juli 2018). Het feit dat dit slechts een kleine groep is, vormt voor burgerinitiatieven een serieuze bedreiging. Kartrekkers zijn voor burgerinitiatieven van levensbelang om de volgers in een dorp (de groep mensen die niet zelf initiatief neemt, maar wel graag de plannen van een kartrekker volgt) mee te krijgen (R. Tangelder, persoonlijke communicatie, 16 mei 2018). Wanneer kartrekkers zich terugtrekken uit een burgerinitiatief of om welke reden dan ook wegvallen, komt het regelmatig voor dat een burgerinitiatief strandt. Deze kartrekkers zijn vaak van levensbelang voor het al dan niet slagen van initiatieven (R. Tangelder, persoonlijke communicatie, 16 mei 2018). In beide dorpen wordt toegegeven dat deze groep kartrekkers beperkt is en dat *'een kleine groep mensen heel veel doet voor de verenigingen'* (F. Delissen, persoonlijke communicatie, 9 juli 2018). Deze bewoners hebben vaak een grote invloed binnen het dorp en kunnen daarmee een grotere groep inwoners achter zich scharen voor initiatieven (R. Tangelder,

persoonlijke communicatie, 16 mei 2018). Naast deze invloed in het dorp, hebben kartrekkers vaak ook een goed netwerk bij externe bronnen en kennis en kunde over relevante thema's die nuttig zijn om het initiatief te laten slagen.

Ook in Eys heeft men slechts een beperkte groep kartrekkers; hier heeft men daarnaast te maken met een grote groep bewoners die als 'rustzoekers' naar het dorp zijn gekomen. *'Er komen steeds meer mensen wonen in Eys omdat ze de natuur omarmen, omdat ze het leuk vinden [...] dat zijn niet de mensen die met het dorp bezig zijn, niet de mensen die met het verenigingsleven het dorp proberen levend te houden'* (F. Derksen, persoonlijke communicatie, 6 juli 2018). Deze bewoners mengen zich niet veel in het verenigingsleven en *'die alleen maar op hun domicilie blijven wonen'* (F. Derksen, persoonlijke communicatie, 6 juli 2018). Wél zijn een aantal van deze bewoners, voornamelijk gepensioneerd uit andere delen van Nederland, betrokken bij het kernoverleg. Maar dit overleg profileert zich *'steeds meer als actiegroep'* (A. Frijns, persoonlijke communicatie, 21 juni 2018). Hierbij focussen ze zich vooral op het tegenhouden van stank- en geluidsoverlast van agrarische activiteiten en niet op thema's die verbindend zijn voor het dorp (F. Derksen, persoonlijke communicatie, 6 juli 2018). In dit geval is natuurlijk kapitaal volgens het CCF dus wel aanwezig, maar heeft het een negatieve impact op de lokale binding en bereidheid tot participeren in burgerinitiatieven.

Het binden van jongeren aan de dorpsgemeenschap

Maar niet alleen deze groep 'rustzoekers' zorgt voor een mogelijk bindingsprobleem met het dorp in de toekomst, in beide dorpen is de afstand tot jongere een probleem dat speelt. *'Een zorgelijke situatie, die we gewoon in heel Nederland hebben, is dat de afstand tot jongeren steeds groter wordt'* (F. Derksen, persoonlijke communicatie, 6 juli 2018). Zo benoemen betrokkenen in Eys *'de nonchalantheid van de jeugd, 'oh jullie doen maar'* (F. Derksen, persoonlijke communicatie, 6 juli 2018) en in Egchel spreekt men over *'de veranderde mentaliteit [...] ze nemen minder verantwoordelijkheid'* (F. Delissen, persoonlijke communicatie, 9 juli 2018). Mevrouw Delissen merkt dit bij Kindervakantiewerk Egchel, waar ze vroeger als begeleider veel meer verantwoordelijkheid voor de vereniging droeg dan de jeugd nu doet. Toch ziet men in beide dorpen het belang in van het betrekken van jeugd bij activiteiten in het dorp. Zo wordt er in de gemeente Gulpen-Wittem (de gemeente waartoe Eys behoort) geprobeerd een gemeentelijke jeugdraad voor jongeren tot 21 jaar op touw te zetten die ook daadwerkelijk mandaat krijgt over zaken die de jeugd in de kernen aan gaat (F. Derksen, persoonlijke communicatie, 6 juli 2018). In Egchel probeert men juist veel het contact met de basisschool te zoeken, door verenigingen allerlei activiteiten op school te laten organiseren. Zo verzorgt de muziekvereniging bijvoorbeeld het muziekonderwijs op de basisschool en ondersteunen ze muzikaal tal van activiteiten, zoals de carnavalsochtend op school (M. van den Berg, persoonlijke communicatie, 11 juni 2018). In beide dorpen leveren de inspanningen kleine successen op. Zo heeft de carnavalsvereniging in Eys een grote groep jongeren die betrokken zijn en de kar trekken bij evenementen van de vereniging (F. Derksen, persoonlijke communicatie, 6 juli 2018) en heeft men in Egchel een bloeiende afdeling van Jong Nederland, waar veel jeugd voor een langere tijd betrokken blijft bij de vereniging (F. Delissen, persoonlijke communicatie, 9 juli 2018).

De kartrekkers in beide dorpen zijn zoals gezegd voor het ontstaan van initiatieven in de kern essentieel (R. Tangelder, persoonlijke communicatie, 16 mei 2018). De kartrekkers bestaan vaak uit twee groepen. De eerste groep bestaat uit kartrekkers die al lang in het dorp wonen, betrokken zijn bij de traditionele verenigingen en met name *'de dingen doen zoals ze altijd gedaan werden'* (R. Tangelder, persoonlijke communicatie, 16 mei 2018). De tweede groep bestaat uit nieuwkomers (bewoners die pas enkele jaren in de kern wonen) die met een frissere blik tegen de dorpsgemeenschap aankijken en vaak met vernieuwende ideeën komen. Deze tweede groep is

echter lastig te bereiken in beide dorpen. In Eys heeft men te maken met *‘een hele grote groep die zich nergens meer bij betrokken voelt [...] vooral 30’ers en 40’ers’* (F. Derksen, persoonlijke communicatie, 6 juli 2018). Deze groep woont nog niet zo lang in Eys, maar heeft niet de behoefte om zich te mengen in thema’s die spelen in het dorp. Hetzelfde geldt voor de eerder benoemde ouderen uit andere delen van Nederland, die pas na hun pensioen voor de rust en natuur in Eys gaan wonen. In Egchel merken ze bij Kindervakantiewerk hetzelfde probleem; ouders voelen zich niet geroepen of hebben geen tijd om te helpen en *‘er zijn ouders die hun kinderen afzetten van ‘succes’ ermee’*, waardoor de organisatie met een tekort aan leiding kampt (F. Delissen, persoonlijke communicatie, 9 juli 2018). De betrokkenen bij dorpsraden en kernoverleggen zijn vaak ouder dan 50 (R. Tangelder, persoonlijke communicatie, 16 mei 2018) en ook jongeren *‘zie je nergens terug in een kernoverleg of zelfsturingsgroep’* (F. Derksen, 6 juli 2018). Uiteraard heeft dit praktische redenen; vaak hebben burgers van boven de 50 meer vrije tijd omdat de kinderen het huis uit zijn en ze wellicht minder gaan werken (R. Tangelder, persoonlijke communicatie, 16 mei 2018). Daartegenover staat de drukte die jongere gezinnen hebben, waarin ze *‘toch keuzes moeten maken, omdat je niet alles kunt doen’* (F. Delissen, persoonlijke communicatie, 9 juli 2018).

4.3.3 Dimensies van Scannell en Gifford voor lokale binding in de dorpskernen

De verschillende dimensies van lokale binding volgens Scannell en Gifford, aan de hand waarvan de interviews zijn gecodeerd, komen niet allemaal in dezelfde mate terug in de antwoorden van de respondenten en krijgen dus niet allemaal evenveel waarde toegekend van de dorpsbewoners.

De persoonlijke dimensie, waaronder de subcategorieën ‘cultureel/groep’ en ‘individueel’ vallen, worden vaak genoemd door de geïnterviewden. Met name degenen die betrokken zijn bij beide muziekverenigingen hechten veel waarde aan het onderdeel zijn van een vereniging. Dat klinkt onder andere door in goede herinneringen aan concoursen waarbij een 1^e prijs werd behaald (A. Frijns, persoonlijke communicatie, 21 juni 2018). Hierbij is men voornamelijk gebonden aan het dorp door middel van de vereniging waar deze bewuste persoon onderdeel van uitmaakt. Persoonlijke binding als individu is bij de geïnterviewden met name terug te vinden in persoonlijke herinneringen, zoals het ontmoeten van je partner: *‘Ik heb binnen de Katholieke Plattelands Jongeren (vroegere katholieke jongerenorganisatie) van Eys mijn huidige echtgenote getroffen, waarmee ik eigenlijk al voor mijn leven wist dat ik nooit meer uit Eys zou weggaan. Want zij was geboren in Eys, woonde in Eys en had een nog grotere band met het dorp dan ik zelf had’* (F. Derksen, persoonlijke communicatie, 6 juli 2018). Ook het feit dat het dorp de geboorteplaats was van een geïnterviewde (hoewel deze persoon er inmiddels niet meer woont) zorgt voor een zekere binding met het dorp: *‘Eys is wel nog steeds mijn dorp ja, maar of ik ooit terug zou gaan dat weet ik niet helemaal zeker [...], het is niet mijn thuis, maar wel mijn dorp’* (E. Sevarts, persoonlijke communicatie, 28 juni 2018). Dus binnen de persoonlijke binding als individu met het dorp verschilt de mate waarin iemand zich verbonden voelt met het dorp. Waar de een het dorp beschouwt als zijn woonplaats voor de rest van zijn leven, heeft de ander voornamelijk goede herinneringen aan het dorp maar zou ze er niet per se willen terugkeren.

Deze herinneringen maken ook onderdeel uit van een andere vorm van binding, namelijk de procesbinding. Deze vorm van binding kent veel overlap met de persoonlijke binding. Zo kan een gevoel of herinnering een bepaalde vorm van procesbinding zijn, maar kan deze herinnering zijn ontstaan binnen een groep of vereniging. Een voorbeeld is een verhaal van M. van den Berg: ooit is hij prins geweest van de carnavalsvereniging in Egchel en heeft hij tijdens zijn periode als prins een nieuwe traditie in het leven geroepen waarbij zowel de carnavalsvereniging als de muziekvereniging langs de cafés van het dorp trekken na de optocht. Dit betreft dus zowel een goede herinnering als

prins, maar ook een binding door middel van het onderdeel zijn van de carnavals- en muziekvereniging.

De manier van binding die misschien wel het meeste wordt benoemd is de procesbinding door middel van gedrag: de geïnterviewden spreken hierbij met name verwachtingen uit die zij vinden passen bij een muziekvereniging. *'Zolang we als vereniging de dorpsactiviteiten kunnen blijven doen, doen we dat ook. Daar is eigenlijk gewoon niet aan te tornen, dat de harmonie bijvoorbeeld niet mee zou gaan bij een processie'* (E. Sevarts, persoonlijke communicatie, 28 juni 2018). Ook de verwachtingen binnen een vereniging spreken de geïnterviewden regelmatig uit: *'Dan is er één of andere serenade en dan staat daar nagenoeg de complete fanfare of als er iemand 50 jaar getrouwd is, dan staat de hele fanfare er [...] dat vind ik de essentie 'je moet er zijn, punt''* (M. van den Berg, persoonlijke communicatie, 11 juni 2018). Deze manier van binding zit ook diepgeworteld in de functie die beide verenigingen vanuit hun oprichting vervullen voor de dorpsgemeenschap, namelijk het opluisteren van dorpsactiviteiten. Daarmee ondersteunen de leden het idee dat de vereniging vanuit haar oprichtingsmotief uitstraalt.

Tot slot zijn er dan nog de plaatsgebonden indicatoren, sociale plaatsbinding of fysieke plaatsbinding. Sociale plaatsbinding wordt regelmatig genoemd als een ondersteunende factor voor prettig wonen in het dorp. Dit betreft voornamelijk contact onderling, tussen buurtbewoners, met vrienden in het dorp of met familie die er woont. Vaak wordt hierbij benoemd dat het dorp hecht is (A. Frijns & F. Delissen, persoonlijke communicatie, 21 juni & 9 juli 2018). Deze onderlinge verbondenheid staat volgens de geïnterviewden los van de aanwezigheid van een muziekvereniging. De sociale cohesie in Eys zou er dan ook niet onder lijden wanneer de harmonie in Eys niet meer zou bestaan, stelt E. Sevarts. Wel zou het bijzonder stil zijn tijdens processies en andere festiviteiten, maar de harmonie is in die zin niet essentieel voor de verbondenheid in het dorp. Ook in Egchel wordt de muziekvereniging niet als essentieel gezien voor de sociale cohesie in het dorp: *'Of nou alle verenigingen blijven bestaan, dat weet ik niet, dat vind ik eigenlijk ook niet zo essentieel [...] die gemeenschap blijft toch wel naar elkaar kijken, daar ben ik van overtuigd'* (M. van den Berg, persoonlijke communicatie, 11 juni 2018).

4.4 De rol van de muziekverenigingen in de kernen

Beide muziekverenigingen kennen een heel andere historie in de kern. Harmonie Sint Agatha uit Eys bestaat al bijna 120 jaar en heeft een sterke binding met de traditionele festiviteiten in het dorp die gerelateerd zijn aan de kerk (A. Frijns & E. Sevarts, persoonlijke communicatie, 21 en 28 juni 2018). De muziekvereniging van Egchel bestaat nog niet zo heel lang. In 1969 is in Egchel een drumfanfare opgericht met als doel het opluisteren van kerkelijke festiviteiten. Deze drumfanfare is in 1988 omgevormd tot wat nu muziekvereniging Egchel is. In haar huidige vorm bestaat de vereniging dus pas 30 jaar (G. Schmitz, persoonlijke communicatie, 4 juni 2018). Daarnaast is de binding met de kerk minder geworden *'want er zijn nog nauwelijks missen, en ook heeft de kerk geen koor meer'* (G. Schmitz, persoonlijke communicatie, 4 juni 2018).

Visie van de muziekverenigingen vroeger

Qua oprichtingsdoel hebben beide verenigingen wel een overeenkomst; ze zijn allebei opgericht met als doel het opluisteren van kerkelijke festiviteiten in het dorp, zoals de processie, de eerste heilige communie of verschillende kerkelijke hoogmissen (G. Schmitz & A. Frijns, persoonlijke communicatie, 4 en 21 juni 2018). Door de jaren heen is dit doel veranderd en zijn beide verenigingen meegegaan in een stroom die zich meer richtte op het maken van kwalitatief hoogstaande muziek (G. Schmitz & A. Frijns, persoonlijke communicatie, 4 en 21 juni 2018). Deze verandering vond plaats bij veel

muziekverenigingen in Limburg en werd ook ondersteunt vanuit de Limburgse Muziek Bond: *‘vanaf de jaren ’60 is er steeds meer toegewerkt naar kwaliteit binnen de muziekverenigingen [...] letterlijk was het criterium voor het beoordelen van muziekstukken het aantal noten dat op het blad stond, de moeilijkheidsgraad van het stuk’* (G. Schmitz, persoonlijke communicatie, 4 juni 2018). Omdat het niveau omhoog ging en niet alle muzikanten met het hoge niveau meekonden, werd de basis van de verenigingen smaller. Hiermee ging ook een ander belangrijk aspect van de muziekvereniging verloren, *‘we vergaten op dat moment totaal de relatie met de gemeenschap’* (G. Schmitz, persoonlijke communicatie, 4 juni 2018). Dit leidde tot minder contact met andere verenigingen in het dorp en een afgesloten houding ten opzichte van traditionele dorpsactiviteiten. *‘Je moest destijds de harmonie (van Eys) verplichten om in de optocht mee te gaan’* (F. Derksen, persoonlijke communicatie, 6 juli 2018). Het contact tussen verenigingen onderling was in die periode, vanaf de jaren ’60 tot begin deze eeuw, veel minder dan tegenwoordig. *‘In die tijd spraken mensen van de harmonie, schutterij en de voetbal in Eys elkaar nooit, eigenlijk was het zelfs water en vuur’* (F. Derksen, persoonlijke communicatie, 6 juli 2018). Ook in Egchel speelden deze problemen: toen de muziekvereniging eens aan de carnavalsvereniging voorstelde om na de optocht ook naar hun café te komen om daar even acte de présence te geven, bleek dit voor de carnavalsvereniging een brug te ver; zij hadden namelijk al hun eigen feestje in een andere zaal in het dorp (M. van den Berg, persoonlijke communicatie, 11 juni 2018). Tot halverwege de jaren ’90 waren veel verenigingen actief bij elkaar betrokken, maar daarna is deze samenwerking gedeeltelijk ingestort. *‘Je hebt een paar mensen nodig die de kar trekken, die ontbraken’* (M. van den Berg, persoonlijke communicatie, 11 juni 2018). *‘Zolang verenigingen zelf de broek op kunnen houden, denken ze niemand nodig te hebben. Maar als de nood aan de man is, dan gaan ze piepen en knarsen.’* (F. Derksen, persoonlijke communicatie, 6 juli 2018).

Visie van de muziekverenigingen nu

In het heden zijn beide muziekverenigingen in hun dorp bezig met eenzelfde thema, namelijk het versterken van die relatie met het dorp. In Egchel zijn ze gestart met het omvormen van de muziekvereniging als fanfareorkest naar een bredere vereniging waarin ook andere instrumentgroepen hun plek zouden hebben. Hieruit is onder andere een viool- en gitaarensemble voortgekomen (M. van den Berg, persoonlijke communicatie, 11 juni 2018). Echter heeft dit plan niet volledig zijn uitwerking gehad zoals gehoopt. Zo heeft de vereniging geen jeugdfanfare meer *‘omdat we te weinig leden hebben daarvoor. We zijn dus niet slim bezig geweest, omdat we te veel nadruk op de andere instrumenten hebben gelegd en te weinig op de fanfare-instrumenten’* (G. Schmitz, persoonlijke communicatie, 4 juni 2018). Naast deze uitbreiding van de vereniging heeft de muziekvereniging zich ook meer gemengd in andere dorpsactiviteiten. Zo heeft de muziekvereniging zelf het heft in handen genomen om muziekles terug te krijgen op de basisschool (G. Schmitz & M. van den Berg, persoonlijke communicatie, 4 en 11 juni 2018). Daarnaast zijn ze actief betrokken bij allerlei activiteiten die op de basisschool worden georganiseerd, geven ze op eigen initiatief serenades bij 40- of 50-jarige huwelijken en staan ze altijd klaar als er vanuit verenigingen gevraagd wordt voor muzikale ondersteuning (M. van den Berg, persoonlijke communicatie, 11 juni 2018). Wanneer de school bijvoorbeeld een week van te voren vraagt of de muziekvereniging aanwezig wil zijn bij de afsluiting van het muziekproject, *‘nou, dan zit de hele fanfare er gewoon’* (M. van den Berg, persoonlijke communicatie, 11 juni 2018). Ook vanuit andere verenigingen uit het dorp komen hier positieve reacties op: *‘we hoeven maar te vragen en ze zijn van de partij, wat dat betreft mijn complimenten’* (F. Delissen, persoonlijke communicatie, 9 juli 2018).

In Eys willen ze de verbinding met het dorp ook graag verbeteren. Enkele jaren geleden was die binding namelijk minder goed: *‘toen ik 4 jaar geleden begon als voorzitter, had ik het idee dat de vereniging nogal in zichzelf gekeerd was’* (A. Frijns, persoonlijke communicatie, 21 juni 2018). De

vereniging heeft hierbij vooral de verbinding gezocht door het creëren van een positief imago. Enkele voorbeelden hierbij zijn het samenwerken met andere verenigingen bij een galaconcert of het geven van concerten in de wijken van het dorp als dank voor de steun van de bevolking tijdens de donateursactie (A. Frijns, persoonlijke communicatie, 21 juni 2018). Ook het meewerken aan evenementen van andere verenigingen hoort bij het imago van de harmonie, zoals het bemannen van de bar tijdens een jubileum van de schutterij.

4.5 Toekomstschets voor de dorpskernen en de muziekverenigingen

Over de toekomst van hun dorp en de muziekvereniging zijn alle respondenten overwegend positief. Tegelijkertijd vinden ze het wel lastig om er duidelijke uitspraken over te doen. *'Het is koffiedik kijken'* (A. Frijns, persoonlijke communicatie, 21 juni 2018).

Demografische ontwikkelingen

Kijkend naar de binding van bewoners met het dorp herkennen beide dorpen een gelijksoortige uitdaging, namelijk het behouden van draagvlak voor het verenigingsleven en gemeenschapsgevoel in de kern. In Egchel ziet men vooral problemen bij het behouden van jeugd binnen de verenigingen. Hier worden een aantal oorzaken aan toegeschreven. Allereerst de toegenomen mogelijkheden voor jongeren. *'Toen ik jong was gingen de jongens voetballen en de meisjes volleyballen of hockeyen [...] nu heb je qua keuze veel meer voor kinderen, dus dat wil ook zeggen dat het voor verenigingen anders is.'* (F. Delissen, persoonlijke communicatie, 9 juli 2018). Dit merkt men ook bij muziekvereniging Egchel: *'je kunt het zo gek niet bedenken of het is er [...] en de ouders zijn de hele dag taxichaffeur.'* (M. van den Berg, persoonlijke communicatie, 11 juni 2018). Een oorzaak die ze in Eys hieraan toevoegen is het vertrek van jongeren uit regio voor studie. *'Niet alle studies zijn in Limburg te vinden of van de kwaliteit die je graag zou wensen, dus vertrekken jongeren naar Nijmegen, Groningen, Tilburg en verder.'* (F. Derksen, persoonlijke communicatie, 6 juli 2018). Vaak blijven deze jongeren daar hangen, waardoor Eys ze definitief kwijt is. Ook bij de harmonie merken ze dit jaarlijks: *'Op 3 juli hebben we onze laatste repetitie en per die datum verliezen we weer twee jonge leden die gaan studeren in Utrecht. En zo ging het vorig jaar en het jaar ervoor ook.'* (A. Frijns, persoonlijke communicatie, 21 juni 2018). Tegelijkertijd worstelt de vereniging met een kleiner wordende instroom aan jeugdleden vanuit de basisschool: *'Het klasje dat van de onderkant moet toestromen droogt ook op, groep 4/5 bestaat uit 9 kinderen. Dit jaar heeft zich niemand aangemeld, vorig jaar eentje en het jaar daarvoor ook niemand, dus je ziet het opdrogen.'* (A. Frijns, persoonlijke communicatie, 21 juni 2018). Hoewel de vereniging betrokken is bij de basisschool middels een jaarlijks muziekproject in groep 4/5, blijft de aanwas minimaal door de bevolkingskrimp in het dorp. Toch gaan er ook geluiden op in Eys dat de krimp wel te remmen valt: *'Je kunt proberen de krimp tegen te houden door die jongeren wel een woongelegenheid te bieden in het dorp [...] we hebben een klein bouwplannetje mogen realiseren waardoor veel jonge mensen, 30-ers, zijn mogen blijven wonen in het dorp.'* (F. Derksen, persoonlijke communicatie, 6 juli 2018). Uit statistieken blijkt ook te kloppen dat de krimp in Eys veel minder hard gaat dan werd voorspeld: *'In 2000 hadden we 1801 inwoners en ze (de gemeente) lieten zien dat we in 2015 teruggingen naar 1680 [...] en in 2015 kregen we de nieuwe ontwikkeling van de demografische ontwikkeling en wat zag je, in Eys zakte het veel minder snel dan verwacht, we zitten nu op 1740 inwoners.'* (F. Derksen, persoonlijke communicatie, 6 juli 2018). Hier kan echter de kanttekening bij worden gezet dat er veel ouderen naar Eys verhuizen voor de ruimte en natuur. Veel van de nieuwbouw is duur en vaak niet te betalen voor starters op de woningmarkt (E. Sevarts, persoonlijke communicatie, 28 juni 2018). De oudere bewoners die vervolgens vanuit andere delen van Nederland naar Eys komen wonen er, zoals eerder benoemd, voor de rust en hebben nauwelijks binding met het verenigingsleven.

Dat er minder kinderen in Eys zijn en de verenigingen dus weinig aanwas krijgen, werkt inmiddels ook al door binnen de harmonie: *'Elk concert hebben we al 4 of 5 muzikanten die we gewoon betalen, die erbij zitten als uithulp'* (A. Frijns, persoonlijke communicatie, 21 juni 2018). De vereniging wil ondanks de afname in ledenaantal proberen het muzikale niveau te behouden, hoewel dat lastig blijkt door de verscheidenheid qua niveau binnen de vereniging: *'we hebben een paar muzikanten die conservatorium hebben gedaan of gedaan zouden kunnen hebben, zo goed zijn ze. Maar we hebben er ook een heleboel die het niet lukt om thuis zelf te repeteren of het dan fout doen'*. (A. Frijns, persoonlijke communicatie, 21 juni 2018). Hierdoor ontstaan er wel eens wrijvingen binnen de vereniging, waarbij een deel van de vereniging het niveau te laag vindt en terug wil naar een hoger niveau en een ander deel dat niet meekan op het huidige niveau (A. Frijns, persoonlijke communicatie, 21 juni 2018).

Betrokkenheid bij het verenigingsleven

Naast de opdrogende aanwas van jeugd bij verenigingen, voegt men in Egchel nog een oorzaak toe aan de verminderde betrokkenheid bij verenigingen, namelijk de veranderde samenleving. *'Paul Schnabel (voormalig directeur Sociaal Cultureel Planbureau) schreef aan het begin van deze eeuw een artikel over de dominante trends van de samenleving: internationalisering, informalisering, informatisering, individualisering en intensivering [...] die vijf i's zijn precies het tegenovergestelde van de betekenis van een vereniging'* (G. Schmitz, persoonlijke communicatie, 4 juni 2018). Een vereniging is namelijk lokaal gebonden, kent vormen van traditie en is een initiatief waarbij het collectief voorop staat. Omdat de samenleving steeds minder "tijd" heeft door een toegenomen werkdruk (*'soms moet je keuzes maken, want er wordt op heel veel fronten van alles van je gevraagd'*) (F. Delissen, persoonlijke communicatie, 9 juli 2018) en jeugd steeds meer keuze heeft en meer te doen heeft, is het beoefenen van een muziekinstrument minder interessant geworden. *'Er is steeds minder jeugd die steeds meer hobby's hebben en een harmonie vraagt gewoon echt inzet.'* (E. Sevarts, persoonlijke communicatie, 28 juni 2018).

In Egchel hebben ze bewust gekozen voor het verbreden van de vereniging, in plaats van het behouden van niveau. Oud-voorzitter G. Schmitz stelt dat *'de verenigingen die zichzelf opnieuw hebben uitgevonden en de relatie met de gemeenschap weer hebben weten te vinden, zullen overleven'* (G. Schmitz, persoonlijke communicatie, 4 juni 2018). De hieruit voortgekomen verbreding, waarbij een viool- en gitaarensemble zijn ontstaan, hebben het fanfareorkest weliswaar niet vooruit geholpen, maar binnen de vereniging gaan ook stemmen op voor een nóg verdere verbreding: *'laten we binnen de gemeente nou met z'n allen 1 club in stand houden, een soort overkoepelende vereniging waarin alles wat geen HaFaBra is ondergebracht wordt. Dat was toen en is nog steeds een brug te ver, maar is wel nog steeds een ideaal van mij'* (M. van den Berg, persoonlijke communicatie, 11 juni 2018).

De huidige ontwikkelingen die dus te zien vallen bij de muziekverenigingen in beide dorpen is positief te noemen, hoewel ze ook zien dat de komende jaren de nodige uitdagingen op de verenigingen zullen afkomen. Beide verenigingen zijn ooit opgericht om de dorpsgemeenschap te dienen door middel van het opluisteren van dorpsactiviteiten. Waar de verenigingen in hun hoogtijdagen de binding met het dorp deels verbroken hadden en een cultuur creëerden *'van hoge kwaliteit, maar met een smalle basis'* (G. Schmitz, persoonlijke communicatie, 4 juni 2018), zijn ze inmiddels weer tot het besef gekomen dat *'een muziekvereniging alleen kan bestaan bij de gratie van het dorp'* (M. van den Berg, persoonlijke communicatie, 11 juni 2018). Op allerlei manieren, van het opluisteren van 50-jarige huwelijken tot het opzetten van muziekonderwijs op de basisschool, proberen de muziekverenigingen hun rol voor het dorp te vergroten. Zo proberen beide verenigingen ook weer de

lokale gebondenheid van hun vereniging te stimuleren en een centrale plek in de dorpsgemeenschap in te nemen.

5. Conclusie en reflectie

In paragraaf 5.1 worden de hoofd- en deelvragen beantwoord op basis van de in de analyse verkregen resultaten. Aan de hand van deze beantwoorde onderzoeksvragen kunnen conclusies worden getrokken over de onderzochte relatie tussen lokale binding en burgerinitiatieven. In paragraaf 5.2 wordt kritisch gereflecteerd op de verkregen resultaten, conclusies en het gebruik van het CCF-model en het model voor lokale binding van Scannell en Gifford.

5.1 Conclusie

In deze paragraaf zullen de centrale hoofdvraag en de deelvragen beantwoord worden. Zoals ook in paragraaf 1.5 te zien valt, is de hoofdvraag als volgt geformuleerd:

Hoe draagt de mate van lokale binding in een dorp bij aan het in stand houden van burgerinitiatieven?

Om antwoord te kunnen geven op deze hoofdvraag zullen eerst de in paragraaf 1.5 geformuleerde deelvragen worden beantwoord.

1.1 Welke aanleidingen waren er voor het opzetten van muziekverenigingen in Egchel en Eys?

1.2 Is de functie van de muziekverenigingen in de twee dorpen door de jaren veranderd?

In beide dorpen was de aanleiding voor het opzetten van de burgerinitiatieven hetzelfde: beide dorpen hadden reeds een eigen parochie en kerk, maar misten een vereniging die de kerkelijke feestelijkheden muzikaal konden opluisteren (G. Schmitz & A. Frijns, persoonlijke communicatie, 4 & 21 juni 2018). Beide verenigingen zijn dus opgericht vanuit de gedachte dat de vereniging dienstbaar is voor de dorpsgemeenschap en acte de présence geeft bij processies, heilige missen of de eerste heilige communie. De functie van beide verenigingen is weliswaar altijd geweest om deze activiteiten op te luisteren, maar beide verenigingen hebben zich door de jaren heen wel breder ontwikkeld. Zo is er een periode geweest waarin beide verenigingen zich meer hebben gericht op het maken van kwalitatief hoogstaande muziek en meer en meer hun vereniging als topsport zijn gaan benaderen, waarbij de verenigingen 'als bedrijven werden gemanaged' (G. Schmitz, persoonlijke communicatie, 4 juni 2018). Destijds is deze kwalitatief hoogwaardige cultuur ook gestimuleerd door de muziekbond, die de muziekstukken voor concoursen van steeds hogere moeilijkheidsgraad maakte (Hanssen, 2008). Dit heeft de relatie met de gemeenschap, andere verenigingen en het nastreven van het oprichtingsdoel niet altijd goed gedaan, zoals blijkt uit de interviews.

Tegenwoordig hebben beide verenigingen moeite om dit muzikale niveau vast te houden en spelen demografische en sociaal-maatschappelijke kwesties de verenigingen parten. Zo lopen ledenaantallen terug, is er minder aanwas door de afname van het aantal kinderen in de dorpen en spelen er veranderingen in de samenleving (minder vrije tijd, grotere mobiliteit, meer keuze voor kinderen, digitalisering) die haaks staan op datgene wat een muziekvereniging nastreeft (lokale gebondenheid, cultuur en traditie ondersteunen, kunst van het beoefenen van een muziekinstrument onder de knie krijgen). Beide verenigingen zijn in deze veranderde tijdsgeest gaan reflecteren op hun identiteit en zijn zich weer meer gaan richten op de dorpsgemeenschap. Uit onderzoek blijkt ook dat veel verenigingen vanwege deze terugloop in ledenaantal in de toekomst niet meer deelnemen aan concoursen omdat ze andere activiteiten in het dorp belangrijker vinden (Hanssen, 2008). Hiermee keren de verenigingen weer terug naar de aanleiding voor hun oprichting,

namelijk de functie voor het dorp. Hierbij kan de kanttekening worden gemaakt dat beide onderzochte verenigingen tegenwoordig een bredere functie proberen te vervullen; niet alleen als ondersteuning van culturele dorpsactiviteiten, maar ook als vereniging midden in de maatschappij, waarbij de connectie met onderwijs en cultuur meer wordt gezocht.

1.3 Welke rol speelt de mate van lokale binding bij het participeren van betrokkenen bij de burgerinitiatieven?

De geïnterviewden tijdens dit onderzoek zijn allemaal in verschillende mate gebonden aan hun dorp: sommigen zijn er geboren en getogen, anderen zijn er pas later komen wonen. De mate waarin lokale binding een rol speelt om betrokken te zijn bij burgerinitiatieven in het dorp hangt af van een aantal factoren.

Allereerst speelt leeftijd een rol: de mate waarin en de manier waarop iemand betrokken is bij een burgerinitiatief hangt vaak af van de leeftijd. Zo worden bestuursfuncties in verenigingen vaak vervuld door bewoners ouder dan 50. Volgens de heer Tangelder hangt dit samen met de levensfase waarin deze mensen meestal verkeren: de meeste bewoners van deze leeftijd hebben kinderen die al ouder zijn of zelfs het huis uit zijn, werken soms al wat minder of zijn reeds met pensioen, waardoor ze meer vrije tijd hebben die ze kunnen investeren in andere zaken. Bewoners tussen de 30 en 50 hebben vaak juist minder vrije tijd voor deze functies, omdat ze een gezin hebben met jonge kinderen of veel werken. Dit blijkt ook uit de interviews, waarin de heer Derksen stelt dat er in Eys *'een grote groep 30-ers is die nergens bij betrokken is'*. Ook in Egchel speelt deze situatie, zo legt mevrouw Delissen uit dat ze keuzes moet maken in wat ze wel en niet kan doen, omdat ze met 3 kinderen, werk en hobby's van de kinderen al van veel kanten vragen krijgt om iets te doen.

De categorie jongeren blijkt in beide dorpen de meeste aandacht te vergen en ook te krijgen. Jongeren hebben volgens de geïnterviewden *'veel hobby's en weinig tijd'*, waardoor betrokkenheid bij het dorpsleven niet altijd even groot is. Ook het wegtrekken voor studie naar andere delen van het land wordt vaker genoemd als een probleem waarmee verenigingen te kampen krijgen wanneer ze jongeren aan zich willen binden. De meeste geïnterviewden zijn zelf zeer betrokken bij hun dorp en vereniging en komen met verschillende oplossingen om jongeren actiever te betrekken. Zo stelt de heer van den Berg dat de interesse en betrokkenheid van jongeren voor de dorpsgemeenschap en het verenigingsleven al begint bij de opvoeding. *'De leefomgeving van kinderen tot een jaar of 14 is het dorp, dus als je ze mee kunt geven dat het leven in een dorp belangrijk en waardevol is, dan krijgen ze daar waardering voor'*. De heer Schmitz uit Egchel voegt hier nog aan toe dat niet alleen het dorpsleven, maar ook de waarden van de *'heelheid van de maatschappij'* van belang zijn: *'Ik geloof niet zo in 'dan gaan we het echt moderniseren en dan spreekt het de jeugd wel aan [...] ik denk dat we de jeugd ook de belangen van het collectief moeten leren, van het samen muziek maken'*. Naast deze meer sturende oplossingen voor de jeugd, wordt ook meer vrijheid voor jongeren voorgesteld. *'We moeten niet blijven vasthouden aan oude tradities, we moeten niet alle ideeën waar jongeren mee kunnen komen doodmaken. Neem hun ideeën mee en pak dat beet [...] dus blijf openstaan voor hun ideeën'* (F. Derksen, persoonlijke communicatie, 6 juli 2018). In Eys heeft deze methode inmiddels daadwerkelijk succes gehad bij de carnavalsvereniging, die gestuurd wordt door een groep 30-ers.

Bij de geïnterviewden die direct betrokken zijn bij de muziekverenigingen, spelen twee verschillende achtergronden qua binding: een aantal betrokkenen zijn als kind begonnen met muziek en hebben een hart ontwikkeld voor HaFaBra, en een deel heeft met name binding met het dorp en is vanuit die opvatting betrokken bij de muziekvereniging. De geïnterviewden die vooral betrokken zijn bij de muziekvereniging vanwege hun voorliefde voor HaFaBra zijn dus vooral persoonlijk lokaal gebonden

op cultureel gebied (Scannell & Gifford, 2009). Degenen die met name binding hebben met het dorp omdat ze er geboren zijn of er om andere persoonlijke redenen veel binding mee hebben, zijn persoonlijk lokaal gebonden op individueel vlak en vanuit die overtuiging betrokken geraakt bij het verenigingsleven. Hetzelfde als deze laatste categorie geldt voor de twee buitenstaanders van de muziekverenigingen, die beiden persoonlijk wel sterk gebonden zijn met hun woonplaats.

1.4 Hoe wordt gemeenschapsvorming door de muziekverenigingen gestimuleerd in de dorpen?

De gemeenschapsvorming in beide dorpen is geanalyseerd aan de hand van het CCF-model. Het Community Capitals Framework bestaat uit een zevental kapitalen, die allemaal in bepaalde mate zijn benoemd tijdens de interviews.

Het natuurlijke kapitaal is verreweg het minst benoemd; de meeste betrokkenen beschouwen de natuurlijke omgeving niet als relevant voor de lokale binding en het betrokken zijn bij burgerinitiatieven binnen de dorpskern. Sterker nog, in Eys lijkt de aanwezigheid van natuurlijk kapitaal (in dit geval de rust, ruimte en mooie bossen en heuvels rondom het dorp) een negatieve uitwerking te hebben op verbondenheid in het dorp. Steeds meer huizen die te koop staan in het dorp worden opgekocht door rijke ouderen uit heel Nederland die er komen wonen voor de rust en natuur. Deze bewoners hebben weinig tot niets met de verenigingen in het dorp en mengen zich niet vele in de gemeenschap, stelt de heer Derksen.

Het culturele kapitaal wordt in beide dorpen vaak benoemd en als belangrijke verbindende factor in het dorp weergegeven. Het centrale burgerinitiatief in dit onderzoek, de muziekvereniging, speelt een belangrijke rol als verbindende factor. *‘Het terugvinden van iets dat mooi is, is redelijk universeel. Ritmes en eenvoud in muziek zijn universeel en daar kun je echt veel plezier aan beleven’* (G. Schmitz, persoonlijke communicatie, 4 juni 2018). *‘Een van de dingen die primair altijd speelt in een leefgemeenschap is muziek. Dat is wereldwijd, overal staat muziek centraal.’* (M. van den Berg, persoonlijke communicatie, 11 juni 2018). Hier kan procesgedrag aan gerelateerd worden: het gevoel dat men krijgt bij een bepaald soort muziek, zoals blaasmuziek, kan in dit geval dus een belangrijke reden tot een gevoel van verbondenheid vormen (Scannell & Gifford, 2009). Op basis van die overtuiging zijn de betrokkenen bij de muziekverenigingen in beide kernen veel bezig om hun muziekcultuur te verbinden met het dorp. Dit doen ze door het aanwezig zijn bij allerlei dorpsfestiviteiten, het creëren van goede contacten met andere dorpsverenigingen en het interesseren van jeugd door een link te leggen met het onderwijs. Op die manier verbinden ze hun eigen procesbinding (gevoel in dit geval) met groepsbinding, namelijk het verbinden van kinderen met muziek door middel van muziekonderwijs op de basisschool.

Dit culturele kapitaal gaat, zo blijkt uit de interviews, vaak hand in hand met sociaal en menselijk kapitaal. De aanwezigheid van voldoende sociaal kapitaal in een dorp is essentieel voor het ondersteunen van deze culturele initiatieven. In beide dorpen benoemt men dat de dorpsgemeenschap hecht is en er voor de muziekverenigingen in beide dorpen voldoende steun is vanuit de bevolking. Echter, *‘bestaat een muziekvereniging alleen bij de gratie van het dorp’* (M. van den Berg, persoonlijke communicatie, 11 juni 2018). Het is dus van belang dat het sociale kapitaal in het dorp voldoende aanwezig is om als muziekvereniging een rol van betekenis te kunnen spelen om het culturele kapitaal te bevorderen. Het menselijke kapitaal speelt bij het leggen van deze verbindingen een zeer belangrijke rol. Met name de zogenaamde kartrekkers zijn van levensbelang voor het al dan niet slagen van initiatieven (R. Tangelder, persoonlijke communicatie, 16 mei 2018).

Hieraan gerelateerd is het politieke kapitaal. Deze vorm van kapitaal heeft een voorwaardelijke functie en kent een sterke verbinding met het menselijke kapitaal. In beide dorpen zijn betrokkenen gesproken die veel kennis en connecties hebben met externe bronnen en de politiek (G. Schmitz en F. Derksen) en via die weg veel kunnen bewerkstelligen voor hun dorp. Zo is in Egchel een constructie op de basisschool tot stand gekomen waarbij de muziekvereniging een muziekdocente voor de basisschool betaald via subsidies van de gemeente. Zonder deze constructie zou er in Egchel geen muziekonderwijs zijn op de basisschool (G. Schmitz, persoonlijke communicatie, 4 juni 2018). De aanwezigheid van voldoende politiek kapitaal is dus voorwaardelijk om initiatieven in het dorp te laten slagen.

Ook het financieel kapitaal is een voorwaardelijke factor. Toch is deze factor volgens de geïnterviewden minder belangrijk dan de menselijke en sociale factor. Uit interviews blijkt namelijk dat *'het vooral om de poppetjes gaat. Je moet investeren in de relatie met mensen, dat is opbouwwerk'* (M. van den Berg, persoonlijke communicatie, 11 juni 2018). Hiermee wordt bedoeld dat het van belang is dat je investeert in relaties met andere mensen, verenigingen en bedrijven, waardoor er wederzijds vertrouwen ontstaat en je van elkaar iets kunt verwachten. Zodra er dus sprake is van een goede relatie tussen een persoon of vereniging en het bedrijfsleven in het dorp, zullen de bedrijven sneller geneigd zijn om te willen investeren in het dorp (M. van den Berg, persoonlijke communicatie, 11 juni 2018). Zonder goed sociaal en menselijk kapitaal is het dus vaak lastiger om voldoende financieel kapitaal te verwerven.

Tot slot het laatste aspect: het gebouwde kapitaal. Deze factor vormt een basis met katalyserende werking voor andere factoren. Dit wil zeggen dat de aanwezigheid van geschikte accommodaties, ontmoetingsplekken voor bewoners of dagelijkse voorzieningen een basis vormt die versterkend werkt voor andere kapitalen. Als voorbeeld geldt de situatie rond het gemeenschapshuis in Eys. Hetzelfde speelt in Egchel, waar de aanwezigheid van één café met een uitbater die oog heeft voor hetgeen dat speelt in het dorp (M. van den Berg, persoonlijke communicatie, 11 juni 2018), een belangrijke impact heeft gehad op de samenhang van verenigingen. Zo heeft de heer van den Berg in zijn periode als prins een nieuwe traditie in gang gezet, waarbij de carnavalsvereniging en muziekvereniging gezamenlijk de zaaltjes van het dorp afgaan na de optocht. Hierin vormt het menselijk kapitaal van de heer van den Berg en het gebouwde en sociale kapitaal van de uitbater van het café een belangrijke basis voor het ontstaan van een gegroeid cultureel en sociaal kapitaal (een gezamenlijke traditie van twee verenigingen) in het dorp.

De zeven verschillende kapitalen hebben dus allemaal in meer of mindere mate invloed op de relatie tussen lokale binding en bereidheid tot participatie in burgerinitiatieven. Daarnaast is er sprake van een grote onderlinge samenhang tussen de kapitalen: wanneer één van de kapitalen sterk aanwezig is, kan dit een stimulerend effect hebben op andere kapitalen. In het geval van het natuurlijk kapitaal in Eys heeft het juist deels een negatieve impact op andere kapitalen in het dorp. Zo blijkt ook dat er niet altijd sprake zal zijn van een spiraling-up of spiraling-down effect (Emery & Flora, 2006). Een positieve stimulans van het ene effect (zoals de aanwezigheid van veel natuurlijk kapitaal), zorgt juist voor een negatieve stimulans voor een ander kapitaal (sociaal kapitaal), waardoor de spiraling-up gestopt wordt. Hetzelfde geldt voor de cumulatieve causatie volgens Myrdal, zoals benoemd in het theoretisch kader, waarbij eveneens een positief effect zou leiden tot meer positieve effecten. In deze casus gaat dit dus niet op.

Hoe draagt de mate van lokale binding in een dorp bij aan het in stand houden van burgerinitiatieven?

Uit de deelvragen blijkt dat de mate van lokale binding een belangrijke voorwaarde is bij het in stand houden van burgerinitiatieven. De betrokkenen die geïnterviewd zijn hebben allemaal een sterke binding met het dorp en zijn vanuit die betrokkenheid ook allemaal actief in het verenigingsleven. De reden waarom deze personen zich lokaal gebonden voelen verschilt wel: het geboren en getogen zijn, het ontmoeten van je partner, een voorliefde voor blaasmuziek en de intrinsieke interesse thema's als sociale cohesie zijn een aantal van de redenen waarom de geïnterviewden sterk betrokken zijn bij hun woonplek.

Tegelijkertijd zien de geïnterviewden een afname in lokale binding ook als bedreiging voor burgerinitiatieven. De komst van bewoners die het dorp opzoeken voor de rust, het vertrek van jongeren uit de dorpen voor studie of werk en sociaal-maatschappelijke veranderingen in de samenleving zijn aspecten die het verenigingsleven in kleine kernen onder druk kunnen zetten.

Vanuit de theorie van Scannell en Gifford komen met name sociale aspecten naar voren als de belangrijkste facetten van lokale binding. De drie categorieën die Scannell en Gifford onderscheiden, person, place en process, zijn in verschillende mate van belang bij het in stand houden van burgerinitiatieven in de dorpskernen. Binnen de categorie person wordt de subcategorie 'cultural/group' het meest benoemd. De binding die mensen hebben met het dorp door middel van het betrokken zijn bij een vereniging of groep in de kern wordt door de geïnterviewden als erg belangrijk benoemd. Zo zou de jeugd opnieuw 'het belang van het collectief' geleerd moeten worden (F. Derksen, persoonlijke communicatie, 6 juli 2018) en zouden de muziekverenigingen zich zoveel mogelijk moeten laten zien in het dorp bij activiteiten om een goed imago op te bouwen in de omgeving (A. Frijns, persoonlijke communicatie, 21 juni 2018). De subcategorie 'individual' vormt een goede basis om als persoon betrokkenheid te ervaren bij het dorp. Zo wordt de uitspraak van bewoners dat ze hun woonplek of geboorteplek ervaren als 'hun dorp' regelmatig gedaan. Toch is de individuele binding met het dorp niet per definitie een beweegreden om ook betrokken te raken bij verenigingen in het dorp. Zo heeft men in Eys ervoor gezorgd dat er nieuwe woningen werden gebouwd voor starters uit het dorp zelf, maar toch heeft een deel van deze groep 30-ers geen tot weinig binding met het verenigingsleven in Eys (F. Derksen, persoonlijke communicatie, 6 juli 2018).

De tweede dimensie, place, vormt eveneens een minder belangrijke en deels zelfs negatieve invloed op de lokale binding. De subcategorie sociale plaatsbinding is in beide dorpen wel sterk aanwezig (beide dorpen worden als 'hecht' beschreven en er is voldoende contact tussen bewoners onderling), maar vormt niet de belangrijkste basis voor betrokkenheid bij burgerinitiatieven. De tweede subcategorie, fysieke plaatsbinding, is zelfs een reden waardoor in Eys de lokale binding in gevaar zou kunnen komen door de komst van bewoners die in het dorp willen wonen vanwege de ruimte en natuur.

De derde dimensie, process, is van belang voor de plaatsing van verenigingen in het dorpsleven en de binding van bewoners bij de verenigingen. Met name procesbinding door middel van gedrag wordt regelmatig genoemd in de interviews. Door het deelnemen aan tradities en dorpsfeesten, voelen mensen zich niet alleen betrokken bij het dorp door sociale contacten met andere bewoners of door de persoonlijke geschiedenis in het dorp, maar ook door lokaal unieke evenementen. Veel dorpen hebben unieke evenementen die van belang zijn voor de identiteit van het dorp (R. Tangelder, persoonlijke communicatie, 16 mei 2018). Voorbeelden van deze unieke lokale cultuur zijn rozendorp Lottum of de harmoniecultuur in Thorn en Eijsden. Deze tradities zijn tot op de dag van vandaag nog springlevend en kennen veel steun vanuit de lokale bevolking. Door het deelnemen aan deze lokale

tradities voelen bewoners zich meer betrokken bij een unieke groep die op geen enkele andere plek bestaat.

Hoewel bijna elk dorp in Limburg wel een muziekvereniging heeft, zijn al deze verschillende harmonieën, fanfares en brassbands uniek. Ze hebben allemaal een eigen historie, eigen successen en dieptepunten, een eigen naam en uniform en een eigen klank. Voor de toekomst heeft ook elk van deze verenigingen de mogelijkheid om zich op een unieke manier te ontwikkelen, door de vereniging meer met de gemeenschap mee te laten ontwikkelen. Zoals in de interviews benoemd, zijn de verenigingen die de verbinding met het dorp zoeken en niet alleen hun eigen weg gaan het meest toekomstbestendig (G. Schmitz, persoonlijke communicatie, 4 juni 2018). Om die verbinding tot stand te brengen en het dorp weer binding met de vereniging te laten krijgen is het van belang dat er ook zo nu en dan buiten de gebaande paden wordt gedacht met evenementen, waarbij de gemeenschap trots kan zijn op de eigen muziekvereniging. Het bedenken van unieke lokale initiatieven waarbij samenwerking met andere verenigingen niet wordt geschuwd geeft zoals gezegd een groter gevoel van verbondenheid bij het dorp en meer reden tot 'trots' bij zowel betrokkenen als andere dorpsbewoners. Want de kracht van de dorpsgemeenschap, die energie geeft om de schouders eronder te zetten als dorp en niet als vereniging alleen, zit in de gedeelde trots op de eigen verenigingen.

5.2 Reflectie

In deze paragraaf zal worden gereflecteerd op de gebruikte theorieën bij het analyseren van de resultaten en de gebruikte methode tijdens het uitvoeren van dit onderzoek. Aan de hand van deze reflectie en de beschreven resultaten in de conclusie (paragraaf 5.1) zullen in hoofdstuk 6 aanbevelingen worden gedaan voor verder onderzoek binnen dit thema.

De theorie die in dit onderzoek gebruikt is om de verkregen data uit de interviews te analyseren is het Community Capitals Framework. Dit Amerikaanse model bestaat uit een zevental 'kapitalen' en biedt handvaten bij het onderzoeken van gemeenschapsontwikkeling. Hierbij kan er meteen al een eerste kanttekening worden gemaakt. Omdat het om een Amerikaans model draait, is het lastig om deze theorie letterlijk te vertalen vanuit de manier waarop het in Amerika wordt toegepast. De Amerikaanse samenleving verschilt wezenlijk van de Nederlandse, waardoor de indicatoren die per kapitaal gebruikt werden aangepast moesten worden naar de Nederlandse samenleving.

Daarnaast is het CCF-model er erg op gericht de samenleving als een systeem te benaderen. Zo beïnvloeden kapitalen elkaar op slechts één manier: wanneer een bepaald kapitaal positief of negatief wordt gestimuleerd heeft dit in dezelfde richting een negatief of positief effect op een ander kapitaal. Er is dus sprake van spiraling up of spiraling down (Emery & Flora, 2006). In de praktijk kan een negatief effect in dorpen echter ook een tegengestelde positieve werking hebben. Als voorbeeld het verdwijnen van café 't Trepke in Eys. Door het verdwijnen van de repetitielocatie van 12 verenigingen in het dorp was het voor het eerst noodzakelijk dat verenigingen met elkaar in contact kwamen om elkaar te helpen en een oplossing te vinden. Het sluiten van een voorziening (een negatieve stimulans voor het gebouwde kapitaal) heeft vervolgens een positief effect gehad op de onderlinge samenhang van de verenigingen in het dorp (een positieve stimulans voor het sociaal kapitaal).

Naast het gebruik van het CCF-model is er ook gebruik gemaakt van het model van Scannell en Gifford om het concept lokale binding te operationaliseren, analyseren en coderen. Dit model deelt het begrip lokale binding op in een drietal dimensies met elk een aantal subcategorieën, waardoor het makkelijker is om de verschillende aspecten van lokale binding te duiden. Het nadeel van dit model is dat er veel overlap zit tussen de verschillende dimensies en subcategorieën, waardoor het

lastig is om bepaalde uitspraken onder één dimensie of subcategorie te scharen. Vaak valt een uitspraak dus in meerder categorieën in te delen. Daarnaast zijn de omschrijvingen van de verschillende dimensies breed en vaag, waardoor veel aan de interpretatie van de onderzoeker wordt overgelaten met betrekking tot het categoriseren van uitspraken in de verschillende dimensies. Echter biedt de overlap tussen de verschillende dimensies ook mogelijkheden tot het verbinden van uitspraken, waardoor bepaalde relaties tussen acties in een gemeenschap kunnen worden verduidelijkt. Daardoor kunnen beter uitspraken worden gedaan over het belang van bepaalde dimensies voor de lokale binding in de dorpen.

In verband met de beperkte tijd voor dit onderzoek is ervoor gekozen om een beperkte groep bewoners te interviewen. De gesprekken met deze bewoners hebben een globaal beeld opgeleverd over de situatie in beide dorpen en er kunnen dus uitspraken worden gedaan over de relatie tussen de lokale binding en bereidheid tot participatie in burgerinitiatieven in deze specifieke dorpen. Om meer gegeneraliseerde uitspraken te kunnen doen over het onderzoeksthema zullen er meer dorpen en meer betrokkenen gesproken moeten worden.

Ook zijn tijdens deze interviews veel betrokkenen gesproken uit één leeftijdscategorie, namelijk de leeftijdsgroep boven de 50 jaar. Dit heeft er mee te maken dat deze groep over het algemeen actiever is binnen het verenigingsleven, omdat hun persoonlijke situatie dit vaker toelaat (kinderen die het huis uit zijn, minder dagen werken of zelfs met pensioen). Omdat jongeren over het algemeen minder betrokken zijn bij verenigingen in sleutelfuncties zoals een bestuursfunctie, is deze categorie in dit onderzoek niet zo goed vertegenwoordigd. Toch worden er in dit onderzoek veel uitspraken gedaan over jongeren en veel initiatieven in de dorpen hebben ook specifiek betrekking op de jeugd. Om een beter beeld te krijgen van de wensen en standpunten van jongeren ten aanzien van het onderzoeksthema, hadden er meer jongeren geïnterviewd kunnen worden.

Tot slot nog een korte reflectie op het onderzoeksproces: met name de start van het onderzoek was nog wat stroef. Het duurde enige tijd voordat ik scherp had voor mezelf welke richting het onderzoek op zou gaan. Vervolgens zijn er ook nog andere zaken, zoals vakanties en organisatorische bezigheden voor andere activiteiten, tussendoor gekomen die het proces zo nu en dan geremd hebben. Hierdoor heeft het onderzoekstraject enige vertraging opgelopen. Ook het bereiken van contactpersonen voor interviews was in eerste instantie lastig, omdat het bepalen van de onderzoeksregio enige tijd in beslag heeft genomen. Voor een volgend onderzoek is het van belang hier strakker vast te houden aan de planning en deze zaken niet te veel vooruit te schuiven.

Over mijn eigen rol in het onderzoeksproces ben ik overwegend tevreden: het schrijven van deze scriptie heeft me persoonlijk niet veel stress opgeleverd en ook de empirische dataverzameling was leuk werk. Twee verbeterpunten voor toekomstig onderzoek zijn wel mijn manier van interviewen en het vooruitschuiven van werkzaamheden. Tijdens interviews zou ik in toekomstige onderzoeken liefst iets meer het gesprek sturen, waardoor er niet al te veel van het onderzoeksthema wordt afgeweken. Wat betreft het vooruitschuiven van werk, zal ik bij toekomstig onderzoek een meer gedetailleerde planning maken, zodat ik voor mezelf meer deadlines heb om naartoe te werken en het werk gelijkmatiger verdeeld is. Nu heb ik regelmatig werk uitgesteld tot een beperkte tijd voor de deadlines.

6. Aanbevelingen

In dit kwalitatieve onderzoek is onderzocht hoe de mate van lokale binding in een dorp invloed heeft op de bereidheid tot participatie in burgerinitiatieven in het dorp met als centraal burgerinitiatief muziekverenigingen. Voor vervolgonderzoeken binnen dit onderwerp zijn er een aantal aanbevelingen mogelijk om de kennis binnen dit thema te verbreden:

- Aan de hand van dit onderzoek kan er mogelijk een grootschaliger survey worden opgezet in meer dorpen, om erachter te komen of de problemen en uitdagingen die in Egchel en Eys spelen ook in andere kernen aan de orde zijn. Dit kan voor muziekverenigingen en andere burgerinitiatieven een handvat geven om hun rol in het dorp beter te specificeren en erachter te komen wat het dorp en de vereniging verbindt en trots maakt.
- In een vervolgonderzoek zouden bepaalde bevolkingsgroepen meer kunnen worden uitgelicht: in dit onderzoek zijn door de geïnterviewden veel uitspraken gedaan over jongeren en hun bijdrage aan de dorpsgemeenschap. In dit onderzoek zijn echter geen jongeren gesproken, waardoor hun mening hierover niet is meegenomen. Voor vervolgonderzoek zou het dus zinvol zijn om standpunten van jongeren ten aanzien van dit onderzoeksthema mee te nemen.
- Het CCF-model biedt een breed scala aan factoren die van belang zijn bij gemeenschapsvorming. In dit onderzoek zijn slechts een aantal van de kapitalen uit het CCF nadrukkelijk naar voren gekomen. Voor toekomstig onderzoek is het van belang om de kapitalen die in dit onderzoek in mindere mate aan bod zijn gekomen, nader te onderzoeken, zodat duidelijker wordt welke rol natuurlijk en gebouwd kapitaal spelen binnen dit onderzoeksthema. Dit kan bijvoorbeeld door de focus niet te leggen op sociale thema's zoals lokale binding of burgerinitiatieven, maar op meer fysieke thema's, zoals het belang van natuur of de aanwezigheid van basisvoorzieningen in kleine kernen.
- De dorpstypen volgens Vermeij en Gieling blijken in de praktijk lastig te traceren, omdat geen enkel dorp hetzelfde is als een ander dorp en daarom lastig te categoriseren is in één van de dorpstypen. Egchel en Eys hebben kenmerken van een respectievelijk stedelijk en meer gesloten dorp, maar het is moeilijk om kenmerken van de bevolking te benoemen. Zo is het bijvoorbeeld niet mogelijk om te achterhalen of de bewoners van Egchel 'allemaal meer contacten hebben buiten het dorp' of de bewoners van Eys 'weinig vertrouwen hebben in lokale politici'. Het is voor toekomstig onderzoek daarom aan te raden deze dorpstypen qua bevolkingskenmerken achterwege te laten en meer te focussen op de andere aspecten van dorpen, zoals ontstaansgeschiedenis of ligging in een bepaalde regio. Een dorp met een lange ontstaansgeschiedenis kent namelijk mogelijk meer lokale binding dan een relatief jong dorp. Ook de regio kan bepalend zijn: bewoners van een nieuwbouwwijk zullen minder herinneringen aan hun woonomgeving hebben dan een autochtone bewoner van een oud kerkdorp. Uiteindelijk kunnen de dorpstypen op basis van deze kenmerken alsnog worden toegekend aan de gekozen plekken, zonder hierbij de kenmerken van de bevolking als leidraad te nemen.

Naast deze onderzoekstechnische aanbevelingen zijn er ook een aantal aanbevelingen voor de praktijk in dorpskernen:

- Voor verenigingen is het van belang om de verbinding met de dorpsgemeenschap niet uit het oog te verliezen of te herstellen waar nodig. In dit onderzoek blijkt dat wanneer

muziekverenigingen zich afsluiten van de dorpsgemeenschap, de waardering en 'trots' vanuit het dorp op de vereniging afneemt. De meeste muziekverenigingen ervaren dit door terugloop van het ledenaantal en verminderde aanwas vanuit de opleiding. Door oog te hebben voor wat er speelt in het dorp en actief betrokken te zijn bij de gemeenschap, de school en eventuele kernoverleggen kan een muziekvereniging een bredere cultureel-maatschappelijke rol spelen in kleine kernen dan slechts het musiceren voor eigen plezier.

- Als aanvulling op deze aanbeveling is het voor verenigingen van belang zichzelf opnieuw uit te vinden. In dit interview blijkt dat lokaal unieke evenementen een belangrijke pijler vormen voor de lokale identiteit en de binding die bewoners ervaren met hun woonplek. Muziekverenigingen kunnen, door af te durven wijken van de gebaande paden en zelf initiatieven in het dorp op touw te zetten, hier een rol in spelen. Door het opzetten van lokaal unieke initiatieven, waar mogelijk in samenwerking met andere dorpsverenigingen, kan een muziekvereniging mensen binden aan het dorp en verenigingsleven en als muziekvereniging trots stimuleren.
- Tot slot is de toekomst van de dorpsgemeenschap gebaat bij jongeren die het belang inzien van de samenhang in kleine kernen. Daarom is het van belang dat verenigingen jongeren betrekken bij het verenigingsleven in het dorp. Echter is alleen betrekken onvoldoende. Uit de interviews blijkt dat jongeren ook geprikkeld moeten worden en de vrijheid moeten kunnen hebben om zelf met ideeën en initiatieven te komen die zij willen opzetten. Op die manier ervaren jongeren dat ze zelf een bijdrage kunnen leveren en ze de dorpsgemeenschap ook zelf vorm kunnen geven.

Literatuur

- Aalvanger, A. & Beunen, R. (2014) *Het mobiliseren en benutten van bovenlokaal burgerinitiatief: De zoektocht naar nieuwe manieren van samenwerking om de leefbaarheid in Noord- Holland te vergroten*. Wageningen University.
- Bevolkingsontwikkeling per regio, gemeente Gulpen-Wittem (2018, 7 juli). Geraadpleegd via <http://statline.cbs.nl/Statweb/publication/?DM=SLNL&PA=37259NED&D1=0-1,3,8-9,14,16,21-22,24&D2=0&D3=405&D4=50-57&VW=T>
- Bevolkingsontwikkeling per regio, gemeente Peel & Maas (2018, 7 juni). Geraadpleegd via <http://statline.cbs.nl/Statweb/publication/?DM=SLNL&PA=37259NED&D1=0-1,3,8-9,14,16,21-22,24&D2=0&D3=835&D4=50-57&VW=T>
- Calderwood, E. & Davies, K. (2013) *Localism and the community shop*. Local Economy, Vol. 28, issue 3, pp. 339-349.
- Christiaanse, S. & Haartsen, T. (2017) *The Influence of Symbolic and Emotional Meanings of Rural Facilities on Reactions to Closure: The case of the village supermarket*. Journal of Rural Studies, Vol. 54 pp. 326-336.
- De Haan, E., Haartsen, T., Meier, S. & Strijker, D. (2017) *Understanding the success of rural citizens' initiatives: Perspectives of founders*. Journal of Rural Studies.
- De Haan, E., Meier, S., Haartsen, T. & Strijker, D. (2017) *Defining 'Success' of Local Citizens' Initiatives in Maintaining Public Services in Rural Areas; A Professional's Perspective*. Journal of Rural Studies.
- De Moor, T., Antonides, L., Boele, A. & Witte, C. (2018) *De Functie van Bewonersoverlegorganisaties in een Veranderende Samenleving*. Universiteit Utrecht, in opdracht van de Landelijke Vereniging voor Kleine Kernen, April 2018.
- Elshof, H., & Bailey, A. (2015). *The role of responses to experiences of rural population decline in the social capital of families*. The Journal of Rural and Community Development, 10(1), 72-93.
- Elshof, H., van Wissen, L. J. G., & Mulder, C. H. (2014). *The self-reinforcing effects of population decline: An analysis of differences in moving behaviour between rural neighbourhoods with declining and stable populations*. Journal of Rural Studies, 36, 285-299.
- Emery, M. & Flora, C. (2006) *Spiraling-up: mapping community transformation with community Capitals Framework*. Journal of Community Development Society, Vol. 37 (1).
- Gemeente Peel & Maas (2017) *Zelfsturing 3.0; 15 jaar gemeenschapsontwikkeling door zelfsturing in de gemeente Peel & Maas*.
- Gieling, J. & Vermeij, L. (2016) *De dorpse doe-democratie: Lokaal burgerschap bekeken vanuit verschillende groepen dorpsbewoners*. Sociaal en Cultureel Planbureau, Den Haag.
- Glaeser, E.L. and Gyourko, J. (2005) *Urban decline and durable housing*. The Journal of Political Economy, 113, pp. 345–375.
- Haartsen, T., Venhorst, V.A., 2010. *Planning for decline: anticipating on population decline in the Netherlands*. Tijdschr. Econ. Soc. Geogr. 101 (2), 218-227
- Hanssen, S. (2008) *"Blaasmuziek Leeft" Een onderzoek naar de concoursdeelname van Limburgse fanfares, harmonieën en brassbands*. In opdracht van: LBM, Roermond.

- Hay, R. (1998) *Sense of Place in Developmental Context*. Journal of Environmental Psychology, Vol. 18 Issue 1 pp. 5-29.
- Hendriks, L. & Bisschop Boele, E. (2014) *Orkesten Onder Druk? Op zoek naar trends en ontwikkelingen in de HaFaBra-sector in Noord-Nederland*. Kenniscentrum Kunst & Samenleving, Groningen.
- Herbert-Cheshire, L. & Higgins, V. (2003) *From Risky to Responsible; expert knowledge and the governing of community-led rural development*. Journal of Rural Studies, Vol.20, issue 3, pp. 289-302.
- Hopkins, R. (2009) *Het Transitie Handboek; Van olie-afhankelijkheid naar lokale veerkracht*. Jan van Arkel, Leiden.
- Hospers, G.J. & Reverda, N. (2012) *Krimp, het nieuwe denken*. [Radboud University Library] Den Haag, Nederland, Boom uitgevers.
- Inalhan, G. & Finch, E. (2004) *"Place attachment and sense of belonging"*, Facilities, Vol. 22 Issue: 5/6, pp.120-128.
- Lewis, P. (1979) *Defining sense of place*, In: Sense of Place: Mississippi, pp. 24-46, W. P. Prenshaw and J. O. McKee (Eds). University of Mississippi, Jackson, MI.
- Limburgse Bond van Muziekgezelschappen (2013) *Beleidsplan 2013-2017: Vernieuwen, verbinden en versterken in de Limburgse Blaasmuziek*. LBM, Roermond.
- Milligan, M. (1998), *"Interactional past and potential"*, Symbolic Interaction, Vol. 21, pp. 1-33.
- Munoz, S.A., Farmer, J., Warburton, J., Hall, J., 2014. *Involving rural older people in service co-production: is there an untapped pool of potential participants?* J. Rural Stud. 34, 212–222.
- Myrdal, G., 1957. *Economic Theory and Underdeveloped Regions*. Duckworth, London.
- Plattelands Parlement. (2008). *Thema 2009: Decentralisatie en burgerparticipatie*. Werkplaats voor de leefomgeving, jaargang 7, september 2009. Arnhem: Koninklijke Nederlandsche Heidemaatschappij.
- Rabobank sluit kantoren en automaten in Heuvelland* (2013, 15 november). Geraadpleegd van <https://11.nl/rabobank-sluit-kantoren-en-automaten-in-heuvelland-31854>
- Scannel, L. & Gifford, R. (2009) *Defining place attachment: A tripartite organizing framework*. Journal of Environmental Psychology, Vol. 30, issue 1, pp. 1-10.
- Schnabel, P. (2000) *'Een sociale en culturele verkenning voor de lange termijn'*. In: Trends, dilemma's en beleid: essays over ontwikkelingen op langere termijn, 11-27.
- Shamai, S. (1991) *Sense of Place: an Empirical Measurement*. Geoforum, Vol. 22 Issue 3 pp. 347-358.
- Stedman, R. (2011) *Is it Really Just a Social Construction?: The Contribution of the Physical Environment to Sense of Place*. Journal of Society & Natural Resources, Vol. 16 Issue 8 pp. 671-685.
- Stockdale, A. (2002). *Towards a typology of out-migration from peripheral areas: a Scottish case study*. International Journal of Population Geography, 8(5), 345-364.
- The World Bank (2018) *Fertility rate statistics*. Geraadpleegd op 19 februari 2018, van <https://data.worldbank.org/indicator/SP.DYN.TFRT.IN>

Thissen, F., Fortuijn, J. D., Strijker, D., & Haartsen, T. (2010). *Migration intentions of rural youth in the Westhoek, Flanders, Belgium and the Veenkoloniën, The Netherlands*. *Journal of Rural Studies*, 26(4), 428-436

Tonkens, E. (2015) *Vijf misverstanden over de participatiesamenleving*. *Tijdschrift voor gezondheidswetenschappen*. 93, 1-3.

Van Dam, F. & Verwest, F. (2010) *Van bestrijden naar begeleiden: demografische krimp in Nederland; Beleidsstrategieën voor huidige en toekomstige krimpregio's*. Planbureau voor de Leefomgeving, Den Haag.

Van Xanten, H., Engelen, J., Schonewille, J. & Van de Maat, J.W. (2011) *Sterke Verhalen; Burgerinitiatieven voor voorzieningen in kleine dorpen*. Movisie: Rotterdam/Utrecht.

Vennix, J. (2011) *Theorie en praktijk van empirisch onderzoek*. Pearson Education Ltd. 5^e druk.

Vermeij, L. & Mollenhorst, G. (2008) *Overgebleven dorpsleven: Sociaal kapitaal op het hedendaags platteland*. Sociaal en Cultureel Planbureau, Den Haag.

Vermeij, L. & Steenbekkers, A. (2015) *Dichtbij Huis; Lokale binding en inzet van dorpsbewoners*. Sociaal en Cultureel Planbureau, Den Haag.

Verschuren, P. & Doorewaard, H. (2015) *Het ontwerpen van een onderzoek*. Boom uitgevers, Amsterdam. 5^e druk.

Bijlagen

Bijlage 1: Interviewgide voor het expertinterview

Deze interviewgide is gebruikt bij het interview met Ralph Tangelder op 16 mei 2018. Het doel van dit interview was om een breder beeld te krijgen van de ontwikkelingen in dorpskernen in Limburg die worstelen met leefbaarheidsvraagstukken.

Interviewdeelnemer: Ralph Tangelder

Functie: Coördinator Vereniging Kleine Kernen Limburg

Doel interview: actuele achtergrondinformatie verwerven over huidige thema's die spelen met betrekking tot het onderzoeksthema.

Belangrijkste thema's voor het interview:

- Werkzaamheden van VKKL
- Lokale binding
  - o Ontwikkelingen hierin, mate van participatie van burgers
  - o Leeftijdsgebondenheid van lokale binding?
  - o Herkomst bepalend voor mate van binding?
  - o Dorpstype invloed?
- Burgerinitiatieven/verenigingen
  - o Relatie tussen mate lokale binding en betrokkenheid bij burgerinitiatieven/verenigingen?
  - o Burgerinitiatieven en trots op het dorp?
    - Relatie met eigen initiatieven, muziekverenigingen
  - o Spelen burgerinitiatieven een belangrijke rol in projecten VKKL?
    - Zo ja, merken jullie verschillen/overeenkomsten in mate waarin burgers bereid zijn deel te nemen? (per initiatief, per dorp, per type burger?)
- Relatie tussen het succes van burgerinitiatieven en leefbaarheid
  - o Wat betekenen verenigingen voor de leefbaarheid?
  - o Valt hier een verband te leggen?
    - Zo ja, positief/negatief?
    - Werkt dit verband in twee richtingen (goede leefbaarheid → meer burgerinitiatieven en andersom?)
  - o Leefbaarheidsverschillen tussen dorpen of dorpstypen
  - o Interessante casussen/voorbeelden met betrekking tot lokale binding, burgerinitiatieven en leefbaarheid in dorpen
    - Welke casussen leveren het meeste succes op? Fysieke initiatieven, sociale initiatieven, zorginitiatieven, initiatieven met betrekking tot natuur?
    - Beïnvloedt een initiatief gericht op één pijler van leefbaarheid ook andere pijlers?

Bijlage 2: Interviewgide betrokkenen en buitenstaanders bij muziekverenigingen

Deze interviewgide is gebruikt tijdens de interviews met de betrokkenen en buitenstaanders bij de muziekverenigingen in Egchel en Eys. Doel van deze interviews was om meer de diepte in te gaan over de twee casussen en een duidelijk beeld te vormen over de relatie tussen lokale binding en de bereidheid tot participatie in burgerinitiatieven in deze kernen.

Interviewgide

1. Persoonlijke betrokkenheid bij de muziekvereniging Egchel
  - a. Hoelang bent u al lid van de muziekvereniging?
  - b. Waarom bent u destijds lid geworden?
  - c. Waarom bent u nog steeds lid van de vereniging?
  - d. Welke aspecten van de vereniging spreken u momenteel het meest aan? (het muziek maken, het sociale aspect, de functie voor het dorp?)
  - e. Welke bestuurlijke functies heeft u voor de muziekvereniging vervuld?
  - f. Welke instrumenten speelt u?

2. De relatie tussen de muziekvereniging en het dorp
  - a. Met welke reden is de muziekvereniging in 1969 opgericht?
    - i. Is het doel van de vereniging nog steeds hetzelfde of is dit veranderd?
    - ii. Heeft iedereen bij de vereniging ongeveer hetzelfde doel voor ogen voor de vereniging?
  - b. Kent de vereniging een breed draagvlak binnen het dorp?
    - i. Welke rol speelt de muziekvereniging in het dorp?
    - ii. Hebben veel bewoners een connectie met de vereniging (zijn lid, lid geweest, familieleden die lid zijn, op andere manier verbonden?)
    - iii. Worden activiteiten die de vereniging ontplooit ook bezocht door niet-leden?
    - iv. Zijn er bepaalde groepen bewoners die meer binding hebben met de muziekvereniging dan anderen (ouderen, jongeren, autochtone bevolking, bewoners die pas kort in het dorp wonen?)
  - c. Heeft de muziekvereniging goede contacten met andere verenigingen in het dorp?
    - i. Worden samen activiteiten georganiseerd, taken binnen het dorp opgepakt?
    - ii. Zijn deze contacten door de jaren heen veranderd? Zo ja, op welke manier?
  - d. Hoe maakt de muziekvereniging onderdeel uit van de dorpsidentiteit?
    - i. Welke aspecten van de muziekvereniging zijn dan het meest van belang voor die identiteit?
    - ii. Wat is precies de dorpsidentiteit?

3. De toekomst van de muziekvereniging
  - a. Hoe ziet u de toekomst van de muziekvereniging?
    - i. En de relatie met het dorp?
    - ii. Denkt u dat de rol van de vereniging voor het dorp (verder) zal veranderen?
    - iii. Speelt de muziekvereniging een belangrijke rol in de samenhang van het dorp? Wat zou het gevolg zijn voor het dorp wanneer de muziekvereniging zou verdwijnen?

Bijlage 3: Codeboek interviews betrokkenen en buitenstaanders bij muziekverenigingen

De interviews zijn gecodeerd op basis van de twee belangrijkste concepten uit dit onderzoek, te weten lokale binding en burgerinitiatieven. Deze twee concepten zijn onderverdeeld in een aantal dimensies, die elk hun eigen subcategorieën of indicatoren hebben. Deze indicatoren, die veelal in de transcripten terug komen, zijn de stukken tekst die symbool staan voor de verschillende dimensies binnen de concepten. Aan de hand van de dimensies die benoemd werden in de interviews, zijn er uitspraken gedaan over de relatie tussen de mate van lokale binding en de bereidheid tot participatie in burgerinitiatieven.

Dimensies en subcategorieën lokale binding

Dimensie	Subcategorie (indicator)
Persoon	Cultureel/groep (als lid van een muziekvereniging, sportvereniging, carnavalsvereniging, dorpsraad, kerk, etc.)
	Individueel (plek waar je je partner voor het eerst ontmoet, geboorteplaats van je eerste kind, het behalen van een diploma, een aansprekende sportprestatie, het winnen van een muziekconcours, etc.)
Plaats	Sociaal (contact met burens, vrienden in het dorp, familie die in het dorp woont, etc.)
	Fysiek (mooie omgeving om te wandelen, fietsen, een aantrekkelijke woonwijk, de aanwezigheid van voorzieningen, etc.)
Proces	Gevoel/Emotie (geboortes, huwelijk, kampioenschappen, etc.)
	Cognitie (goede herinneringen aan de woonplek, jeugdherinneringen)
	Gedrag (deelname aan tradities, dorpsfeesten, het voortzetten van de traditionele cultuur waardoor binding ontstaat, onderdeel voelen van de dorpsidentiteit)

Dimensies en subcategorieën burgerinitiatieven

Factor	Indicatoren
Natuurlijk kapitaal	Belang van de natuurlijke omgeving, aanwezigheid van bossen, meren, rivier of andere landschappelijke kenmerken
Cultureel kapitaal	Alle tradities, gebruiken, evenementen, verenigingen die van oudsher een belangrijke rol spelen in het dorpsleven
Menselijk kapitaal	De specifieke vaardigheden en technieken van de bewoners, kennis en kunde, leiderschap en de netwerken met externe bronnen buiten het dorp

Sociaal kapitaal	Groepen, organisaties, verenigingsleven en andere netwerken binnen het dorp, de mate waarin mensen zich onderling verbonden voelen binnen de dorpsgemeenschap
Politiek kapitaal	Connecties met invloedrijke mensen, de toegang tot bronnen, de politieke invloed om doelen te kunnen bereiken
Gebouwde kapitaal	Alle gebouwen, voorzieningen en infrastructuur binnen een dorpskern
Financieel kapitaal	Geld, mate van welvaart binnen een dorp, de financiële mogelijkheden van organisaties om projecten op touw te zetten

Families:

- Dimensies lokale binding
- Dimensies burgerinitiatieven